

КОМИ РҮНОЖАС

Издание Коми Отдела Совнацмена Наркомпроса Р. С. Ф. С. Р.

КОМИ ГІЖЫГІАС

Лёёдіс Ілля-Ваг

С. С. С. Р.-са јӱзјаслӱн шӱрса ыга лезанін. Мӱсква—1926

„Мувыв ембуртөмјас, өтүвтчөј!“

КОМІ ГІЖЫС-ЈАС

Комі гижөд артмөм-јылые. Комі
(зыран-пермјак) гижыејаслөн
бөрјөм сыланлыџанјасые.
Налөн чужөм-серпасјасныс.

Лөөөдіе **Ілля-Вас**

Мөскуа — 1926-во

С.С.С.Р.-са јөзјаслөн шөрсә нига лезанін

Тираж 3.000 экз.
Главлит № 58.678.

Suomalais-ugrilaisen
Seuran kirjasto
V. 1979 N:o 190

Комі гіжод ыжыдајлы—

Лыткін Степан-Јогорлы.

Тажо ыганаһ еӧлӧмһаң каҗтышта јортја-
сӧһ—коми кыв-понда, коми гіжод-понда
ловсӧ пуктыҗасӧһ: Попов Вас-Педӧрӧһ
(† 1922 воын), Чісталӧв Тіма-Јонаӧһ—
Жан-Морӧсӧһ († 1923 воын), Суханова
Агҗіја Андрејевнаӧһ († 1925 воын).

Ілля-Вас.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

10
10

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

10

10

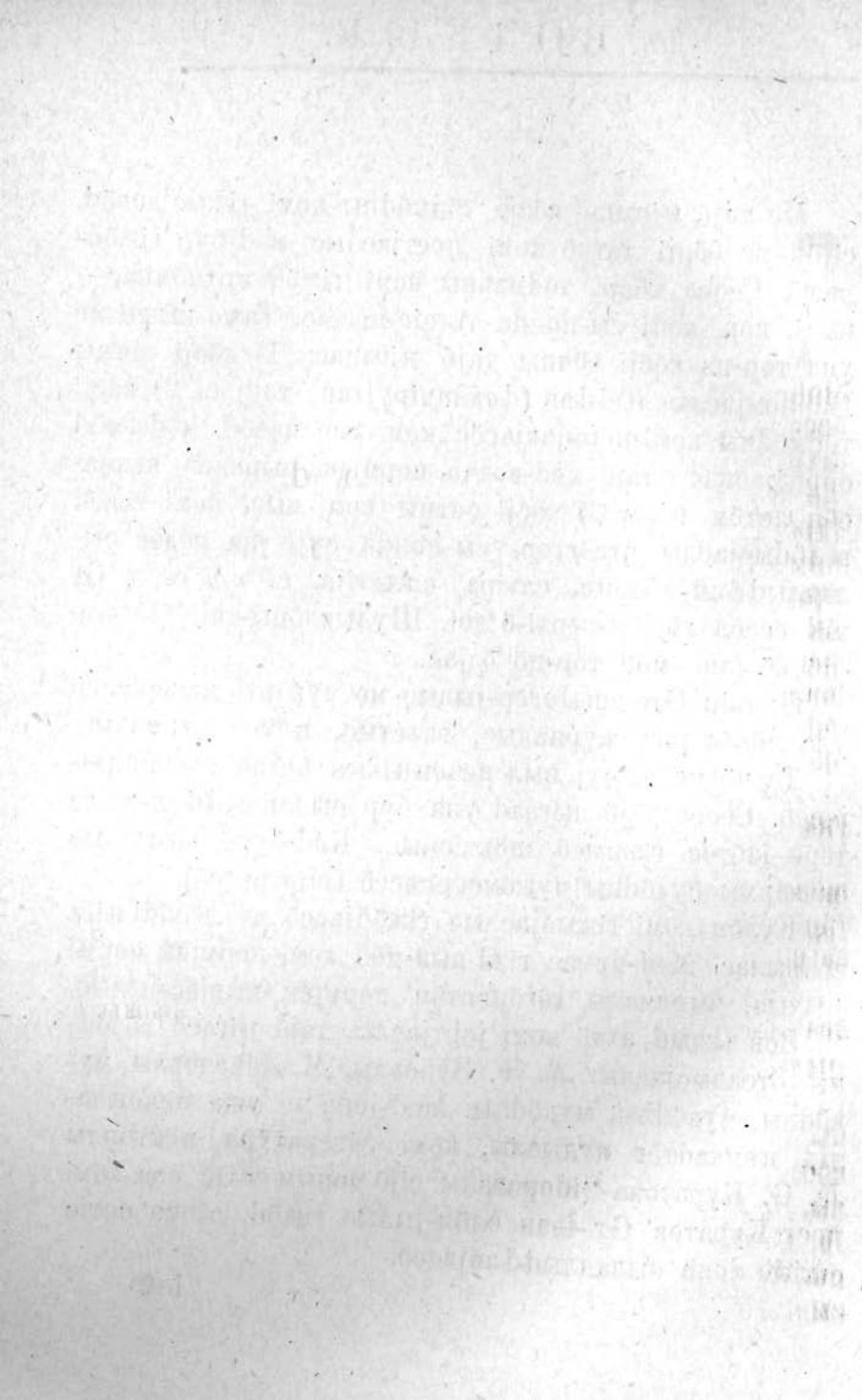
Ме тајо ыганас көсја төдмөдны коми гижыејаскөд, сижөн ме бөрји татчө коми поетјаслыг мед-бур гижөд-јассө. Сесеа көсја төдмавны коми гижөд артмөмнас—кыңи, кор, кодi сы-понда тилгис-пессис. Таыг-кынңи ме уна тор-на көсји вөчны тајо ыганас: 1) көсји сетны Нардомјаслы лыддан (декламирујтан) торјас; 2) көсји төдмөдны коми-пермјакјасөс коми-зыранакөд мөда-мөд сорныјаснас—тајо мед-воңа пермјака-зыранаа кывјасөн леңом ыга; 3) көсји сетны коми кыв, коми гижөд велөдыејаслы отсөгтор, сы-понда суји **уна пөлөс** ыланлыддан (басна, савира, ельегіја, с. в.), с. в. От төд сесеа көсјөм-серти-ө лоі. Шулывлөны-тај: өти тор-пө көсјан—мөд тор-пө өзјас.

Лыткін Степан-Јогор-јылыг ме чукөрти материалсө уна пөлөс роч журналыг, газетыг, немеч-журналыг.

Татчө ме ег суј выль песенныкын петан ыланкыв-јассө. Сесеа тајо ыгаад уна бур ыланлыддан-на ез төр—ичөтөс гижнысө щөктисны... Көд-сурө гижыслыг ег вермы суңөдны чужөмсерпассө (портретсө).

Кулөм коми гижыејаслыг гижөдјассө ме лөсөди ыга воңвылас. Мед-помас гижі кыв-мөд коми-пермјак сорны-јылыг, зыраналы гөгөрвотөм пермјак кывјас-јылыг.

Зев ыжыд аттө коми јортјаслы, тајо ыгасө лөсөдны отсалыејаслы: А. Н. Зубовлы, М. Лихачовлы, мукөдлы, мукөдлы, мукөдлы. Мед-јона ме уңа покончалы, немкадтөг кулылы, коми литература лекторлы Л. С. Куратова-Сидоровалы: сижө меным сетис важ коми поет Куратов Ст.-Иван олөм-јылыг гижөд, сесеа сетис сылыг дөна ыланлыдданјассө.

Комі гіжөд-жылыс.

Важисаң-ө комі гіжөдыд?

„Во Һеламын-мыҗти-кымын мiҗан чукөрмас ыҗыд гіжөдчукөр“ — таҗи шулис ветымын вiт во-чөж комі гіжөд-понда пессые морт, Лыткiн Степан-Јогор. Тајө кывјассө шуөмсаңыс кыҗ воыс-һин уна колi. Iмитас-ны-ө Степан-Јогорлөн кывјасыс? Лоө-ө мiҗан сiјө шу-өмсаң Һеламын во тыриг-кежас ыҗыд комі гіжөдчу-көрыс? Та-вылө вочашутөҗ, колө вiҗөдлыны бөраным — кыҗи артмiс комі гіжөдыс, артыштны — кыҗи сiјө ас-лыс тужсө пiекөдис, кыҗи воiс өнија-выјөҗ.

Комі гіжөдыд зев-һин важисаң вөвлi. Вiтсө ветымын во-сајын-на һөшта мiҗан вөвлөма аслыс пөллөс комі шыпасјас (буквајас). Сiјө шыпасјассө Степан Перым-скөјыд-на лөсөдлөма — мед ескөн комі јөзтө кокһиҗыка Крiстос вераө пыртны, сесса роч сарлы коҗнавны ко-мi мутө (Бур коҗин!). Секитө сiјө шыпасјаснас гiҗав-лөмаөе комiөн јенлы кевман һигајас. Сiјө һигајасыс өһөҗ абу колөмаөе, комі шыпасјастө вунөдөмаөе: Степан Перымскөј-бөрса поҗасыд рочмөмаөе, сесса шыби-төмаөе комі шыпасјастө. Тацөм шыпаснас гiҗөм гi-жөдјасыс колөмаөе көнеурө, шуам: образјас-вылын (вiҗөд сөрпассө — сөнi важ образ-вывса гiҗөд).

Сесса коми јөзыд дыр гижөдтөг олас. Мөскуаса сарјасыд коми јөзыдлыг вог перјыны сөмын вөлі оз вунөдлыны, сыге-кынзисө һинөм вөлі оз вөчлыны коми јөзыдлы. Коржык-нө мијан коми гижөдјас кутисны пет-көдчывны? Кодтөдас кор! Колөкөн зев-һин важисаң гижыјас вөліны, налыг-нө гижөдсө виғыыс һекөд абу вөлөма, сесса вошласөмаөе, печатајтыгыс бара һекөд абу вөлөма: печатајтныд-тај колө-на нөшта сөм. Коми һигајастө печатајтныд пондасны сөмын 19-д немын

LVZ UZIZ77L7L 7V //
с е к м и т ч и а с и с ј е н

ГНДГУУН ИГУФУГ
А в р а м л ы М а м в р и

ГРЦИ ЛЛДЗУ ЦИДЗФУН
т у н у д о р ы к н у к ы б л к

(векын). Мед-војдөр печатајтавны пондасны грамма-тикајас, јеннога һигајас. Роч шыпасјасөн мед-возга гижөм печатајтөма вөлі 1812-д воын (Флеров „Зырян-ская грамматика“). Сесса тајө һига лезөм-бөрын кореурө, дас во-пыщкын өтчид, кутисны лезалыштавны коми һигајастө—мыжкө јевангельлө-кодјасөс. Сижө һигајастө вөлі лөсөдлөны роч-вылыс, гижөны вөлі коді кызі саммө, кызі гажыс петө, муркөдө-гижө коді кущөм сорһиөн кужө: коді Сыктыв сорһиөн, коді Ізва сорһиөн, коді—Удораөн. Ме тани ог-һин кут казтывны һигајасыслыг һимјассө, гижыјасыслыг овјассө,

Быд жöзлөн ем еорҥи еикасјас: рочјаслөн öтi гу-
берҥаын еорҥитöны öтi-ног, мöдын—мöд-ног, којмöдын
—којмöд-ног-ҥын. Сiз-нö щöщ коми жöз—öтiлаын еор-
ҥитöны öтi-ног, мöдлаын—мöд-ногжык-ҥын. Быд жöзлөн,
ем-кö сылөн ас кыв-вылас ҥигајас, гаҥетјас, мукöд
пöлöс гижöдјас, колö лоны öтувја кыв—**гижöд кыв**,
литература кыв. Сijö кывнас сесса печатајтчö быдсама
гижöм тор. Сещöм кывјыс-тај сöмын оз зiк регыдөн
артмы—сы-вылын лöö вöлöм куҥа пессыны-мырсыны.
Револютсijaöз мiјан сещöм **öтувја, öтсама** гижöд кывјыс
ез-код вöв. Секитö еöкыд вöли сijöс лöгöдныд. Роч
сарјасыд вöли јона топыда домалöмаөе коми жöз-кодöм
жöзјастö, чiновҥиқјасыслы, мукöд жынвыјö јöј, жынвыјö
еуе жöзлы щöктöмаөе быднөгөн конјавлыны коми кыв
-дор олые жöзсö. (Сесса револютсija-бöрад ескөн на-
лөн конјавлыны щöктысыс ез-ҥын вöв, сöмын-тај најö
öдзöм-јывсыд öнöз-на пыр конјавлисны!). Сесса секи
коми жöз-пыщыд еща-на вöли велöдчöм жöзыд—ҥекод-
лы-на вöли коми гижöд-пондаыс тöждыеныс. Коми жöз-
-понда шөггыыд револютсijaöз вöли сöмын морт-мöд.
Ме сесса татöни на-јылые бурöщ куҥа гижны.

Лыткiн Степан-Јогор.

Степан-Јогор чужлöма 1835-öд воын 6-д лунö јуҥ-
ын (вель-ногөн) Сыктывдин карын. Ајмамыс сылөн
iчöтiка вузаслывлöмаөе. Мамыс сылөн еиктса виҥму-
ужалые ныв. Гортас, жöз-костын Степан-Јогорлөн ај-
мамыс пыр еорҥитлöмаөе комиөн, комиөн щöщ быдтö-
маөе нывпiјансö. Најö ҥынöмөн вöлöм оз торјавны
мукöд коми жöзые: на-моз-нö нокеылöмаөе виҥму-бер-
дын. Степан-Јогор олас гортас 13 арöсöз зiл олöмөн,

лөн олөмөн—сесаң-нын сылы мусмас комі јөзлөн лөн олөмыс, зільлуныс. Квајт арөссаң-нын сїјө кутас ку-щөмеурө уж вөчны. Өкмыс арөсын пондас-нын вок-јасыслы отсағны вузасіг-керігјасас.

Ічөтік, езім арөса, Степан-Јогорөс чујдөдлөма віч-коса ғылөмыд—сөмын Һинөм вөлөм оз гөгөрво сетые. Сїјө секі-Һин вөлөм мөвпалө: быдма-пө, јона-пө велөдча, сесеа комі јөзлы вістала мыј ғылөны вічкоад.

Степан-Јогор мед-војдөрсө велөдчывлөма Сыктыв-дін карса Ујезднөј Учілышщєын. Секса велөдчөм-јыв-ғыс сїјө ачыс гіжө: пырім-пө мі сетчө 50 морт, помав-нысө вермім сөмын Һольөн, мукөдыслы лоі петны кості. Һоль-пыщєыс кыкөн сөмын вөлөма коміыс. Сецчөм лөка вөлөм пуктөма велөдөмсө, сецчөм сөкыд вөлөм комі јөзыдлы секса школаад велөдчыныд. Сені велөдөны вөлөм роч велөдыејас, коміөн оз кужны. Велөдчыејас-ыс вөлөм наізует велөдөны Һігајассө, ағныс Һинөмсө оз гөгөрвоны. Сені Степан-Јогор кутас мөвпавны учі-тєлөз велөдчыны, сесеа локны комі јөзтө Ујезднөј Учілышщєад роч кывјө велөдны. Сїјө мөвпјас (думјас)-пондаыс Степан-Јогор зев зїла велөдчас Ујезднөј Учілышщєад: роч кывтө төдтөг сїјө наізует велөдас роч грамматїка, географїа, історїа, катїкїзїс, мукөдтор, ачыс Һинөмсө оз гөгөрво вөлөм, мыј велөдө. Степан-Јогорыд Ујезднөј Учілышщєтө помалас мед-бур ве-лөдчыөһ.

Ујезднөј Учілышщє-бөрын Степан-Јогор лөсөдчө вөлөм мунны Вөлөгдаса Гїмназїјаө. Ајмамыс вөлөм оз лөңны. Сїјө роч кыв велөдые учітєл М. І. Мікајловлы вісталас сы-јылыс. Мікајлов павкөдас ајмамсө—щөктас лөңны, ачыс боетчас Лыткїнөс велөдны Һеметскөј, франсузскөј, латїнскөј кывјө.

Вөлөгдаса Гимназіяо Степан-Јогор пырас 1848-өд воын. Сені сылые төдөмсө сөвмөдны јона отсалас Титов Н. П. учитель. Степан-Јогор сені суға зев велөдчас. Сені сјө јона велөдас роч кыв, роч поетјаслые гі-жөмторјас, історіја. Комі јөз сылөн сені пыр вөлөм төдвылас. Сені сјө гіжас ноль сочїненњө комї-јылые: 1) Кые сјө лоөма **комї**, сесеа **зырянин** кывјас; 2) Кые лоөма „морт“ кыв; 3) Комі нөданкывјас-јылые; 4) Мыј петкөдлөны кывјас: **ур**, **шајт**. Тајө гіжөдјас-јывеые весігтө шыаслас-ошкас Півір-Учебнөј Округса Попечитель. Гимназіяас велөдчїгөн-на нөшта сјө журнал-јасө гіжалас стагтајас, шуам: „Тотьма“ нїма стагта „Лучи“ — журналө (1853 во), „Северная пчела“ — журналө кымынкө стагта Сыктывдін кар-јылые, комї јөз-јылые (1854 воын).

Степан-Јогорлые велалөмсө, суелунсө сетчөс велөдыејасые кажаласны: кутасны сјөс тујдөдны, ін-давыны—мыј сылы колө вөчны. Сылы тыдалө-нын вөлөм шоныд места, ыжыд жалөванњө. Степан-Јогорыд ез вөв сецөм морт, сјө вөлөм оз ышты нїнөм абу-вылад, сесеа гырые јөзыдлые індалөмтө пыддї оз пукты. Сылөн јурас вөлөм мөд мөвп (дум). Сјө важөн-нын кажалас: сылые-пө чужан кывсө јона кезөв-төны, комї кыв-вылын-пө некуцөм гіжөд абу, комїөн-пө сорнїтөны сөмын сөд пемыд комї јөз. Сылы пыдө јїжас Сыктывдін кар школаса комї кыв-вылад нар-тїтчөмыд. Степан-Јогорлөн гімназіяас-нын ломчас сө-лөмас бікің: вөчны комї јөзлы буртор, сетны сылы гөгөрвоана гіжөдјас, дорјыны комї кыв. Сесеа сесеа оз-нын сылөн куслы тајө бікіңыс. Сјө вөлі төдө: бур-кө көсјан вөчны комї јөзлы, колө төдны сылые олөмсө, сылые кывсө. Сы-понда сјө гімназіяас велөдчїгас-на

нөшта чукөртас комі можданкывјас, сыланкывјас. Төдса-
-һин секи вөлөм финн учонөј Кастрен ветлөдлөмөн (сijö
ветлөдлас јаранјас-пөвсти, Ітџа-коміјас-пөвсти, Сібырса
јөзјас-пөвсти—велөдас налыг кывјассө, олөмсө). Төдса
вөлөм академик Шогрен гижөдјасөн (сijö гижалас финн
јөзјас-јылыг, финн кывјас-јылыг).

Степан-Јогор гимназіја-бөрын көсјас пырны Гель-
сінфорсса Університетө (Финландіјаын) төдмавны финн
кывјас, финн јөзјаслыг олөмсө, с. в. Сijö гимназіја
помалөм-бөрын (1854 воын) мунас Пітірө. Сылы секи
вөлөма 19 арөс. Сені сijö адзөдчылас академик Шог-
ренкөд, академ: Срезневскөјкөд. Најө зев һимкода-
-пырыг ськөд сорһитисны. Сijö кадас Степан-Јогорлөн
гортса олөмыг вежсас—најө рөзөритчасны, сылы оз
кут воны һекущөм отсөг, сизнад сылы лоө еновтчыны
Гельсінфорсад мунөмсыд. Сijö велөдчыны пондас Ле-
һинградса Університетын. (Історіко-філологіческөј фа-
култетын).

Степан-Јогор оз дугдыв комі-јылыг мөвпалөмыг.
Комі кывкөд өтi вужја кывјас велөдны Финландіјаад
сijö ез вермы мунны—сijö кутас мөд тужөд велөдны
комі кывтө: пондас велөдны асыввыв јөзлыг кывјас
(налөн, мукөдыслөн, шуам: тотаралөн, туроклөн, ічө-
тіка мiјанлаһө пырыштө кывныс), сijөн сijö-жө воас ву-
жас „разряд восточной словестности-ө“— кутас ве-
лөдны асыввыв кывјас (арабскөј, персiтскөј, тотарскөј).
Велөдчигас сені сijö пыр аскежас велөдас комі кывтө,
мукөд пөлөс финн кывјас (комі кывјыд мукөд финн
кывјасыскөд: финлана, венгеретс, воҟак, марі, мордва,
с. в., өтi вужыг петөмаөг). Гижас секи ічөтік корел,
марі,-мордва-кывгіжөд (словар).

Секи-нө (1856-өд вооҗ) Мөскуаса—Лењинградса биб-
лиотекајасы, муҗејјасы жона чукөртас матерјалјас
комі-јылы, вотак-јылы, мукөд финн јөз-јылы. Гім-
наҗјаас велөдчигөн-на нөшта сјјө пондас гјжавны комі
сыланлыџанјас (етікјас). 1854—1855 војасын сјјө
гјжалас уна комі сыланлыџан.

Некысаңыд отсавтөгыд Степан-Јогорыдлы зев вө-
лөм җескыд Пітірад велөдчыныд: паскөмыс кесас, сојны
һинөм. Озыр велөдчысјаслы вөлөм на-пыџди сочиңең-
һөјас гјжалө, сылы сыыс еетөны дон. 1855-өд воын
Степан-Јогорыд көкјамыс төлыс-чөж (јанварсаң ав-
густөҗ) абу өбөдајтлөма, патерасыс абу мынтылөма.
Лункосмөсөн вөлөм төдсајас ордас ветлөдлө, најө пук-
өдөһны щажуны: сјзі щыг кулөмыс асө вјҗөма.

Платасө мынтытөм-пондаыс өтчид вөтлыласны Уһи-
верситетсыс. Сөмын Пітір Учебнөј Округса попечі-
тель (Мусін-Пушкін) отсалөмөн бөр боетасны, сесеа
платасыс мездасны, весігтө еетны кутасны 7 шажтөн
төлыс еепенөјја. Колөма тајө еөкыд кад-дырсаыс сы-
лөн өтө сыланлыџан *):

Олан-вылан тујөј.

Рытја војын ывла-вылын
Сынөд ыркыд вөлі зев,—
Тајө кадын өшиң-дорын
Пукалі ме шогөн чөв.

*) Тајө сыланлыџаныс (ас кјнас гјжөмыс) ме-
ным сурі Академия Наукыс. Сені нөшта-на емөс
Степан-Јогорлөн сыланлыџанјас.

Вojтoв шургиc, мeнaм кумo
 Пыpиc-ылиc кoнoр нoм;
 Тингic-тингic... пeмыд инo
 Сылoн рeгид вoиc пoм...

Тацoм aбу oлoм-вылoм
 Ылo гoртыe чуктaн кoр,
 Oтнaд зывгaн-тингaн-ылaн,
 Му-куч кыccaн пыр чip *) нoр?!.
 Јeн-oд eиic, тoдaн, oвны,
 Вoзo мунны, вepмaн кыз:
 Кoдыр чaскi **) шуac:
 „сувтны!“,
 Јoз-пыр нoм-мoз вoшaн eиz.

1855-d вoын Унивepситeтaс лoбoдaсны aсыввыв-кывјac вeлoдaн Факултeт. Cijo Факултeтaс лoбo мoнгол-кaлмык кывјaco вeлoдaн јукoд (paзpяд). Cтeпaн-Јoгop-лы ceщoм Факултeттo вoстoмыд зeв нимкoд вoлoм, вeгитo сы-кучa гижaлaс кoмi ылaнлыд-дaнјac. Cijo вoлoм aртaлo: пoндaсны-пo ceгeа буpa вeлoдны мукoд пoлoс кывјa јoзлыe eopныco, oлoмco, југoдoдны нaјoс. Coмын cijo Факултeтaд финн кывјacтo oз-нa кутны вeлoдны, ы-пoндa вoлoм шoгeo Cтeпaн-Јoгopыд. (Ceгeа пpaвитeлствoыд cijo Факултeтeco вoстic пoлитикa-мoгoн; финн јoз-динoз дeрт пoлитикa-мoг eз вoв—нaјo рoч caр гыж-улыe нeкытчo-нын oз пышјыны!). Cтeпaн-Јoгop вујac мoнгол-кaлмык кывјac вeлoдaн јукoдo. Мoнгол кывјac cijo пoндic вeлoдны co мыј-пoндa: 1) Кaстрeн гижoд-јacыe cijo тoдic: финн кывјacлoн-пo мoнгол кывјacкoд

*) coвepшeннo.

**) cчacтъe.

грамматикажасыс мөдә-мөд-вылас пөрөны, налөн-пө коркөжаса зев важса ескөмныс (вероваһһөыс) өткөд-код вөлөма; 2) Кастрен жүзжасө велөдигөн бөстчас мунны ытытсаһ асылө, воас тунгусжасөз, буратжасөз (Сибырын). Степан-Югор көсжө вөлөм бөстчыны асытвытсаһ, мунны ытытвытлөз, монголжасаһ—асытвыт финнжасөз (комиөз, воҭакөз, маріөз, с. в.).

Бурөщ сижө воас һемвидчытөг Ленинград-учебнөй округса попечитель вөзжыны кутас 300 шажта (во-вытө) етпешд-ја, сөмын университет помалөм-бөрын көсжыены кымынкө во служитны. Сыр мөвпалас Степан-Югорыд, еөкыд вөлі сылы чөвтчыны асытвыт финнжасөс велөдөмыс. Мыж керан, етпешд-јатө лоас бөстны.

1856 воын гөжөмнас сижө ветлас гортас (Сыктывдин карө), чукөртас бара уна матерјалжас. Ветлас Кажымөз. Бөрсө Питирас мунас Вјатка губерһа-пыр, Нжжөј Новгород-губ.-пыр. Секи сижө адзас—пермјакжасыд-пө зырана-код-нө коми жүз. Воҭакжасыдлөн-пө кывжыс ылыемыштөма-һин комисыд. Тујас јона кынмалас. Секи (сентябрын) Нжжөј Новгородын сылөн вошө чөмоданыс. Сижө чөмоданас сылөн вөлөм став, коми жүз-јылыс, коми кыв-јылыс, чукөртөм гижөдыс, аслас гижалөм сыланлыд-данжасыс, с. в. Сижөкөн сижө став дона гижөдјасө кушөмкө пөж морт гусалас, сижөкөн воштас Степан-Югор асыс мед-дона торсө. Тајө воштысөмыд јона шөгөдас Степан-Югортө, муртса кызкө Питирөз воас, сөсөа сы-понда, кынмалөмысла-щөщ, сижө зев чорыда висмас. Висас һөл төлыс.

Тащөм воштысөм-бөрад Степан-Югорыды лоө бөстчыны куш калмыка-монгола кывжас велөдны. Сижө кутчысас велөдны чорыда. 1857-өд воын сижө гижө-һин

статта мыҗла, кыҗи колө велөдны асыввыв кывҗас*). 1858 воын воҗвыв корас 4 төлыгы сҗепенҗија, сесе ветлас калмыкјас-динө кујим төлыг-кежлө. 1859-өд воын Уңиверситет-Сөвет сөтөм-сөртиге гижас дҗисертатсҗија **) ојратјас-јылыг ***). Сҗјө воас 8-д феврал лунө тајө дҗисертатсҗијагыс сөтасны сылы зарңи металь.

Таҗикөн велөдчөм сылөн мунас бура. Вөзјыгас во-кежлө калмыкјас-ордө, корас: во-чөж нөшта сөтны Уңиверситетсө помалөм-бөрас сҗепенҗијасө. 1859-д воын помалас Уңиверситет, сөтасны „степень канд-дата“ ****), сесе мөдөдасны калмыкјас-динад.

Сөни сҗјө велөдас калмыкјаслыг кывсө, олөмсө налыг. (Олас Уңиверситетса сҗепенҗија-вылад). Қорны кутас нөшта во-кежлө сҗепенҗија—мед сөкөн јонҗыка-ңин велөдны калмыкјасөс, мед-пө сесе верма сы-бөрын мунны Монголыјаө монголјасөс, ојратјасөс төд-мавны-велөдны. Сҗепенҗијасө оз сөтны—6-д во-вылө-пө оз поҗ сөтныг. Степан-Јогорыд мөдөдас мөд про-шенҗө—бара корны кутас нөшта во-кежлө командировка, сесе сөм. Вочагҗөдсө видчысҗгөн зев лок лөб оланруыг (настроенҗөыг), гҗжө ачыг пҗсмөас: „Видчыга төлыг—ңекущөм јүөр абу; меным зев вөли гажтөм: петны сҗепыг Пҗтҗрө оз поҗ, колтчыны—сөд, помтөм-дөртөм сҗеп жугылмөдө тенө (төдан дөрт—ме вој-вывса олыг, сөд вөр-шөрыг). Тащөм жугыл оланру-

*) „Дополнение к статье „Новое предприятие студентов восточного факультета“ (Сборник студентов СПб Университета, вып. II).

**) Учонөј сҗепен-вылө сочҗенҗө.

***) „Исторический очерк знаменитого в буддийской иерархии ламы Зая-Пандиты и т. д.“

****) Кандидат—мед-воҗза учонөј сҗепен.

-дырҗыыс ме соті ассым „дневные заметки“, мукöд тор-щöщ мыҗ кі-улö сурі: көсҗі-ö ме сійөн шыбитны (орöд-ны) монголҗасöс - оҗратҗасöс велöдöм, мукöд тор-понда-ö вöчи—бура ег төд, öни-на ог төд“.

Калмык кывтö велöдигөн комі јöзтö төдвывеыс абу воштылöма. 1859-д воын јулын сійö Вөлөгда губерна-увса школаҗас директорлы мөдöдас гижөд Сыктывдин карса школаҗасын комі кыв велöдны заводитöм-җылые.

Степан-Јогорлы командировка, еöм нöшта во-кеж-лö көсҗысасны—сылы зев нөмкөд лөö. Сöмын-таҗ оз дыр-кежлö... Степан-Јогорыд көсҗö вөлөм калмыкҗас-динеыд локтöм-бöрын сетны калмык словестностҗ магистр-вылö, сесеа вöлье корны командировка Монгол-степö. Монгол кыв профессор А. I. Попов 1860-öд воын-на, Питөреыс выл местаö мунигөн, ас-пыдҗыыс индöма вөлөм (калмык кыв лекторö) Лыткинтö.

Сійö кадö Степан-Јогорыдлөн мөвпҗасыс веҗсасны, кусинтчасны мөдаркусин—лөö трагедҗяаа веҗеöм олан-руас, думҗасас. Секи вөлөм Мөд Öлөксан сарыд бурöщ вöчалö реформаҗас, лөсөдчö „мездыны“ помещицкҗас-улыс крестанаөс, көсҗöны вөлөм быдөнөс Россияс пасталаыс велöдны грамотаö. Степан-Јогорыд петкөдлас асөө секи комі мортөн.

1860-д воын 31 декабрын Степан-Јогорыд мөдöдас Питөрса Учебнöҗ округ Попечителлы со кушöм докладнöҗ записка:

„Калмык-степын, Астраханҗын воин-җынјөн олөм-бöрын, ачымөс, ассым вынјөрөс видлөм-бöрын ме каҗали: ме абу ас-серти-уж-вылын, ме весшөрö вошта кадсö, ыҗыд бур некодлы вöчтөг... Ме каҗали, ме төда: ылысмысöма менам асланым комі јöзыс—сещöм мөвпҗасыс лөкө личкөны, менам долöҗ висö. Меным-таҗ

ескөн бур учонөј карјера*)-нын тыдалө, сөмын сејө менө тащөм кадө оз кыскы, меным сөлөмсө дојдө со мыј: мыјла ме абу чужан муын, мыјла ме некущөм бур ог вөч комі јөзлы... Ме ас-бөрые виçөдөмөн казали: со мыј-понда менам лолөј виөміс, со мыј-понда оланруөј гудыртчис... Ме адза өнја правительстволыс јөзөс југдөдөм-понда төждыөмсө. Ме көсјылі комі јөзөс југдөдны-велөдны, сјө вөлі менам мөг. Сјө мөгыс менам өін воңые ез вошлы, меd олөмыс-кө менө пыр конјавліс (горсајаслөн кушмөм, Гельөингфорсө -пыдди Пітірса Унїверситетө пырөм, монгол кыв велөдөм, сөіпендија-пыдди Мін. Нар. Просв. ужјөзө уөөм). Öнi ме аслам **мед-воңза** мөгыс **ывмөдчi**, сы-понда ме öнi ачымөс лыдда комі јөз-воңын зев ыңыд мыжа мортөн (преступнiкөн)... Поңө-кө кыңкө, **mezдөј** менө тајө ковтөм ветлөдлөмгыс, **бергөдөј** менө ас чужан муө, комі јөз-дiнө, менам мед-воңза велөдчан школаө. Ме көсја лоны Сыктывдiн карса Ујезднөј Учiлiщцын Смотрiтельын; сенi ескөн ме вермi: а) Сыктывдiн карса школајасын комі кыв велөдны, б) Сыктывдiн карува школајас-бөрге виçөдны.“

1867-d воын Степан-Јогорлөн төдсаыс—быдөнлы төдана iсторiк М. П. Погөдiн јуасө Лыткiн-јылыс: „кытчө-пө-бара лоi сiјө өiнмөшпыбiтчан том мортыс-а, сiјө-пө вөлі аслас төдөмнас, ужјаснас, пөс сөлөмнас сөтө сөщөм ыңыд надеја“.

Сiјө каднас бурөщ сар правительствөид нартiтчiс Степан-Јогор пөс сөлөм-вылад, сылыс југыд думјасөө һајтө талыс, асө щөщ көсјiс һiнөмө воштыны.

*) Карјера—бур места.

Пітірö Степан-Јогор воіс гожъмнас 1861 воын. Сылы зев вöлі щöктöны прошењњтö бөр бостны. Сіјö оз кывзы, оз бост. Степан-Јогорöс мездасны Восточнöј Факультетын быт служітöмыс, көсјöны-нын вöлі сіјöс пуктыны став комі школајас-вылас інспекторö, комі јöз-пöвсын ужавны воесö-нын вöлөм тујыс... Сöмын-тај сетчö мыщасіс. Ез-тај дыр Мөд Öлөксан сарыд-лөн мунны мездöдан реформајасыд, најö мездöдөм -пыд-ді бөр кутісны көртавлыны, важ-дорыс чорыд-жыка. Степан-Јогортö ез-нын ескö некытчö пуктыны, лөгасісны-на нöшта сы-вылö, лөгасісны јона, унаөн— сар-дор олыс војтырыд ставыс (Сепцöмыд секі зев уна волі!). Кыз-нö он лөгас, комі кыв-дор-öмөј позö код-лыкö овны! Сек-нö бурöщ сесса вöлі полакјаслөн леп-тыелөм (1863 воö): најö кутлісны мездыены роч сар-улыс. Сы-бöрын сесса правітельствоыд нероч кывја јöз-вылад нöшта-нын букыша кутіс візöдны.

Сар чукöрыдлы комі јöзыдлөн пемыдлуныс вöлі јона колö, сы-понда Степан-Јогортö ез леңны комі муад ужавныд.

Тажö вöлі Степан-Јогорöс мед-возза конјалөм. Та-бöрын сіјöс комі-јöз-понда ужалігөн јона-на конјав-лісны. Тажö конјалөм-бöрын муртса сіјö вермас вескав-ны јöз велöдан уж-вылö. Кујім во сіјö олас кандидат-педагогын (1862—1865)—кујім во-чöжыс сылы неку-щöм дон ез мынтыны. Секі сіјö велöдчас географіјаö, історіјаö. Сесса 1865-д воын пуктасны сіјöс Ларінскöј Гімназіјаö сверхштатнöј преподавателö, 1869-д воын вујас сепцöм-нö преподавателö Ленинградса квајтöд гімназіјаö. Сени сесса 1871-д восањ кувтöчыс (36 во) пыр олас штатнöј преподавателын, велöдас історіја, географіја. Степан-Јогорöс бурö пуктöны вöлөм öтлаын

ужалысјасыс, сесе велөдчысјасыс, бөрвылас гімна-
чистјас етлөмаө вөлөм сылы мелі нїм „ыжыдај“.

Сізікөн сар правітельство Степан-Јогорөс конјалис
муніг-костыс, көсјіс дугөдны комі-понда ужалөмыс.
Сөмын еөкыд вөлі сылы дугөдныд комі-понда ужа-
лөмыд. Степан-Јогорыд ештігјасас кувтөчыс пыр
ужалас комі гіжөд-понда, коміөн лөөдлас роч-вылыс
уна нїга. 1877 восаң сіјө коміөн роч-вылыс лөөдлас
јеннога нїгајас. 1881—1884 војасын гіјас зев ыжыд
нїга „Зырянский край и зырянский язык“. 1889-д
воын сіјө нїгаыс петас печатыс. Став нїгасө сіјө
гіјалас дон бөсттөг. „Зырянский край“ нїма нїгасө
печатајтігөн мунас ас чепеыс 2000 шайт еөм, гөгөр
лоө ужјөза. Тајө ыжыд нїгаас (400 лістбан-гөгөр)
Степан-Јогор зев уна тор-јылыс гіжө: важ комі јөз-
-јылыс, важ комі шыпасјас-јылыс, словарь, комі грам-
маіка, буквар, комі мојданкывјас, с. в.

Мед-бөрја, комі јөз-понда, ужыс Степан-Јогорлөн
вөлі роча-коміа кывгіжөд (словар). Сы-вылын сіјө віт
во да жын ужалас (1901 восаң кувтөчыс.) Н. П. По-
повлөн Роча-коміа словарыс кујлас 1862-д восаң-нїн
Академіја Наукын (печатајтныс оз вөлөм шогмы—ко-
лө вылпөв лөөдны), Степан-Јогорыд бөстчас сіјө
словартө лөөдны (бара-жө дон бөсттөг). Степан-Јогор
вевјалас сіјө ыжыд ужсө вөчны.

Степан-Јогор кувтөчыс пыр ужалөма, велөдөма
гімназіјаас. Віжөдны јон-на вөлөм (Сіјө вөлөма вес-
кыд мыгөра, ыжыд тушаа јон морт). Кулөма Степан-Јогор
71 арөсөн 4 апрелын 1907 воө, регыдік вісөм-бөрті
(пель пыщкөсыс кычкө вімас). Ребасны Степан-Јого-
рөс Ленинградө, Смоленскөј кладбішце-вылө.

Өнi сесса менсым жуаланныд тi: мыжык-нө бурсө
 вөчiс комi жүзылы аслас куз немнас Степан-Жогорыд?
 Та-вылө жеңыда поңо шуны: **сijö вөчiс комi гижөд
 кыв.** Шусө тајө кывјасыс зев кокныа, вөчнысө ез вөв
 қик кокнi. Уна паныд сулалыс Степан-Жогорлөн вөли,
 став Россия паптаас сijöс вөли конјавлөны. Сijö вөли
 өтнас—сылы паныд став монархист чукөрыс, став роч
 сардор олыгыс (Сijö
 вөли 60 во-сајын,
 сир-сөд кадө). Сө-
 мын Степан-Жогорыд
 аслас комi зилун-
 нас, дуаңлуннас ез
 сетчы некодлы: кыт-
 чө вөли вiтө—сетчi
 мунис, сы-понда сы-
 лы унаыс лолi лөсыд
 олөмыс, бур олөмыс
 чөвтчывыны.

Со куцөмладор-
 саң лоi вермасны
 Степан-Жогорлы: 1)
 Сijö вөли, ми төдам-
 нын, јона велөдчөм
 морт. Сijö јона төд-
 малiс комi кывтө,
 төдмалiс щөң мукөд пөлөс өтi вужыс петөм кывјас.
 Сее сija адқис: быд кывлы-пө колө аслыс пөлөс
 гижанног, аслыс пөлөс шыпасјас, комi кылыдлы-пө
 роч шыпасјасыд вежлавтөг оз шогмыны—Степан-
 Жогорыд роч шыпасјастө комi шыјас-сертеыс вежлалiс,
 сесса кутис гижны комi негајастө. Сы-вылө укөд-

часны роч шыпасјас-дор олые араваыс: поцјас, ђак-јас, мукöд рочöкыскыејас (најö гижлöмаöе роч шыпасöн, мукöдые веeгтö славјанскöјöн), видны кутасны. Со öтi видö (1884 воын): Степан-Јогорлöн-пö „роч-вылые лööдлöм торјасыс гижан-ног-пондаыс локöе, сiјöн-пö i комi јöзыд оз лыддыны сiјöс. Комi кывјын-пö **Ю, Я, Ъ Ь, Й** шыјас (!) емöе — сiјöјасöс шыблалöма“.

2) Степан-Јогор велöдiс кыцi колö роч-вылые комiөн гижны, велöдiс ва-комiөн гижны, комi сорнi ногөн гижны, роч кывјассö гудравтöг. Степан-Јогорöң гижлисны жынвыјö рочөн, жынвыјö комiөн. Гижыејасыс вöлöмаöе поп-ђак пiјан, духовнöј семiнаријаын велöдчыејас. Најöјас вöлöмаöе **кыдја комiјас**. Кыдја комiјасыдлөн комi сорныыс вöлöм кыдја: најö гортас, аскостас, нывпыскöд сорнiтлöмаöе рочөн, комiнас сорнiтлöмаöе пикö воiгөн сöмын. Најö вöлöм аслас гижöдјаснас комi кывтö цыкöдлöны. Сецöм јöзыд шуöны вöлöм Степан-Јогорыдлы: мыјла-нö-пö те, со моклöнöј, мiјан - моз он гиж—ми-пö зев лöсыда гижам! Тенсыд-пö некод оз гөгөрво, мiјанлыс-пö быдөн гөгөрвоöны. Степан-Јогорыдлы нем-чöжыс лöи венчыны тащöмјасыскöд. Со сiјö гижö öтi сiјöс пiналыс-јылыс (1884 воын): „Ез-кö-пö ескөн А. П.-ыд омöла велöдчöм јöз шуöм-вылö ыстые, буржыка-кö-пö лыддiс комi сорнiлыс кывјассö, еусжыка кывзiс шыјассö, секи ескөн менсым (сылы тöдса) гижöдјассö лыддiгөн менам iндытöг качалiс „Ь“-лыс ковтöмлунсö, сесеа шыбитiс сiјöс аслас шыпас чукöрсыс“. „Ме нiнöм ог шу воча: велöдчöм комiјаслы, мöд-ногөнкö—семiнаристјаслы, Шергiн прöтöпоплöн гижöд гөгөрвоана—семiнаристјасыд-öд iчöтiсаң велалöмаöе сецöм кыдја комi сорниад. Ме артала, емöе ђерт та-

щом кыджа сорһитö бурö-пуктыејас: вее вöд оз инды меным А. П.-ыд Шергін гижöдјас-вылö — меным-пö сы-серти колö гижны. Воңынжык ме кывли-нын тащöм-код сöвет-нö Саввајитовсаң. Саввајитовсö комінас велöдö-маёе сылөн велöдчыејасыс, Вөлöрдаса комі семіна-ристјас...“ „Ме гөгөрвоа: менö мөдног щöктöны гижны коміөн **люка** гижыејас (дурная школа переводчиков)“:

3) Степан-Јогор венҗис быд пöлөс рочмöдыеыскöд: академикјаскöд—комі кыв-пö **кулö** шуыејаскöд (Виде-ман), жынывјö рочөн комі гижыејаскöд, мукöдкöд. Став монархист чукöрыс сы-вылö уеласöны вөлөм, быдног сјјöс торкалöны, „велöдöны“ мөдног гижны. Степан-Јогорыд тöдö вöлі кодјас сещöм велöдыејасыс, сјјөн пыдди оз пукты најöс: сјјö вөлөм видчыгö выль комі јöзöс, комі крестана-пöвсыс петöм јöзöс. Со сјјö 1884 воын мыј гижö: „Ме видчыса, мыј шуас крестана-пöвсыс петöм велöдчöм комі мортыс, сјјö оз-на семінаристјас-моз комінад сорһит; ме видчыса насаң веекöдлөм, индалöм... Видчыса сещöм веекöдлөмсö со мыј-понда: 1856-д воын ме вошти комі кыв-јылыс матеріјалјас, сесаң сесеа 22 во ег уңав комі кыв-вылын. Сјјö каднас ме пöрыемі-нын: роч мојданкывјас комі-вылö лөсöдлігөн ме кағали-нын—менам комі гижöдам оз-нын тырмы, том јöзлөн гижöдын-моз, гажлуныс, визывлуныс, пöелуныс, ме адҗа-нын вöлі—менам комі гижöдјасын кылö пöрыелун-лөн көңыдыс. Меным ескö зев вöлі һимкод, менам гижöд-јасыс-кö русситсизмјассö*) пыблалöма вöлі, шуам: релатив кыввејтас**) **код** ез-кö кутны гижны, ставнас-кö тајö

*) Русситсизм—рочланö кыскан тор.

**) Релатив кыввејтас — относительное местоимение.

кыввежтаса сорнїјассѳ вежлалѳма вѳлі... Ме ассањ мыҗ
вермі вѳчі 17.000 часѳн...“

Комі велѳдчѳм јѳзыд секі ез-на вѳв. Вѳлі-кѳ морт-
мѳд лыѳѳыены-гїжны кужые морт, најѳ монархїстјас-
кѳд ѳтї тужѳд мунїсны. Степан-Јогор вѳлѳма куш ѳт-
насѳн, ѳекодкѳд весїг вѳлѳм сылы јукыныс аслас
мѳвпјаснас. Сїјѳ еѳлѳмнас оз уе, пыр вїдчысас вьл
комї гїжысјасѳс. Степан-Јогорыдлѳн вїдчысѳмыс оз ло
вешѳрѳ. Кушѳм ѳїмкод лѳѳма Степан-Јогорыдлы, кор
сылы воѳма А. А. Чеусовсањ (1901 воын) гїжѳдјас
(комїјас, рочјас). Тајѳ вѳлѳм мед-возҗа, комї јѳз-пѳв-
сыс петѳм гїжыссањ, шыѳдчѳм. А. А. Чеусовлы Сте-
пан-Јогор (66 арѳса морт) ыстас вѳча еѳлѳмсањыс
гїжѳм гїжѳд. Сїјѳ гїжѳдас навкѳдас Чеусов-јортѳс ко-
мїѳнжык гїжны, рочыдлѳн-пѳ сїҗ-ѳїн уна гїжѳдыс,
еѳлѳм сѳтас—, **во ѳельамын-мысгї-кымын мїјан чукѳр-
мас ыҗыд гїжѳдчукѳр**“. Ез ов Степан-Јогорыд револут-
сїјаѳҗыд. Кушѳм ескѳн сылы лої ѳїмкод, адҗис-кѳ сїјѳ
Россїјаса нарҗїтѳм јѳзлыс мезмѳмсѳ, кыліс-кѳ сїјѳ комї
јѳзлыс автономїја, тѳдліс-кѳ сїјѳ ѳнїја комї гїжысјас-јы-
лыс, лыѳѳис-кѳ сїјѳ Њобдїнса Вїтторлыс мїча гїжѳдјассѳ.

Вѳлі кад—Степан-Јогорѳс тѳдїсны, бурѳпуктїсны
комї јѳз-пышкыс сѳмын морт-мѳд (А. А. Чеусов, проф.
В. П. Налимов), ѳнї уна комї јѳз-ѳїн тѳдѳ сылыс
уҗсѳ, комї јѳз-понда пессѳмсѳ, комї кыв-понда зїлѳм-
сѳ, воас кад—тѳдасны Степан-Јогорѳс став комї јѳзыс:
гырыссањ посѳнїѳҗ, томсањ пѳрысѳҗ. ѳнї ме тајѳ гїжѳд-
торјѳс сїа тајѳ ыҗыд комї мортыслы, воас кад—Комї
му еѳлѳмѳ, Сыктывдїн кар-шѳрѳ, кыптас сылы пам-
јатҗык: еѳлѳмсањыс сывтѳдас сїјѳс југдѳм кѳмї јѳз, мез-
мѳм комї јѳз—став лов-вїрјажнас комї јѳз-понда уҗалыс-
лы, **комї гїжѳд ыҗыдајлы**, Лыткїн Степан-Јогорлы.

Куратов Ӗльӧксей-Иван.

Лыткӧн Степан-Югорлы шуд ез пет комӧ поезӧја лӧсӧдны: сылыг ыланлыџаняссӧ мукӧд гӧжӧдјасыскӧд щӧщ гусалисны 1856-д воын. Комӧ поезӧјалы пельӧсув ӧссӧ пуктысӧн колӧ лыџыны Куратов Ӗльӧксей-Иванӧс.

Ӗльӧксей-Иван чужлӧма нӧль воӧн сорӧнжык Лыткӧныс (1839 воын), јул тӧлыг квајтӧд лунӧ, Виџин карувса Тебра вӧлӧетын. Вужыс ылон вӧлӧма тебраса крестана. Ајыс уна во пӧнӧмаралӧма, сесса џакӧнӧз воӧма. Мамыс вӧлӧма гӧрыскӧзыс ныв. Гортас Ӗльӧксей-Иван роч кыв абу тӧдлӧма. Быдмас сӧјӧ сӧкыд крестана уж-вылын: вӧрын, виџму-вылын. џас арӧс тырӧгӧн Ӗ.-И.-лӧн ајыс кулӧ. Мамыс сескӧ Иванӧс ӧчӧтжык вокыскӧд нуӧдас пӧдӧн Јерӧнскӧј карӧз, сетчӧ сӧјӧ кыџкӧ вермас ӧнӧдны најӧс велӧдчыны џуховнӧј Школаӧ. „Чорыда“ сескӧ вӧлӧм велӧдӧны—розгајасӧн нӧјтлӧмаӧе. Сещӧмӧз вӧлӧм нӧјтасны—гачјассӧ быд асыв вӧлӧм пӧе ваӧн нӧлӧдны лӧӧ, сӧдӧм-пондаыс. Та-бӧртӧ сесса сӧјӧ велӧдчас Вӧлӧгдаса џуховнӧј Семӧнарӧјаын. Велӧдчас бура. Сескӧ-нын вӧлӧм гӧжалӧ ыланлыџаняс (1857 воын). 1862-ӧд восањ кыкӧ-кујӧм во Сыктывдӧн карса џуховнӧј Прикодскӧј Школаын вӧлӧма велӧдысын. Та кадӧ ужалӧ комӧ кыв-вылын, гӧжалӧ ыланлыџаняс. Сыктывдӧн карсањыд мунас воӧд велӧдчыны, Казанса ыџыд школаӧ. Велӧдас сескӧ асыв-вывса јӧзлыг кывјассӧ, олӧмсӧ.

Бӧрынжыксӧ сесса Ӗ.-И. кыџкӧ вескалӧма губерна-тор канселарӧјаӧ, олӧма дыр Семӧпалаџинск карын, Верныј карын (Туркестанын). Матын ылон вӧлӧма нем номыс. Сетӧн сӧјӧ висмас морӧс висӧмӧн. џона

сылы вөлөм комі јөзыд: кувтөҕыс пыр гижалас комі
 ыланлыџ-џанјас. Со сижө гижө аслас виеөм-јылыг:

Восса өшин-дорын пукалі.
 Тајө өшин керыштлі
 Муса комилаң і кылі
 Шог һугылтө ылі...
 Пөлаліс сы муса-дорсаң төв,
 Тајө төв ез һебыд вөв.
 І мем пөлтис биавіөм,
 І таҕ сотчис лыөм.

Ө.-Иван кулө 1877—79 војасын Верный һима карө,
 ылө муса комі јөзсаңыс.

Өлөкееј-Иван колөма комі јөзлы зарһи-дона ы-
 ланлыџ-џанјасө. Сижө вөлөм зев таланта поет. Ез-кө
 ескө сецөм воҕ кув, јона комі поезјјатө лептис.
 Өлөкееј-Иван ассыс поезјја торјасө һекытчө абу
 печатајтлывлөма. Сылөн гижөдјасыс веекалөмаөс
 кыҕкө рөдвуж-ордас—Виҕинса поп-ордө (С. Куратов).
 Вөлөма кујим кыз тетрад: өти тетрад һуөма сылыг
 (1902 воын) Финляндјјаса профессор Вихман, мөдөс—
 һуөма проф. Жаков К. Ф., којмөдыс—өһи А. С. Сидо-
 ров-ордын.

Өлөкееј-Иван оз ывдортчы (ылыгтчы) вөлөм аслас
 еөд комі јөзыс. Налы вөлөм ыланкывјас гижалө.
 Најө сесеа ылыһны. Сесеа кіөн гижалөмөн вөлөм пае-
 калө ылыһн гижөдјасыс. Сецөм гижөд-вывеыс печатај-
 төма вөлі Вол. Губ. Вед. 1866-d воө сылыг вит ы-
 ланкыв: „Зон“, „Том ныв“, „Гөль зон“, „Пөрыс“,
 „Понкөд“. Секи вөлөм Сыктывдин карса коміјас ылы-
 һны тајөјасөс, сөмын вөлөм вунөдөмаөс-һин гижысыс-
 лыг һимсө.

Өлкөсөй-Иванлыг өнөз, төдам со-кымын сыланлыгдан. Колөмаёе поемајаслөн торпыригјас („Јаг морт“). Ө.-Иванлөн поезја гижөдјасыс комі јөз-јылыгжык. Куратов-јорт велөдөма щөщ комі кыв. Сіјө 1865 воын Вол. Губ. Вед.-ө печатајтөма комі кыв-јывеыд зев ыжыд стафта.

Ө.- Ивангаң колөм гижөдјасыг төдам: 1860-д војасын вөлөмаёе щөщ мукөд комі гижыгјас: П. Ф. Ключков, Гутов, Роспуџин.

Проф. Жаков Палалеј-Калө.

Вылгортса (Сыктивдин карсаң 4 кілом.) гөрыекөзге пі. Велөдчөма Сыктивдин карса Городскөј школаын, сесеа Тогмаса Учителискөј Семинаријаын, сы-бөрын Леңинградса Уңиверситетын. Мыжкө-дыра вөлөма велөдысын. Бөрја-вылае воө Пеихоневрологичекөј Институтө профессорө (Леңинградын). 1918 воын вөлөма Псковын. Жежыдјаслы сені сурөма пленө. Вөлі Ригаса Уңиверситетын профессорын. Сені куліс 1926 воеса Јанварса 28-д лунө.

Палалеј-Калөыд ескөн ынөм комінас ез гиж, комі гижөд-јылыг сорнөтигөн сіјөс казтышттөг оз поз колны. Сіјө аслае гижөдјасас комі јөзыслыг оломөө быдла-

дорсаң гижис: коми гӱрыекӱзыгылые гажсӱ, шогсӱ, сӱкыд ужсӱ. Сижӱ коми жӱзылдые олӱмсӱ жона вӱли тӱдӱ: ӱтӱкӱ, ачыс сӱд коми жӱз-пыщкыс петӱ; мӱдкӱ, сижӱ коми мӱсӱ тӱдмалӱм мӱгӱн кузала-пастала ветлӱдлӱс.

Палалеж-Калӱ бӱстчӱдӱс коми жӱзӱс коми му велӱдан ужӱ, мыреӱс коми школа-понда. Кӱдӱ сылыс лыддыв-лӱс гижӱджассӱ, быдсӱн тӱдӱны, кушӱм пӱса сижӱ олӱ коми жӱз-дор, коми кыв-дор. ӱтӱ кадӱ сижӱ ныржасас коми гажет жемство-пыр востыны. Секи коми велӱдчӱм жӱзыд вӱли мустӱмтӱны ассыныс жӱзтӱ, ассыныс кывсӱ. П.-К. аслас гӱя ӱджасас зӱлӱ мусмӱдны налы коми жӱзтӱ. Кызӱ вермӱс сижӱ доржӱс комижастӱ. 1907-д воын коми муад еорнӱтны кутасны важны мукӱдлаыс жӱзӱс овмӱдны (переселӱтны). П.-К. сувтӱс воча важны кӱсжӱсжаслы, шуӱс: комижас-пӱ асныс Сӱбырӱ пышжӱны, вӱждӱр-пӱ комисӱ овмӱдӱж!

Сижӱ быдлаын, быд туж вежын, быд пелӱсын доржӱс нарнӱтӱм жӱзжассӱ. Сижӱ посны жӱзжассаң уна-на бур вӱли видчысӱ. Сылы мустӱмӱс вӱлӱм рочмӱдыс, кӱзӱыд вӱра учонӱжжасыд, шуӱ налы: „тӱжанлы-пӱ первобытнӱж жӱз-дорыс, налӱн нӱajt дӱрӱм-гачыс дӱнажык—сӱжӱс-пӱ позӱ музӱежӱ пуктыны“.

П.-К. пыр зӱлӱс лептыны колӱм жӱзжассӱ. Гижӱ: „Мем колӱ петкӱдлыны колӱм жӱзжаслы: најӱ морӱсын уна выныс; вӱтӱмыс (терпеңнӱыс)—помтӱм; кӱсжӱмыс тӱв-ныр-код.“ П.-К. бӱстчӱдӱс уна коми жӱзӱс коми уждорӱ (А. А. Цембер, М. Н. Лебедев, велӱдысжас).

Жона сижӱс конжавлӱсны, олан туж-вылас сижӱс уна шог талалӱс, сы-понда сылӱн бӱржа гижӱджасыс зев-нӱн жугылӱс. (Гижӱдыс сылӱн зев уна, зӱк колӱ лыдды-ны: „В поисках за Памом Бурмортом“, „В хвойных лесах“, „Три рассказа из жизни рабочих и крестьян

севера,“ „Под шум северного ветра,“ „Сквозь строй жизни,“ с. в.).

Тажö војасö Палалеј-Калö ыліемлісе комі јöзые, оллі мөд государствоын. Гөтырые шуö (сіјö Леңин-градын) пырна-пö комі јöз-понда төждыеіс. Кор-пö ме сылы мөдөді мед-воzza комі „Југыд туй“ номер, төкөтө-пö оз лок Россіјаад. Сöмын полö-пö — волі уж-пö өз еур.

Револютсіја воzвывса комі гіжөд.

Лыткін Степан-Јогор олöмые-нын мі адзам, кущөм сөкыд вөлөм комі гіжөд-пондаыд ужавнытö. Сар чінов-нікјасыд быдногыс кутісны, ез леzны вöчны комі гіжөдтö. Комі јöзыслы школа-пыр, вічео-пыр быдногыс ылөдлөмөн щөктісны мустөмтны асөые кывсö. Уна комі јöз ылавлі секі. Велөдчыштөм јöзыд, муртса-кө вөлі „Аз-букі барабан, сера јура төрөкан“ төдö, нырсö вөлі ноль метр ылаө-нын лептöма—комінад zік оз төд! Јур-јанзім сылы, коңөрлы, ајмамыс коміөн кужöны-да! Сөщөм вөлі сынөдыс јöзкост олöмас револютсіјаöзыд. Вөліны, дерт, секі щөщ комі гіжөд-понда төждыеые јöз, сöмын најö вөліны ещаөнөе, морт-мөд сöмын.

Мі төдам, кодеурö гіжавлөмаөс комі сыланлыд-данјас. Шуам: 1901 воын А. А. Чеусов гіжавлөма, сөсөа Лыткін Степан-Јогор відлалөм-бөртө кымынөскö „Этнографическое Обозрение“ журналö печатајтöма (1904 во, № 2). Воzдык сылөн вөлі печатајтöма рочөн „Стихотворения зырянина.“

1913—14 војасын Лебедев Мікулај-Мікајлө гіжалөма 9 комі сыланлыд-дан. 1914 воын гіжöма 10 сылан-

лыддан с. J. Попов. Тажојаслые гижодјассө 1914 воын лезас аслас ыгаас („Комі мойдан і сылан кывъяс“) А. А. Цембер. (Сижö възжык лезлас мөд ыга — „Комі мойдан кывъяс“). Секи ужалө вөлөм Сыктивдин карын „Отделение Архангельского Об-тва Изучения Русского Севера.“ Сижö сөм-вылө А. А. Цембер лезас комі ыгајассө (Аслас уждыс: чукөртөмсыс, лезөмсыс ынынөм оз бост). Сижö отделеңныыс паскөдө вөлөм комі јөз-пыщкын комі ыгајастө—А. А. Цемберыдыс лезөм ыгајастө кујимыс шулас разөдны дон босттөг.

1914 воын А. А. Мајегов (Секи вөлі Нобдинын учительын) гижас револутсијаа ыланкыв „Гусежыка, вокјасөј, четчөј,“ сижö сесеа кйөн гижалөмөн паскалө јортјас-пыщкае (ме кйө щөщ воліс). Паскалөма вөлі мјан-пөвсын (Тотмаса Учительскөј Семінаріјаса комі-јас-пөвсын) печатајттөзыс Лебедевлон ыланлыддан-јасыс. Колө содтыны: секи комі велөдчөмјөз-пыщкын вөліны-нын комі гижөд-дор олыс јөз. Шуам: мјан Тотмаса Семінаристјаслөн вөлі гуса комі кружок (10 морт), уңжыкыс вөлі пөса комі кыв-дор олөны (А. А. Улытин, А. Н. Надејев, Ф. Ф. Серфитов, ме, с. в.), весігтө коміөн көсјылім журнал лезны.

Револутсија-бөрын.

Револутсија възывса комі гижөдјастө позө шуны поснөдік бікнјасөн, сук пармаын југнытысјасөн. Ыжыд біыс өзјис револутсија-бөрын. Револутсијаыд пасвартіс важ Россіја шөжлыс фундаментсө, сесеа бостіс мүдөд керсаңыс косавны... Комі гижөд-понда вермасан туј вөссіс. Сар чіновнөкјасыд-тај ескөн ез лоны, ез лоны буржујјас щөщ, сөмын комі јөзыдлөн јурвемас важ

мөвпјасыс чорыда-на вөлөм пукалөны. Сепцөм мөвпјасыскөд комі гижөд лөөдыејасыдлы јона-на лоі вермағны револүтеја-бөрад-на.

Револүтеја бөрад көнеурө воеіс комі гижөд вөчан уј. Сің, мајын 1917 воын Ғ. А. Богословскөј вој-мөстчөмөн коміөн лөөдлөмаөе Гогольыс „Женитьба“, сесеа пуктөмаөе Сыктывдін карын. Сіјө воас-пө августын М. с. Кузбожева војмөстчөмөн вөчлісны „Комі рыт“ (ворсісны Л. Толстој-сертеі лөөдлөм пјеса „Вина-помыс быд омөль“, ылісны А. А. Цембер ңігаса ыланкывјас). Тајө пјесајасыс сесеа вөлі паскалөма комі сіктјасө, сувтөдалөмаөе сені. Сесеа уналаын ағныс роч-вылыс лөөдавлөмаөе, шуам Помөсдінын (сені котыртчөма „Комі автономіст, сотсіальіст, чукөр“, сіјө чукөрсө лөөдыејасыс вөлөмаөе: Чісталов Тіма-Вең, покоңңік Жан Морөс—Чісталов Тіма-Јона, покоңңік Попов Вас-Педөр, Мајегов Өңө-Опоң, Шахов Сандрік-Мікол), Көрткерөсын (ујалөмаөе сені покоңча Ағн. Андр. Суханова, М. І. Јоль, І. А. Суханов, мукөд.)

Көнеурө мукөдлаын-на комі гижөд вөчан уј боетчылас. Сіңкөн нырјасісны көнеурө, көдеурө комі гижөдлы туі паскөдны—мөда-мөдыс торјөн, весігтө јорта-јортө оз төдны вөлі.

Комі гижөд-дор олыејаслы лоі өтеі кінас вөчны комі гижөд, мөд кінас вермағны паныд сувтыејаскөд. Сепцөм паныд сувтыгыс уна вөлі—мукөдыс Сөвет властө сіннас вөлі оз ағзы, мукөдыс ескөн сөлөмеаңыс Сөвет власт-дор олө, сөмын оз гөгөрво сылыс натсіональнөј політікасө. Тулыснас (1918 воын) Јаренскса велөдыејас куре-вылын кыптис комі кыв-понда венчөм. Сені сесеа комі гижөд-дор олыејас организујтчісны

„Комі котыр“—ö (морт кыз-кымын). Сени-жө мед-војдөр В. А. Молодцов төдмөди аслас комі шыпасјасөн, сесе видлалөм-бөрын, сорнитөм-бөрын шуөма вөли гижны коміөн сјјө шыпасјасөн. Сек-жө закажитөма шрифт. (нига печатајтан шыпасјас).

Комі гижөд вөчан ужсө колө вөли кодлыкө өтлаавны, нуөдны. Сещөм өтлаалыгыс вөли В. А. Молодцов. Ме сы-жылыс гижышта торјөн.

Молодцов Сандрө-Васө чужлөма Чојјывпом сиктын, Сыктывдин каргаж 5 километр. Ајмамыс сълөн комі визмуужалысјас. Велөдчөма сјјө Тотмаса Учительскөј Семінарјаын, сесе Ленинградса Учительскөј Институтын. Питірас велөдчигас Университетса профессорјаслыс щөщ кывзывлөма лексјајассө (кыв-жылыс). Секи-нин комі кывлыс грамматикасө бөстчөма велөдны, комі шыпасјас лөөдны. Питірыс локтөм-бөрын мыжкө-дыра вөлөма Ношулса Вышеј Начальнөј Учильщцын велөдысын. Сесе мыжкө-дыра вөлөма салдатын.

Револуцја-бөрын бөстчис чорыда комі гижөд лөөдан ужө. Уж вөли уна пөлөс. Колө вөли комі шыпасјас, колө вөли комі **гижөд кыв** (сетчөз гижисны коді куцөм шыпасөн кужис, коді куцөм сорні ногөн саммис). Колөны вөли гижысјасыс, колө вөли өм комі гижөдтө лөөдны. Мед-јонасө—колө вөли комі кывжыслы перјыны асыс правасө. Тацөм ужјас колө вөли вөчны Сандрө-Васөлы. Отнадөн тацөм ыжыд ужјас он дерт вермы вөчны. Сандрө-Васө котыртіс ас гөгөрыс комі кыв-дор олыс јөзсө, бөстчис тајө ужјассө вөчны.

Сылы 1918 воын Јаренскын Учительскөј курс-вылын јона лоі венчыны рөчөкыскысјаскөд комі шеола-понда. Накөд вермасөм-кынці сјјө сени велөдысјаслы лыддис

комі граммаґика. Арнас вöлі Јемдінын Јерінскöј карувса велöдыејаслөн Сыктывдін карувсакöд ејезд. Сіјö ејездыс ғы ва-коф вöлі. Сені төкөтö тышкö оз воны комі школа-дор олыејас рочöкыскыејаскöд. Сені уна роч велöдыс вöлі, најö вöлі полöны: комінад-кө-пö школаад кутасны велöдны, міјанöс-пö сесса вöтласны. Сецöмјасыслы Сандрö-Васö шуіс (öні-на төдвылын кывјасыс): „Комі јöз уна ео во-нын уґис, сіјöс-пö лич-кöмаöс, сы-вылын-пö пу-калöны. Кöсјö-пö комі морт öні четчыны, сувтны, но... оз поґ — вылас пукалыејасыс вермасны дојмыны“...

1918-д воын нојабрын 28-д лунö Сандрö-Васö Сыктывдін карса Уісполком-пыр вöстіс Комі Коміссіја — мед-воґза комі гіжöд лöсöдан организатсіја. Комі Коміссіја öтувтис став комі гіжöд-дор олыс јöзсö. Сіјö боетчöдіс бöр гіжны М. Н. Лебедевöс, боетчöдіс Нобдінса-Вітторöс, мукöдöс. Сіјö лöсöдіс, паекöдіс комі гіжöдсö.

Секі щöщ Молодсов-јорт велöдіс комі кыв Сыктывдін карса Учітөлскöј Семінаріјаын. Сені семінаріјаас котыртас „Комі гіжыс чукöр“ (сіјö гіжыс чукöр-ыс петісны комі гіжыејас: Вас-Педöр, Н. П. Попов — Жугыль, с. в.)

1920-д воын бара Сандрö-Васö воэмоэчöмөн воесас Коми Нига Леэанин. Сесаг сесеа öнöз-на став коми гижöд лөөдан ужсö нуöдö Коми Нига Леэаниныс.

1920 воын жона лои песеыны Молодсов-жортлы Коми Институт востигөн (А. С. Гидоровкөд öтвылыс, А. А. Чеусовкөд öтвылыс).

1918-1922 вожасын Сандрö-Васöлы-кода Совет коми школа-понда, коми гижöд-понда ужавны некодлы ез сур. Сижö песеом-понда öни мижан ем: 1) Коми шыпасяс, 2) Коми гижöд кыв, 3) Коми гижан ногяс, 4) Совет коми школа, 5) öти мовпа жон Коми гижыс чукöр. Öерт, сылы отсаеисны щöщ мукöд жöз, сöмын жур-пыд-дыс вöли Сандрö-Васö.

Сижö вожаснас унжык коми гижöдыс мунис Молодсов-жорт ки-пыр. Сандрö-Васö ачыс гижалис нигаяс: „Лыд-дыены-гижны велöдчан“, „Коми грамматика туж пекöдыс.“

Сандрö-Васö зев-нын важисаг коми кыв-вылын ужалö: төдмалö сылыс законжасö. Сижö öни мед-жона төдö коми кывжаслыс грамматикасö.

Сандрö-Васöыд уна пöлöс уж-вылын сөлöмсагыс ужалöмысла öни эикöз, виемис (сиз-нын эонвизалуныс жеб вöли). Öни сижö ужалö гортас, гижö ыжыд коми грамматика.

Жеринскöж карулын. Коми Институт востытöз, коми гижöд-понда жона ужалис А. С. Гидоров.

А. С. Гидоров (Эола-Гемö-Öлö) — Жемдин карув — Палса крестанын пи. Велöдчöма Тотмаса Учительскöж Геминаријаын, сесеа Учительскöж Институтын. Сесеа нöшт-та ветлас во-кежлö (1921-22) Питирö сусмöдчыны, велöдчас сетөн гырыс школажасын.

Сылы нöшта 1918 воын Коми Учительскöй (Жемдинса) Семінаріја востöм-понда лоі жона пессыны. Сесса сіжö семінаріјаас Гидоров-жорт коми кыв велöдöма. Семінаристяс-пöвсас котыртлöма коми гіжыс чукöр. Наяö лезöмаöе комиöн киöн гіжöм журнал.

Гидоров-жорт важісаң-ның төдмалö коми жöзлыс олöмсö: сіжö став Коми областсö-ның кыщовтіс, велöдіс быдлаыс коми жöзлыс олан ногјассö, сылыс важ олöмсö чүд гујас-серті, важ віетјас-серті, с. в.

А. С. Гидоров быд пöлöс коми уј-вылас ужаліс. Сіжö 1918-д воын-на нöшта комиöн гіжавліс („Черанјас, гутјас“), сіжö коми хор котыртліс, мед-јонасö сіжö коми наука уј-вылын пессіс: ачыс ужаліс, котыртис жöзöс. Öнöз-на пыр сіжö ужалö „Коми му велöдан общество“ Правлөң-ның, „Коми му“ журнал редаксіяын. Сесса сіжö Сыктывдін карса Бжыд Педтекнікумын лекторын, лыдсö коми этнографіја.

Ме шулі-ның, міса міжан револютсіја-бöрын кутіс-ны мытчысавны коми гіжысјас. Налыс ујсö нуöдыыс, коми гіжöдсö разöдыыс вöлі војдöр коми коміссіја,

сесе—Комі ңига леғанін. Сбмын-таж најө зев гөльө вөліны, гижөджассө кіөн гижөмөн паскөдісны, автор-јасыслы ңинөм ез мынтыны. Та-понда комі гижөдыд ңөжжө соді.

1923 воын августын чукөртчыліс комі гижөд лө-сөдыејаслөн конференцсја. Комі гижан ног шуісны колны важсө (сопта: комі шыпасјас-јылыс пөети быд ыжыджык чукөртчылөм-вылын лептыелө сорңи—пыр важсө шуоны колны). Сесе шуісны—„Југыд туж“—пө мед коміөн лејасны, учреждөңнөјасө комі кыв сујасны.

Учреждөңнөјасө ко-міөдны војмөстчысыс вө-лі Шахов Сандрик-Мікол.

Шахов Сандрик-Мікол—

Кулөмдін карув-Пожөгса гөль крестәнін пі. Ве-лөдчөма җемскөј школа-ын, сесе мыжкө-дыра вө-лөма писарын, учітелын. Сіјө кајалас ас ылі-вы-лас — мыреө-мыреө комі јөз, ачыс олө жынвыјө шыгјөн. Гөльлуныд аслад пемыдлун-пондаыд. Ко-лө-пө југдөдны гөль комі

војтырсө—рочөн кужтөмјассө: колө комі гижөд.

Коміөн гижны бостчас 1918 восаң, сесе өнөч пыр-на комі гижөд вөчом уј-вылын 1922 восаң, 1925 воөз јура-лас Комі ңига леғанінын—нуөдіс комі гижөд лөсөдан уј. Öнi ужалө Наркомпросын, Совнатмен-бердса Комі Отделын. Сіјө војмөстчөмөн 1923-д воад вөлі чукөр-комі гижыс-конференцсјаыд.

Мед-ыжыд ужыс сылөн учреждённөжасөс комиодан уж. Сы-жылыс сижö кышодас еорнi Обiсполкомын, Обкомын 1923 вoын. Сесаң 1925 воӧз ужалас Комиодан Комиссияын. Секи вöли сетöма Коми нiга лезанин-улö „Југыд туж“ редакция—сетисаң бoетчисны „Југыд туж“ лезны комион. Комиодан ужыд шыльöдис став коми службажастö: кодыс нiмкода, кодыс жугыла шуисны—ина (збыль)-пö-тај вöлöма коми гижöд, ина-пö-тај коми-гижöд-дор олыс јöзыс содö, ина-пö-тај Сöвет властыд на-дор олö.

Тајö комиодан ужыд коми гижöдлы вoетис паккыд туж—коми гижöд лабич-увeыд петис-нын, кaјö пызан-вылö. Сандрик-Микол аслас ужжаснас тајö војасö јона кыпöдис коми гижöдтö.

Коми-пермјак гижöд-жылыс.

Степан-Јогор-на нöшта шулис: коми-пермјакыд-пö коми зыранакöд öти јöз, кывныс-пö мöда-мöдныслөн сöмын iчöтига торжалыштö. Мед-уна пермјакыс олö Уральскöј областын, најö öтилаасöмаöе Коми-пермјатскöј округö, јуркарыс налөн Кудымкар (Иъва ју-вылын). Коми-пермјакјас нiгајассö гижöны Иъва еорнiон, коми-зырана-код шынасјасөн-жö.

Револютсияӧз налөн зырана-дорыс-нын еща вöли гижöдыс. Сeсeа револютсия-бöрас-на дыр сетөн ез ло коми гижöдыс—јона конжавлöмаöе коми-гижöд лöеöдые-јассö сетчöс рочöкыскыс-јасыс. Мед-воӧза коми-пермјак нiгајассö лезис Сыктывдин карса Коми Нiга Лезанин. („Выдiсны-гiжны вевöтчан“ 1921 вoын, „Гора зул“ 1923-d вoын).

Комі-пермјакјас јона зілісны комі-зыранакöд öтлаасны, Комі Областö щöщ пырны. Јона пессеіс öтлаалігас Тараканов Гаврив-Пјодор. Сіјö јона мыреіс щöщ комі-пермјак гіжöд-понда, комі школа-понда. 1922 воын (декабрын) Гаврив-Пјодор, Зубов Піту-Öнö, сесеа Ту-пітсын. Онтон-Пјодор öтувтöмаөе, сы-бöрын 1923-д воын (мартын) комі рытјас кутöмаөе вöчавны сиктјасын. Мед-воґза комі рыт вöлöма Јöг нима грездын. Комі рыт-вылын коміөн сылöм-лыдöм-кынґи виставлöны вöлöм: кущöм сіјö комі кылыс, колö-ö сіјöс шы-бітны, мыј бур вайö школаын, коді сещöм зырана пермјак, кыґи олö зырана, с. в. Јöзыс зев јона вöлöм кывзöны.

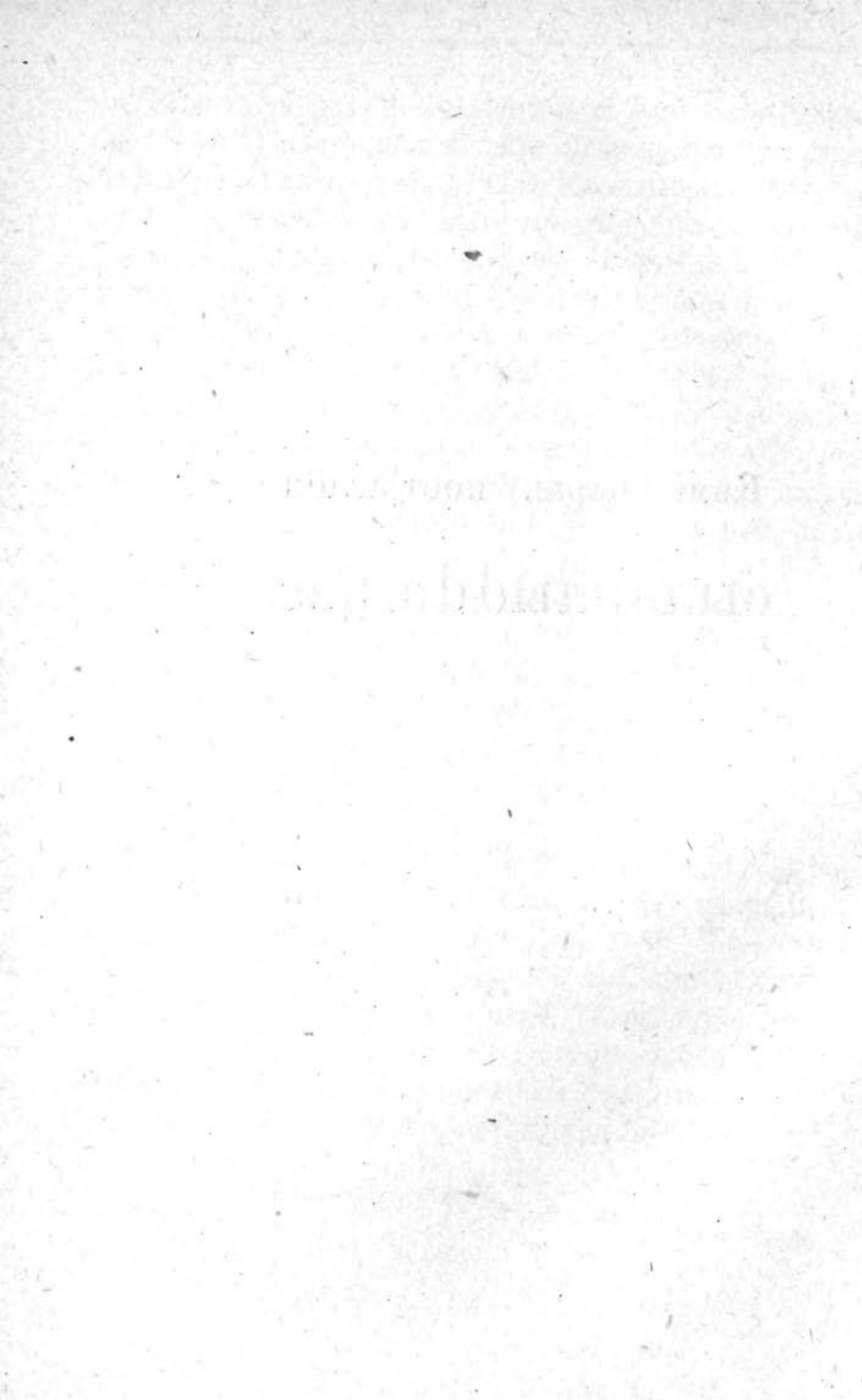
Комі рытјаскöд öтпырјö артмыны кутіс комі-пермјак гіжöд. Војдöрсö комі рыт вöчыејасыс асныс кутасны гіжавны комі-пермјак сыланлыдґанјассö, сесеа бöрјадорыс петасны выль гічыејас (М. Ліхачов, Ф. Зубов, мук.). Öнi комі-пермјак еорнiөн петі-нын матö даc нiга. (Комі гіжöдјас лезöны öнi кыклаын: Сыктывдiн карын, Мöскуаын).

Комі-зырана гіжöд лöеöдыејасöс јона-нын еекö торкавлісны, комі-пермјакјастö сысыс-на јона конјавлісны, сіјөн налөн гіжöдныс нöжжөнжык сөді. Коркö быд, лыдґысны кужыс, комі морт кутас лыдґыны комі гіжöдсö; коркö став комі јöзыс öтi автономіјаын лöбны. Секі комі гіжöд-вылас оз кутны вiґöдны ічiнвоґ кыв-вылö-моз, секі мiјан петасны уна гырыс комі гічыс: уна Лыткiн Степан-Јогор, уна Нöбдiнса-Вiттор.

Мöскуа. 1925 во.

Ільа-Вас.

Комі (зыран) поетјаслөн
сыланлыданјас

Куратов Олексеј-Иван.

[1839—1877(9)]

Мед-воzza коми поет.
Гіжалöма вел уна ылан-
лыдданјас. Татчö еужöма
сöмын кымынкö бөрjөм
гіжöd. (Віçöd тајö гіжые
-јывсые 25 літбокые).

Выл ыланкыв.

Мыjnö, зонјас, горöктылам?
Гашкö выл-ног важсö ылам...
дыр-ö кулсö нырулö
Ымзам, төв мед нуалö?..
Корсам ыланкыв ас-шöрые,
Ас му-ва-вылые, ас вöрые,
Асланым гөл грездјасые,
Јуасігөн ныв-зонлые...
Кодыр асланым ног ылам,
Шог-гаж морта мортлые кылам...
Кые пыр долыд ылансö?..
Понді ме,—ті кутчысöј!..

1860 во.

Грездса ныв карса барінлы.

Мыј те ме-вылö сіç воан,
Міча барін, сөлөмшөр?
Весшөрö-тај јумыд петö,
А ме ас-шіö ог төр..

Ен те віцод меным єінмө,
 Ен те чабрав кіос мем,
 Он те окышт парјос менсым,
 Он те малышт морос нем!

Ышмін, ышмін, кокның барін!
 Вещы сецөм еорғинад,
 Мем-ө овны сені, карын,
 Мем-ө југыд жырјасад,

Вежњасны да ручкуасны?
 Мем оз лөсав крінолін*),
 Шылыд жоқ-вылад ме вільда,
 Езые кічыд јорас єін...

Сені вежсан! Роч-код лоан!
 Кодкод меным рочасны?
 Вывті міча те, ме ог лыгт
 Тенсыд ылі сывјавны...

Зарні! коре те ас-код пөвтө,
 Те-понда оз уғ-таж мөд!
 Вещы, вещьы! Кодыр воас
 Төлые паныд шондікөд?

Відлы, шуан, карлые көрсө,
 Оз-кө еөдөмвылад во,
 Бөр мед муна муса грездө,—
 Некод кутые сен оз ло?

Те-таж ышмін кага-моза!
 Ачыд барін да он куж
 Кыв жын шуны грездса јөзлы!
 Мун єінвозые, давөл вуж!

*) Крінолін—бөчка-код паскыд јупка, пыцкөсса
 ные көрт асықјаса. Важөн баруңөјас новлывлөмаөе.

Те-өмөј-нө чајтан, менам
 Абу дагтөм грездеа зон?
 Сіјө міча, сіјө мелі,
 Сіјө мездас менө—јон!

Мездас тіјан вокыс, сөмын
 Шуа кыв жын, лок морт, пов!
 Сыыс окала ме сіјөс,
 Сыыс сета сылы лов!

1862 во.

Пемыд.

Міјан му-вылын сөд-вој
 Сувтөм ме ог төд-һин кореаң;
 Војын јөзыс сөд-жө, тас
 Весшөрө-тај јөзөс кореан...

Он; он адзы! Мукөдыс
 Ескөн жежыд паскөмаөе;
 да і сені најөөс
 Борда шырјас вевтөмаөе!

Жежыд-вылө лок Вампір *)
 Горша сацкысө... і төда,
 Кыа петтөз, татөні
 Тащөм пемыдын ме пөда...

Пыр-жө коркө петас тан
 Шонді; адза—рөмдө ылын...
 І јенвевтса лысва сек,
 Вокјас, југдас мүөј-вылын!

1865 во.

*) Вампір—ыжыд һарбордјашыр, сацкысас да пемсјаслыс-һоңалө вірсө.

Зарнї.

Зарнїöј, зарнїöј! Мортлые гин јоран те,
 Быдсама сёлөм-тај ас-динад доран те,
 Быдсө те нөбан і вузалан быдсө,—
 Ачыл те лыда, а локлы, мыј теге ем, он адзы лыдсө!
 Кызмырдөн чепјасө пыран,
 Чепјасые суцөн те быран!
 Озыр і корые
 Вунөдлө ассө те горые; *)
 Те корые јур вылас мөлөт-моз лептыслывлан,
 Те-тај, кыз тенад чекан,
 Мед-озыр банкјасые вуштыслывлан!
 Том мортлы сетан і шудсө і мыжјассө;
 Пөрые оз пөт теөн... Со, кызі ыжјассө
 Гидас көзајин, те вөтлалан
 Бурзуөс, јөјнөшөс, рамөс—і пөдлалан
 Најөөс шыгјавны көзыд острогө...
 Нывјасөс вөјтан те шөгө і грекө!
 Те-вөсна відчөны, гуөны, **)
 Те-понда јурнаныс нуөны!
 Те-куза мортлы морт морөсас зургылө көрт...
 Зарнїöј! те енө ло морт вірые гөрд?

1870 во.

Комі кыв.

Комі кыв, ме төда,
 Ыжыл тор оз шу-на.
 Төда ме і сїјө—
 Оз і сөр-на уна.

*) Те горые—те шыые, чылөдчөм шыые.

**) Гуөны—гусалөны.

Тажӧ муса кывжӧн
 Чоҗ-вок еорһитӧны,
 Тажӧ кывжӧн меным
 Ајмам бурейӧны!

Тажӧ кыв ме кывлі
 Аслам лүлү-дінын.
 Сіјӧ менам вунас
 Сӧмын җебан інын!

Тажӧ кывлыг миҗсӧ
 Гӧлӧмӧн ме кылі —
 І ме мед-воҗ сыӧн
 Нӧҗжӧһикӧн ылі...

Тажӧ кывжӧн мукӧд
 Гораҗыка ылас—
 Го кыҗ еуре *) пель секи
 Уна бур тор кылас.

1857 во.

ТОМ НЫВ.

„Но і зонҗас Картаеіктын!
 Најӧс віда гусӧһикӧн:
 Пӧрые нывҗас-вылын Ваң
 Гӧрдлӧ-сералӧ, кыҗ чаң...
 Ӧһӧ-Петрӧ вывті жугыл,
 Ӧльш-Васлӧн паскыд бугыл,
 Куҗма-Гудреј еҗа куҗ,
 Мікал уҗла оз і уҗ...

*) Секи коми јӧзыд 120.000-на вӧлӧма.

Јенмөј, такөд најөс, такөд!
 Јен быдсөнкөд ескө накөд,
 Өтик-кө-таж коралас
 Менө тајө виқкостас.

1870 во.

Рака.

— „Быдеа лебач-пөтканы
 Көдлөн медеа міча піјан?“—
 Јуалисны ракалыы.

— „Рака гозјалөн-пө міјан!“

1857 во.

Өтчыд зев мем...

Өтчыд зев мем жугыль лоі,
 Ас-піө ез ло-нын төрөм!
 Мыј-нын, шуа? Пурт ме бөсті—
 да і вунді... һаныы шөрөм!

Мөдые сөлөм потліс шогыы,
 Виқөд—гөгөр зугеі, гартчі...
 дыр-ө?.. Шыбітчі ме јуө—
 да... ме мөдлапөлас вартчі!..

Көјмөдые ме јорі олөм,
 Кувны ковміс меным бара—
 Шыбітчі-нын бі-вылө сек—
 да і... бзті ме чігара!!!

Пуртөј, ваөј, біөј! Кызі,
 Кызі дона олөмөс ті бөстад?
 Шогыы тіјанөс-нын от коре...
 Шогјас! Асныд менө костад!..

1867 во.

Жан-Морёс (Чісталов Тіма-Іона).

(1893—1923).

Жан-Морёс вёлма По-мёсдінса крестаҥин пі. Велёдчывлёма Сыктывдін карма Городскөј школаын, сесса Кардорса Учительскөј Семінаріаын. Ҕоҥвизлунсө воштөма нөшта сар војна-дырји-на. 1918 да 1919-өд војасын јона сјө ужаліс комі школа-понда, комі гіжөд-понда Сыктывдін карма јөз велөдан јукөдын. Сізтө ужалөмнад сјө 1920-өд воын віеміс морёснас. Віемөм-бөрас-на пыр ужаліс комі гіжөд-вылын. Кулі Жан-Морёс 1923 воын Пөдделнөјын—шојыс сьлөн кујлө сетчөс санаторіјаса јагас.

Мај-төлыс воҗза-лун.

Мыј талун јөзыс пыҗөма
 Быд карын, грездын, сиктјасын?
 Мыј му пасталас щөщ
 Гаж, сьлөм, горзөм кыштөма?
 Мыј быдлан јөзыс новлөдлө
 Гөрд өтө нөлөс плаг?

Код верміс јөзөс өтпырјөн
 Став му пастаыс ывлаө
 Щөщ петкөднысө,—код?
 Код шуис сесеа јөзыслы,
 Мед өтї пөлөс дөрапас
 Төв пожјалис лунтыр?

Быд карын, грездын, өктјасын,
 Быд муын, уна кыв-вылын,
 Сурс-ногөн ызгө јөз:
 Көн гажөдчөны, сылөны,
 Көн сөлөмыс зев вїсталө
 Сурс јөзлы өтї морт.

Быд ыланын, быд еорңын,
 Быд горзөмын, быд гїжөдын—
 Быдлаын өтї тор:
 „Став ужалысјас, өтүвтчөј!
 Щыг, коңөр јөзөј, кыпөдчөј—
 Мед бырө јөз кост лок!“

Оз петны уна јөз-дінө,
 Оз ыждөдлыны тајө лун,
 Код кезөвтіс пыр уж;
 Ас зарңи-езыс керкаас
 Шөвк, шылыд најө вөчөмас—
 Зев налы талун шог.

Быд ылөмын, быд горзөмын,
 Мыј ывласыс төв пыртыштө,
 Пель налөн кылө: пом!
 Ок, ештїс-тај шаң олөмныд,
 Јөз ылі-вылын іслалөм,—
 Оз дорјы веҕіг јен!..

Јансөдчөм.

Мајбыр том-дырји,
Сөлөм пуигөн
Став лов вирјајнам
Нылөс радејтлі.

Синмас виқөдлан—
Јурыд бергөдчө,
Чужөмбан-вылас—
Өзјө сөлөмыд.

Мича қоріқөе
Вадор виқјасөј,
Вевтас ыбјасөј,
Ылі пармаөј,

Тувсов асывоз,
Рытја кыаөј,
Вөт-код вожјасөј,
Мыј ті сы-возын?!.

Вывті гажае ті
Кодыр өтнадөн,
Кодыр тіјанөн
Гажтөм палөдан.

Но-а сы-дырји?...
Ставныд веескод! Сек
Төлыс—тулыс-код,
Војыс—мича лун!

От ме вунөдлы
Кызі мед-бөрја-е
Сылі шуі ме:
„Ен бөрд, мусаөј!

Сің-һин, тыдалө,
Сің-һин шуөма...
Өні јансөдчам,
Коркө адзыелам.

Муртса шуі сің,—
Өзјис чужөмыс...
Севса келдөдіс
Лым-код жежыдөз...

да кыз сыркөитчас,
Јөј-моз бөрдзас друг...
Кутас сывјөдым,
Өщјас морөсө...

Енлы, ен-на мун!
Һедыр лөз менө
Гажтөм пөдтыны,
Шөгөс бөрдөдны

Мед-бөрјасысө,
Сөлөмшөр менам!..“
Лолөј тупкыеіс...
Кывјөј ез артмы...

Сыланкыв.

Сөд еін кымөса, еөд еінма	Лөөөдалөм кывјас-пыѳди
Міча, муса зон-тај	Сыркјалөмөн бөрдзі,
Сөлөмвылө воіс меным,	Јона еінва шорөн кіети
Вунөдны ог вермы.	Кытчөз зон ез шыас.
Кыз ме лоа сөцөм шуда—	Сөцөм кывјас сіјө шуіс:
Сылы мусма, ог төд...	„Сөлөмшөрөј, нылөј,
Котөрта ме паныд зонлы,	Он-мөј адзы, куцөма ме
Сывјас сылы өшја.	Жугъаса пыр өнөз...
Топөда ме, окала ме	Ог лыт вөлі, муса-ј менам,
Міча, муса зонмөс,	Өтө кыв теѳ шуны,
Вістала, кыз раѳейта ме,	Чајта вөлі серам-кынзі
Сөлөмыс мед бурмас.	Нинөм тесаң оз ло...
Паныдалі міча зонмөс	А те, вөлөм, раѳейтан-жө,
Јөзтөм інын, өтнам,	А те, вөлөм, менам...
Өшјі еекө сылы сывјас,—	Тажө лунсаң, тајө војсаң
Гөрдзасөма горшөј...	Мөда-мөдөс адзім.“
	Сөсөа зонмөј, муса зонмөј,
	Топөдіс сывтырнас,
	Окаліс-да, окаліс-да,—
	Сінва менам коөміс...

Кодјөма көртзырјөн...

(Нікітін-сертө).

Кодјөма көртзырјөн гу муын жужыда.
 Олөмсө асөыс кодкө-тај вужөма.
 Гажтөма олөмсө, вежөртөм кујтөмсө,
 Пемыдын олөмсө, араа вој шуштөмсө...
 Мед-бөртө коңөрлы воіс-жө пом...
 Кусі-тај олөм, кыз чусалан шөм.

Мыј сесса? Онмове, морт, сы-вылө чужлің те.
 Топыда пөдлалас пожөм вевт чужөмтө...
 Сөкыда ул муөн личкыгас горт тенад.
 Сөмын јөз чіныштас... қік өті мортөн-өд...
 Бырөмыс оз вөлі некодлы ков,
 Кақтылөм јөз-костын оз-жө дыр ов.

Со-өд і кылө-ңін—гу-дорын ыылө сен
 Лебач зев гажаа. Гашкө-нө кақтылө?..
 Ленежыс југјалө. Лебач сен суналө,—
 Ошкө-на олөмсө воқө пыр уналы..
 Лөңыштлам! Олөмыс еорңылы пом,
 Сылөмыс-бөрдөмыс тупкамө вом!

Жуҗыд слуда уәө...

(Лермонтов-серті)

Жуҗыд слуда уәө,
 Гөгөр шы-ңи ру;
 Пемыд увтас-куҗа
 Чіркјө көҗыд ру.

Абу тужөд буса,
 Вөр пу кор оз вөр...
 Шојтчөг лоас муса,—
 Відчыс, сөлөмшөр!

Вас-Педөр (Попов).

(1898—1922).

Вас-Педөр вөлөма По-мөздін вөлөтса Сордјыв сиктса кресҕаһын пи. Сіјө зев томөн кулі, регыд сіјө ужаліс. Регыдһн да јона уна верміс вөчны. Кувтө-ҕыс пыр сіјө комі гижөд-понда тилеіс. Велөдчигас-на нөшта Сыеҕывкараса Се-минаріјаын „Комі гижыс“ чукөрын ужаліс. 1919-өд воын сіјөс пуктисны Комі коміссіјаө ссекретарө.

1920-өд воһаҥ сіјө комі кыв велөдіс ғырыс школаја-сын, 1921-өд воын — Институтын. 1923-өд воын сіјөс Институтын велөдөмыс дүгөдасны, „ичөта велөдчөм-пондаыс.“ Кулі гортас жеһыдыка висөмөн.

Вас-Педөр лөһ гижөдјасыс ми адҕам, кушчөм муса-сылы вөлөм комі муыс, кушчөм дона комі јөзыс.

Комі том војтырөј...

Комі том војтырөј,
Велөдчөм војтырөј,
Чужан му асыныд
Енө-жө вунөдөј!

Енө-жө ывдөдчөј
Мукөдөыс пемыдөыс,
Ылісаҥ на-вылө
Енө-жө сөралөј.

Һаһ-төмдыр.

Воис-һин тулыс.
 Матысмө гожом:
 Ывлаын гожыс
 Шонділөн сотө.

Мөдөма-е војтыр
 Черөн да нојөн
 Пармалаһ, вөрлаһ
 Көзтөм һаһ корены.

Мунөны ыб-вывтi
 Көзаяс-дiнти.
 Өзимјас быдмөны
 Мичаёе, вежөе.

„Мајбырөј, өзимөј,
 Кушдөм те мича!
 Кор-бара воан те,
 Шепсалан, тыран?

дыр-на зев відчыены
 Тајөөс лөө...
 Уна-на пармаын
 Лун мијан колө.“

Воисны пармаө.
 Куз вөра, пемыд,
 Ордымтөм, пөрөмөе.
 Пода туж векһыд.

Зев щөкыд сон керөс
 Регыдөн воис.
 Сувтисны, сащкисны
 Мыр јылө черјас.

Мышкыуе пөртчисны
 Көлујтөм ноцјас,
 Шапкајас, тасмајас,
 Шабурјас, лазјас.

„Татчө вај сувтламөј.
 Емөе-тај тани.
 Кые торја унасө
 Сесеа тае кореан.“

Кащкөны, колскөны,
 Һыв-улын ставныс.
 Лозгөны пөрөны
 Куз мича һывјас.

Шувгөны, шаргөны
 Вөр-пөвсти јывјас.
 Һищ-пиө кисөны,
 Вошөны колјас.

Кылөны гөгөрын
 Пармаын шыјас:
 Пөрлөдчөм, увјысөм,
 Гогнасөм, сорһи.

„Онөј-на пажнајтөј?
 Шојтчамөј локтөј!“—
 —„Гортын-һин пажнајтам.
 Абу тан һинөм!“

Шондиыс увтасмө,
 Вужөрјас кузөе.
 Керасөм, увјысөм,
 Сорһи шы куси.

Гөгөрын кулдоны
 Волькөдөм ыывжас,
 Ыщ-вылын космөны
 Веж лыска жывжас.

Летчөны ноцжаёе
 Пармад туйод.
 „Со-морөй ветломөй...
 Коркө и волам.“

— „Позө-өд коллыны,
 Гөкыд-кө лоө.“—

— „Тонө со локтоны
 Паныдөн вөлөн!“

„Анук, вай петавлы,
 Ошлыштөй еоржас.
 Ызук, те Чалкотө
 Кукжорад летчөд.“

Горт-гөгөр тырөма
 Качөн став еорсыс;
 Гож-возын жүгжалө,
 Ыжжөнык космө.

Пөрыс пөчө верстө пикөд
 Вушталөны лабич-шөрын
 Костөм качсө лечыд пуртөн;
 Ыв сен гыржын зила тојө.
 Кык пі, ічөтікөсө, жожын.
 Налөн аслыссама ворсөм:
 Гөгөр уна еикас чача,
 Öтi течас, мөдыс кiстас:
 — „Огөј сiзi, течам етаз!“
 Пызан-дорын копыртчөма
 Налөн мамыс мыјкө вурө:
 Кiас кутө жежыд дөра.
 Жемыс ветлө сылөн суца.
 Четчiс öтi пiыс жожыс.
 „Мамө, мамө, јөвтө вай-һин!“—
 „Шөрөм һаһтө, мамө, щөщ вай!“
 Шүө мөдыс воzza-бөрыс.
 „Абу, піөј, шөрөм һаһыд...
 Кача һаһтө крөшiтө дај“...

Вајіс налы ульлөв тасті,
 Кач папурка вiтö-квaйтöс.
 „Вајöј асным пажнајтам-жö!“
 Пуксалісны пызан-сајö.
 Мамыс вајіс крiнча выльлөв,
 Сесса папуркасö унжык.
 Нöжжөн паңасöны ставныс.
 Пызан-сајын кылö сорнi:
 „Тан-кö ескö пычыд жыңјыс,—
 Сiјö зев-нын пöтöс сојан“.
 „Брöштö-тај небос он ју!“
 „Кöт-нын јöлыс мiјан емышт:
 Сiјөн кылöдыштан немас...

Нöжжөнiк мунöны
 Пу доддөн вöлдн,
 Куш мути нöжжөнiк
 Ыжыд горт кыскöны.
 Бөрсаңыс уна
 Коллöны бабајас,
 Мужiкјас, челад.
 Горзöмөн лыддöдлö
 Том iчмонь бөрсаң:
 „Коңөрöј дај меöј мортöј,
 Мынö кута öнi керны?
 Бур көңајiнöј те менам,
 Мыјла-нö колiн тақi менö?“...

 Мукöдыс сiнвадн
 Бөрдöны гусөн.

В о т ч ö м.

Пармаын вотчöны поснїдїк чельад.
Увгöны, горзöны унала-н воча—
Медым оз ывдыны, некод ез жансав,
Гортаныс летчан туж адзасны медым.

Пармаын, Комї жöз, ставным мї олам.
Выл олöм нөжжöнїк вотчїг-моз дорам.
Горзöй-жö чельад-моз ставныд тї воча—
Сїз мї ог жансалöй, адзамöй ордым!

Лок гожöм-бöрын.

Лунјасыс зерласö,
Ыркыдöе рытјас,
Вожјасыс кöзыд-код,
Асывјас руа.

Ыб-вылын вежöе-на
Idјас да еујас.
Шепјасыс веекыда
Чурвиқö уна.
Гожöмбыд зерала
Сормїсны најö.
Кöзысыс öнїö
Вїдчыгїс воöм.

Куз арса војјасын
Лоїны пужјас.
Асывјас кöзыдöе.
Руаöе лунјас.

„Кущöмї кокнїдöе
Колтагыс ставыс!“

Ыб-вылын еща-нїн
Вундытöм муыс.
Быдлаын чумалї,
Пемыдöе, рудöе.

Гумлавыв весалö
Мам ічöt нывкöд.
Ајныс сен коцкöдчö:
Течас ін вöчö.
дети́на матыемö
Id dod-да вöла.
Вöв-вылыс лапкыштїс, *)
Нуöдö домöд.

Сувтöдїс, лежалїс,
домалїс бокö.
Мытчалö колтајас
Ајыслы течны.

*) Лапкыштны—кокнїдїка четчыштны:

— ТЫРТӨМ-ТАЈ... КЫНМӨМА...
 СІҖӨН-ІҖ КОҖҖЫД.
 МЫҖКӨ-ТОН КУТАМ-ЖӨ
 ТӨВБЫДӨН СОҖНЫ.

Җобдинса-Виттор (Сайн Олексеј-Виттор).

Җобдинса-Виттор чужлөма 1888 воын Җобдин вө-лөстувса Трөшөиктын. БаҖ-мамыс сьлөн вөлөм гөлі-ник крестана. Велөдчөма сҗереваннөјса Второкласнөј школаын. Сесеа мыҖкө дыра писаралөма прав-леҖҖыын. 17 арөсөн батыс сїјөс нуас Богословө (за-водө) пес пилитны. Сесеа сїјө даскык во ветлас рочад. Комі муад сөмын локтас 1918 воын. СесаҖ уҗалис миҗан сїјө өнөҗ пыр-на гаҗет редаксияын.

Җобдинса-Виттор — револютсиялөн гиҗые, сїјөс комі јөзлы револют-сияыс і коҖналіс. Уна уҗалис Җ.-В. комі гиҗөр-понда. Аслас миҗа сыланлыд-данҗаснас, аслас гаҗа пјесаҗаснас јона дорҗис сїјө комі кывө. Җобдинса-Витторөс төдөны став комі му пасталаыс: сылыс гиҗөм торҗассө сьлөны, спектак-вылын ворсөны, лыд-дөны нардомын, велөдөны школаын.

Шонди банөј.

Важисаң ми кылам

Коми сыланкывјас.

Медеа јона сывлам

Таңи, зонјас, нывјас:

„Шонди банөј олөмөј“...

Ставным-на ми төдам

Ічөтдырға олөм.

Муртса сувтны мөдам,—

Кылө мијан толгөм:

„Гоңди банөј олөмөј“... (зөбылтөмөн).

Ужө муніг-костті

Томіңік зон нора

Мукөд-дырји бөстө

Сывны бура гора:

„Шонди банөј олөмөј“... (шутлалөмөн).

Гажа рытын һазгө

Зонлөн паскыд гүдөк.

Лөсыда қік ставсө

Шуалө, он вунөд:

„Шонди банөј олөмөј“... (вомөн гүдөкасө).

Кывтам віңјас-вылө,

Пыжным өдјө шургө.

Батө пуклөс-вылын

Кылө аслыс мургө:

„Шонди банөј“... (вомгорулас мургө).

Шоныд паччөр-вылын

Пөрые пөчө зөрө.

Мыјкө, кылө, сылө,

Муртса вомыс вөрө:

„Шонди банөј олөмөј“... (вомгорулас).

Мыҗда шогыс кылө
 Тајө сыланкывјас!
 Сы-куҗа ме ыла,—
 Кывзөј, зонјас, нывјас!
 „Го мајбырөј олөмөј...“ (ачыс ылө).

1920-өд во.

Җ о з ө г ј а с.

Җо з ө г ј а с, Җо з ө г ј а с!
 Выліті, выліті, Җо з ө г ј а с, лебџанныд,
 Музлытөг шонділаң сарі з ө шывганныд,
 Ылө ті котөрөн мјаные мунанныд,
 Көзыдые, јірмөгыс төв-кежлө пыщјанныд.

Җо з ө г ј а с, Җо з ө г ј а с!
 Ставныд ті бордјаөг.
 Уна му адзылад
 Лебџагад сарі зад.

Мајбырјас Җо з ө г ј а с, менө щөщ кыпөдлөј,
 Олөмјас петкөдлөј, сарі з ө өібөдлөј!
 Јөз мујас төдмала, долыд-шог ві з ө дла,
 Тіјанлы лебџаг-моз шог-јылыс вістала.

Җо з ө г ј а с, Җо з ө г ј а с!
 Олам мі, коміјас,
 Војвылын жугыла,
 Відчысам југыдөс...

Җо з ө г ј а с сұтлытөг во з ө пыр лебісны,
 Ез кывны еорнөс, шог сөмын еетісны.
 Вылісаң, вылісаң нора зев горзісны.
 Кынмыны мјанөс бара-на колісны.

Җо з ө г ј а с, Җо з ө г ј а с!..

1919-d во.

Кодлы овны öнi долыд.

(Гижöма 1922-öд воын)

Терең-Öлө, Савö-Пiла,
 Iгö-Јогор, Алö-Ляла,
 Татö-Педö, Мiрон-Мiш,
 Катö-Васö, Јакö-Гриш,
 Јешцö морт-мöд, ставныс комi,
 Чукöртчöма-е Iсполкомö,
 Арталöны олан ног:
 Кодлы долыд, кодлы шог.

Бура дыр-нын венчöм мунö,

Ызгöм содö, сорни уна:

„Со кыз!..“ „Та кыз!..“ „Абу...“ „Но?..“

Нинöмтор он гөгөрво.

Терең-Öлө секи четчиc,

Ыжыд гөлöс сетчö лептиc:

„Лаңтлöј! Тақи төлк оз бост—

Регыд артмас мијан кое!

Ми-кö изны пондам тақи—

дөлö мунны кутас назөн,

Сöмын лыбас зык да шум,

Менам со ем куцöм дум:

Төлкыд зыкөн оз ло нöти;

Вiсталöј вај кодкö öти:

Ставныс кывзöны сек мед,

Сееа сы-бöрын i мöд.

Med-војдөр дае сувтöм-вылые,

Кыв-мöд шуа ме та-жылые,

Кодлы долыд лыбö шог

Сетö тајö олан ног.

Коркö квајт во старшинавлi,

Быдног мырғи крестаналы,
 Төдө еңа менам јур—
 Кыті омөл, кыті бур.

Крестаналы, дерт, мед-сөкыд,
 Суис мјанөс лок рөкыд:
 Кыекө лоі Сөвет власт—
 Ставсө сылы өні дает!
 Сізім во-чөж јөзөс чірсіс,
 Ембур паејіс, быдног чірсіс:
 „Тажө вај да мөд тор вај...
 Он-кө сет, мун релө кај!

Кужө бостны колө мыјөн:
 Њаңөн, колкјөн, јажөн, выјөн!
 Öнi сөмөн тыртө чеп—
 Лөсөдөма сешөм НЕП!..
 Быдтор нуө—оз сет һинөм,
 Аслас вөлі пөт мед кынөм!
 Весіг россыд бостө сөм,—
 Регыд колам гач-һи-көм!

Таңнад овныд—ставныд кылад,—
 Сөвет власты медса гылыд!
 дыр-ө олас—ме от төд...
 Сесса висталас мед мөд!“
 Öлө-бөрын сувтіс Піла,
 Кутіс виставны зев зіла:
 „Абу сізі, Öлө-јорт!
 Сөвет властыд абу морт:

Абу сылөн вом-һи-кынөм,
 Оз сој ачыс сіјө һинөм.--
 Служашщөјыс лыд-һи-щөт,—
 Со мед вөлі коді пөт!
 Продналогыд крестаналөн

Ставнас пырö горшас налы:
 Ёаӧ-і, колк-і, выј-і, јај,—
 Ставсö крестанаыд вај!

Жалöваӧӧ налөн гырыс,
 Олöны қік сьлöм-пырыс...
 Со көн долыдлуныс шу!
 Сесса ӧнöм ме от шу“.
 „Қікöз сөлöм менам пуö!“—
 Ігö-Јогор сетчö шуö:
 „Ёекод весіг ез шу кыв
 Кызі олö Ператів!

Мыјла-нö ті сіјöс колад?
 Сылы овны медеа долыд!
 Служашщöј да Сöвет-власт
 Оз-на тöдны сещöм „маст“.
 Ператівыд төвар-вылö
 донсö пунктö вылыс-вылö.
 Быдтор-вылö корö-ӧаӧ,—
 денга-вылö оз еур паӧ!

Міјан гөрбөн госсö чöжö!
 Төвар донсö быдлун вежö:
 Совлөн талун ӧлео дон,
 Аскі сьлөн мілльон!
 Со мед-долыд кодлы овны!
 Мыј окота сіјö-ј новлы,
 Лов мыј лептö ју да сој,—
 Ужла, мајбыр, оз віс сој!“

Ілӧла віставны сек мöдіс:
 „Ті-гај ӧнöм-на он тöдö!
 Ачыс төварыд оз чуж,
 Корены колö сылыс вуж.
 Емöе робочейяс міјан,

Властыд өни најö кын;
 Ужалöны егим час—
 Гојны-јуны ставыс дае!

Мыјда төвар өни петö—
 Властыд ставеö налы еетö;
 Оз еүј некущöм налог,
 Абу-ј налы овныд шог!
 Липалö мыј,—абү-ј дивö!—
 Вузалöны перагивö.
 Вај-жö крестаниныд кор,—
 Оз-на вичмы нинöмтор!

Сиз ме-ногөн лоны колö:
 Робочей мед-бура олö.
 Сижö еöкыд уж оз төд,
 Сылөн кынöмыс пыр пöt!“
 Татö-Педö ödjö четчö,
 Гөд тош-кучас дуллыс летчö,
 Мыјкö бызгис бура дыр—
 Журö нинöмтор ез пыр.

Öтарö пыр—булы-болы!
 Ез і вистав кодлы долыд.
 Сöмын: „Мыжа тан
 Пролетаріја сөк стран!“
 „Но, лешакö, кывјöј лудзис,
 Пельяс еöдмис, ачым музі:—
 Виставныныд абү-ј дыш?“—
 Горöдис сен Мирон-Миш.

„дыр-нын мургам, ме зев шенча:
 Мыјыс тазі ставным венчам?
 Пыр көт сөсөа тани сыв,
 Оз шу некод вескыд кыв!
 Кывзöј менсым кодлы колö:

Med-долыда öни олö,
 Tödääd kodî?—Камуниет!
 Со і ставыс менам виет!“

Ставыс секи шапжамуни:
 „Но со морö! Кыз-нö вунî?
 Аттö дивö! Збыл-öd сиз,
 Микајлö Мiронöвич!
 Најö јöзтö-ј топöдöны,
 Кыс-мыј сурö тапкöдöны!
 Адқим вöльс, со јейбог,
 Кодлы долыд олан-ног!“

„Лантöј! Прöстöј нимкодасөм!“—
 Горöдiс сен Калö-Васö:
 „Камунистыд абу сар,
 Ем сы-вылын Камисар!
 Сijö быдөн-вылын јура,
 Сijö олö медеа бура,
 Пырны сы-динö он пиет,
 Сijö—мед-лок камуниет!“

Ызгöм бара тани codiс,
 Он і тöд мыј. шуö kodî,—
 Тајö ставсö ме от гиж.
 Часлы, сувтiс Јакö-Гриш.
 „Öни позö шуны-ј меным.
 Ме-ногөн-кö, другјас, Лењин
 Олö, кызи овлис сар,
 Сijö мед-јон Камисар!

Ставыс сijö киподулын,
 Быдтор инö, мыј оз шулы.
 Шуас-кö-пö „шагом марш!“,
 Пыр і локтас Карла Марс.
 Мыј-пö корас—сijö-ј вajas,

Көт-пө кымын сарің-сајые.
 Сеңөм морт-пө оз-нын чуж...
 (Ставсө виставны он куҗ).

Мынө јешцө сесе колө?
 Öнi tödad кодлы долыд?
 Леңин ставыс вылын јур.
 Сылы-ј долыд, сылы-ј бур!“
 дыр сен сесе мөвпалісны,
 Уна-ногөн арталісны;
 Быд морт ас кыв-вылас рад,
 Кодлы öнi долыд кад:

— „Сөвет-властлы!“—Öлө шуө.
 —„Служашцөјлы!“—Шіла нуө.
 — „Ператівлы!“—бытө бі,
 Öзјө сетчө Ігө пі.
 — „Робочейлы!“—Ілля кыскө.
 Педө щөщ-жө мыкө ызгө.
 — „Камуністлы!“—содтө Міш;
 — „Леңинлы, зон!“—горзө Гріш.

Аеныс ставныс ызгые рөдые,
 Колтчөм абу мөда-мөдые,
 Зык пыр содө,—веекыд мат!
 Леңисны-нын гоз-мөд „мат!“
 Бөрјыеөм сен кутіс мунны,
 Кодлы долыд Комі муын:
 Öтi шуіс: „Серегов!“
 Кодкө лептіс „Вешњаков“!..

Öлө пызанө друг кучкіс:
 „Лантлөј! Колө вөчны лучкі,—
 Төлкыд міјан таң оз мун,
 Прөста вошө сөмын лун!
 Кодлы долыд, төдны колө,

Тазнад помөз огө-ј волө.

Сөвет властлы, шуа-тај,

Өні овны вескыд рај!..“

„Мыјла аслаңыд те тилан?“

Өзјіс сетчө Савө-Піла:

„Служащцөјлы-өмөј шог?“

Со көн долыд олан ног!“

Бара мөдіс налөн зыкөм—

Möda mödköd венөн пыкөм,

Исполкомын—јур-јур-јур!

„Со, ме шуа, кодлы бур!“

Ҷикөз ескө воши луныс,

дыр-на ескө венчөм муніс,

Быдөн кыскіс аслыс ныр—

Tödtöm морт-кө сек ез пыр.

„Олад вылад!“—сіјө шуіс:

„Мыјыс мунө тіјан шумыс?“

Ывлавылөз кылө зык.

Вісталөј-жө, кущөм пік?

Отвылыс мі гапкө тани

Кыккө-мыјкө решітамө?

Ем-өд уна төдтөм тор,

Уна-је овлө прөстөј спор“.

Кодкө шуіс: „Вај-нө вістав,

Асным егө һекыз пігтө.

Теөз сізкө өні мөг:

Кодлы долыд олан ног?“

• „Сөвет властлы мед-бур вөла!“—

Шуіс бара Ҷерең-Олө.

Піла сүвтіс, бығғө щөғ:

„Служащцөјлы!“ шуіс щөщ.

Јогор горзө: „Ператівлы!“

Уна пѳлѳс гѳлѳс кывлѳ:
 Бара лыбѳс чорыд вен,
 Брунакылѳ керка етен.
 Коркѳ дырѳн, бара вылыс,
 Вѳсталѳсны венчѳм-жылыс.
 Кывзѳс тѳдтѳм морт зев дыр,
 Гѳгѳрвоѳс ставсѳ пыр.
 „Сѳцѳ-ж чѳйтлѳ, мѳса, прѳста
 Венчѳм мунѳ тѳжан-костын:
 Весшѳрѳ цѳк танѳ шум—
 Асланыд тан тѳдтѳмлун“..

Торкѳс сени Тереѳ-Ѳлѳ:
 „Те-кѳ еусѳжык, шуѳ, бѳлѳ,
 Мѳжанлы ваѳ инды туѳ,
 Буржык вежѳр журѳ еуѳ!
 Менѳ жѳжѳн он-ѳ чѳйт те?
 Старшѳнаын овлѳ кваѳт во—
 Мыѳкѳ-ж менам етан ем!
 (Аслыс плѳшас кошцѳс сен).

Тацѳ сорѳйтны, зон, дугды!
 Пемыдѳе-кѳ—вот ѳ журдѳд!
 Вѳстав ваѳ те регыдѳжык,
 Кодлы овны долыдѳжык?“
 „Сѳцкѳ кывзѳж!“—шуѳ мортыд:
 „Енѳ сѳмын менѳ торкѳж.
 Мыѳжѳн вѳстлы воас пом,
 Секи ачым тупка вом“.

Вѳставны кор мортыд мѳдѳс,
 Жѳзыд вылтѳр уна тѳдѳс:
 Ставныс паскѳдѳма-с вом,
 Быдѳн шенчѳ: „Аттѳ, зон!“
 „Ѳни, жортѳс, шуны колѳ,

Вывті сещөм кокһид олөм
 Мижан өһи ез-на ло:
 Војна мунис еҗим во.

Војна вөлі кодлы гажөн,—
 Төданныд, җерт, ставный важөн:
 Буржујјаслөн сені мыж,
 Лечтөһы-на-ј өһөз гыж.
 Ез-кө ескө војна-с лолы,
 Зев-һин ескө вөлі долыд,
 Ескө важөн—шыһитөв,
 Ез і сорһи-с өһи вөв!

„Сөвет власт-пө, кодкө шуө,
 Крестаналыс быдтор нуө...“
 Гөгөрвоад-жө-өд ти:
 Сөвет властыс—ставным ми!
 Ленинөс җик сарөс-пыдди
 Кодкө вөлі тани лыддө;
 Сижө—мижан-код-жө јорт,
 Став јөз-пыщкыс бөрјөм морт.“

дыр-на таҗи быдтор-јылыс
 Виставлис җик рытја-вылөз,
 Мыјла НЭП да продналөг,
 Мыјла сөкыд олан ног.
 Некод оз ет долыд олөм,
 Сижөс аслыдвөчны колө;
 Некод веспөрө оз ов—
 Видны некодөс оз ков!

Крестаналөн робочейкөд
 Пыр мед вөлі топыд көртөд!
 Кодыр лоө өткод дум
 Секи-ј пуккас долыд лун!

Велӧдчӧј ті, бур јӧз, Комі!
 Васса еімӧн буржык овны.
 Сіјӧн тіјан јур оз щык—
 Оз ло секі тащӧм зык!“

1922-во.

Вӧв кутӧм.

Ӧтчыд, арса лунӧ,	Коркӧ чибӧ шеді,—
Батӧ локтіс вӧрыс.	Сӧкыд кутны вӧвтӧ,
Ӧdjӧ ыстіс менӧ	Некызі оз сетчы.
Вӧлӧс кутны јӧрыс.	домала да лӧвта:
Мун, мун, мун!	Тпру-тпру-тпру,
Мун, мун, мун!	Тпру-тпру-тпру!
Нӧнӧм ме ег лыстлы	Кор ме вылас сӧлі,
Батлы воча шуны.	Чибӧ менам dydic.
Торгана дом бості,	Сек-тај еща кулы,—
Котӧрӧн пыр муні:	Сінјас вӧвлӧн југdic,
Тор-тор-тор!	Но-но-но!
Тор-тор-тор!	Но-но-но!
Кукјӧр-dorӧ воі,	Чибӧ менам јӧјміс,
Кашка, долӧј тырі.	Тӧвныр-моз зік нуӧ!
Чибӧ бура јірсӧ,	Кутчыены ег слӧјмы—
Кора поліг-тырјі:	Жӧапкыеі ме муӧ:
Стпро, стпро, стпро,	Ој-ој-ој
Стпро, стпро, стпро!	Ој-ој-ој!
Кор ме четчі адза—	
Чибӧ кырсеӧ гортлаң,	
Сы-бӧрса ме ачым	
Котӧрта да горза:	
Тпру, тпру, тпру!	
Тпру, тпру, тпру!	

Кыдја роч.

Сыктыв карын уна „роч“
 Вочасён пыр чужо,
 Еща-еща, зев-нын шоч
 Комі кывтö кужö.

Кык кыв комі, мөд кык—роч,
 Кывзöмыве пель еöдмö:
 „Кущöм гажа ета ноч!—
 Куда-но мңе мөдны?“

Моски-куза мунö „роч“,
 Мича ныв—туј-сајын;
 Чја-но ета? Чја-но доч?
 Ја-тајнö не знају...

Видчыё дыр нылöс роч:
 — „Тенö не дождешса“;
 Нылыд ачыс „рочыве“ „роч“:
 Јешцö обождеш-на.

Слабог, уна мијан „роч“
 Щак-моз ödjö чужö,
 Сыктыв карын зев-нын шоч
 Комі кывтö кужö.

1919-во.

Гажа лун.

Турі-тарі, гурі-гарі,
 Пемыд јöзлы воіс бара
 Гажа Ыжылун (2-ыве).
 Поп-дак нокеö, вуні шогөм...

Асывоґсаң вичко-дорсаң
 Жыңһаң бовгö: „брун!...“ (2)

Вожшөр-бөрүн вичко-шөрүн
 Göd jöz шөрүн кыптіс вөрөм,
 Быггө ыжыд кое. (2).

Сіека біөн jөзыд жуө,
 Поплы факөн кылө шуө:
 „двері ўзөс вост!..“ (2).

Вөлтар-дорын, кырлөс-дорын
 Кылө „корын“ ыллөм гора:
 „Крістос-пө воскрес“. (2).

*Сывеөм-бөрүн, возөн-бөрөн
 Jöz бөр петө вичко-шөрыс,
 Кыссө быггө гез. (2)

Ңедыр-мыггө локтө кылө,
 Кылчө-вылын „паска“ ыллө
 Сыла бана поп. (2).

Пемыд jөзыд кывзө сөрөм,
 Поплы сөвтө мыда төрө,
 Пірөг-шаңга—шөоп. (2).

Музөм кокјас—факјас-попјас—
 Чукөртасны гырыс попјас,
 Medea уна ңаң. (2).

Лун-лун батко крестөн өвтө,
 Жыңңан јургө, сізі-ј лөвтө:
 „Бірін-буруң-браң!
 Сојам-на дае ңаң!“

Ғ и ј у к.

(Важ казтылөм)

Göd einкыма өтка нывкөд
Трөшөиктын ме быдми.
Велөдчыны щөщ ме сыкөд
Котравлывли быд лун.

Төв і гожөм, ар і тулыс
Јансөдчөм ег төдлөј.
Мамө менам частө шулис:
„Быдмад мөда-мөдлы...“

Чельаф олөм регыд колі,
Зонјас-пөвсын вөра;
Өтчид кыла „булы-болі“—
„Гөтраены-пө пөра!..“

Ез-на тыр мем даc көкјамыс,
Гажлун ег-на төдлы,—
„Лубов-сөвет“ нывлөн мамыс:
Giö мөда-мөдлы:

—„Ғижук авја, Ғижук мича,
Ғижук зил бат-мамлөн...
Сошайт, Öлөксејөвичөј,
Пи-пыдди—лок затөн!..“

Ғижуккөд ми пыр-на вөлим
Чоја-вока-пыдди,—
Јокмуни-тај секи сөлөм:
„Невестаөн лыдди?!“

Гортса менө гөтралөны,
Быдлун өтө сорғи,
Ставныс сизі-ј гөгралөны:
„Ен-пө, піө, сормы!“

Гөлөм быд ног гудрөдлөны,
 Муртса-һин оз восөд:
 Тіјуктө-пө коралөны,
 Мун-пө, Віттор, косөд!..“
 Шондібанөј, том олөмөј!..“
 Шогса јона ачым:
 Менсым-өмөј пөс еөлөмөс
 Чајтад көча-мачөн?..

Зобылыс, радејтөмыд јөзлөн
 Мед-воҗа меd-муса.
 Том пөс еөлөмыд-кө өзјас,
 Регыдөн он кусөд!

Менам вөлі еөлөм костыс,—
 Чајтлі—„міса ваја“,—
 Печөраө ветліг-кості
 Мунөма мөд-сајө...

Став еөлөмөс менсым нуис
 Муса нылөј-аһөј;
 Öні бара выль шог суйс...
 Олөм, шондібанөј!...

Шөрспас-гөгөр Тіјук ачыс
 Сінва-пыр мем кајтө:
 „Некор вөһнөј евет ог адҗыв,
 Менө-кө он вај те...

Каҗтышт, кыҗи быдмим өтла-һ
 Текөд, еөлөмшөрөј!
 Мыјыс-һө те өні вөтлан
 Менө пемыд вөрө?..“

Кутлө менө ғылі-гөгөр,
 Сыркјалөмөн бөрдө,
 Чужөмыс—вее біа өгыр—
 Інмө щөка-бердө...

дорышасё аслам сінва,
Морёс-пыщкөј пуё.

„Мыјла-бара өтлағим-а?“

Ғижуклы ме шуа:

„Челад-дырји ставным вөлім

Лубёе мөда-мөдлы,

Кытчо мөдые кыскае сөлөм—

Сижө егө-ј төдлө.

Ме-воңын те, зарғи нылөј,

Он кут локөн лоны,

Сөмын... меным сөлөмвылө

Ен вермы те воны...

Те ен каңтыв менө локөн,—

Шуд-нын сещөм мијан.

Быдмим, бығтө чоја-вока,

Өғи мамлөн пијан.

Мувылас-нын сизі мунө—

Радејтөмла шогөём:

Мустөм ныв мед зонлөн вунө,

Зон-вөсна ныв шогөё“.

Өспөжавиң важөн колі,

Семенлун јур вылын.

„Төшща пуөј“ меным долө,

Јылавек і сылө:

„Сошајт, Өлөксејевичөј,

Ен, сита, сиз слабмы!

Ғижук шаң зев, Ғижук мица,

Ғижук-код ныв абу...

Приданнөјыс лыдтөм сылөн,

Ставыс, сита-ј, вылөе!

Новлан торсө он ну вөлөн,

Шуа, сошајт, збылығы!

Ыжыд овмөс, уна ембур
 (Ми ег төдлөј уџөм)
 Став Трөшөиктас мијан мед-бур
 Господ милөет-куџа!

Џик выль керка, жежыд труба.
 Рыныш, көбрөг, стаја,
 Амбар-жытөник переруба,—
 Теныд ставыс тајө!

Иван јешщө пывсан вөчас,
 Тырмас, сошайт, немыд!
 Выль виџ, выль му, керас, лөсас,—
 Ставыс тајө теныд!

Калыш кукја, Гөрдан тыра,
 Серөд вылыс лытө;
 Выјыс-јөлыс огө бырлө,—
 Вочасөн јен ыстө!

Јешщө, Карко—тугја бөжа;
 даc кык ыжа-межа...
 Быдтор, сошайтөј, ме чөжа
 Тенад локтиг-кежө!..

Чурки-буді, Тіјук миџа,
 Öтi ныв мам-баџлөн;
 Зарыи колкјөс-моз тед виџам...
 Пыр мијанө џатөн!..“

Воча сетчө сылы шуа:
 — „Ог төд, дарја-төтө.
 Тіјукыдлыс мун да јуав—
 Сіјө ставсө төдө...“

Пөра колө, виџкост чинө,
 Пукөис төвса туг-һин;
 Нимкод бытө: Тіјук-динө
 Ез-на менө еујны..

Ві́здырём-бёрын, коркё,
 Батё меным шуё:
 Пёльза теге оз ло гортын—
 Богословё нуа!..“

Тёвса Микёла мёдлунё

Гортыг тужё петі...

„Ен-жё, Віттор, менё вунёд“—

Ћіжук шуё секі...

„Прёшцај Трёшеікт, прёшцај Њобдін.

Прёшцај, комі муёј!

Прёшцај Мёёр, Чортас, Угдым,

Прёшцај, Ежва јуёј!

Прёшцај, Ћіжук, прёшцај, Анук,

Зарґи нывјас, зонјас!

Прёшцај, мамё, Степук, Натук,

Муса чојјас, вокјас.

Паскыд мулён, вёльнёј светлён

Њекён абу помыс;

Ылын, јёзын дыр ме ветлі,—

Локті дае кык во-мыет.

Ставсыс кықкё быріс гажёј,

Ае му, быґґё, кыскё...

Гётыра-ґін ачым важён,

Бёреґ челад кыска...

Тёдса јёзыд луныг-лунё

Міјан-ордё волё,—

„Олан-вылан, ветлін-мунін!“

Ѓерт-ґін шуны колё.

Регыд, сіґ-жё, Ћіжук воіс,

Здоровајтчіс, пуккіс...

Вөліе, көнкө, гөгөрвоіе:
„Век-кежлө-пө јуксім...“

Чужом-вылас пөрыемөма,
Сінгорувјас лөзөе,
Төдчө, коңөр, төдлывлөма
Шогјас уна пөлөс...

Мунлөма-нын верөссајө,
Ўинук-Мікул-сајө.
Ўинук-Мікул, төдлі, најан,
Еновтөма тајөс...

Вөлөм Ўіјукөс пыр нөјтө,
Овмөс-дор оз віңөд;
Өкмыс во-нын көнкө шөјтө,
Пөдруга-пө віңө...

Гортса меным вігталісны:
„Ўіјукыс-пө сөкыд“.
Ења-ныла арталісны:
„Суіс-пө лок рөкыд“..

Мөјму Ўіјук торјөдчөма
Судөн Ўинук рөдые,
Сесеа мунны лөсөдчөма
Верөссајө мөдые.

дарја-төт мем пыр-на кайтө:
„Мыјла вайін мөдлаје?..
Мыјла секі те, сошајтөј,
Ўіјуккөд ен өтлае?..“

Көлөма-тај ылө важыс,
Он-нын-бара вөтөд!..
Быдмөм кадыс, чельаф гажыс
Вөвлі бытөө вөтөн.

Ег і төдлы, пöрые бостö,
 Көңыд лов шы кылö...
 Ог-нын тенгыд еөлөм косты,
 Гөд еінкыма нылөј!

1921-d во.

Тутуруту-Гемö.

Тутуруту-Гемö-сајö
 Öгрö-Марпа верөссајö
 Мајбыр мунис,
 Мајбыр мунис.
 Гемö-ордын пірујтöны,
 Пызан-сајын пукалöны
 Став рөдвужыс,
 Став рөдвужыс:
 Ласеј-Мөсеј, Чукла Педөр,
 Пöрые Јарö, Ныртөм Петыр,
 Варгыль Көста,
 Варгыль Көста.
 Гөгрөс Öгрö, Куран Марја,
 Кекур Надö, Бырган дарја,—
 дона гөстјас,
 дона гөстјас.
 Сват да свагга, кум да кума,
 Бжыд зыкөн, гажа шумөн
 Мунö пірыс,
 Мунö пірыс.
 Регыд еөкыд лоі јурын,
 Јона жөвгіс вина-сурөн,—
 Ворөө вірныс,
 Ворөө вірныс.

Лаз-бöрын друг Гемö шуö:

„Кодлы төрас еojö-jyö,

На здоровjö,

На здоровjö!

Менам, трукстыд, зикöз вунис:

Кöч-öд кыны колö мунны

Мöсвиз-давjö,

Мöсвиз-давjö!

Гемö-бöрын гаж ез помае;

Быдөн друңгö помса-помые;

Сур доз ректö,

Сур доз ректö.

Ставныс кодöе вина сурөн,

Чукла Педөр увлаң журөн,

Жожае jöктö,

Жожае jöктö.

Ныртöм Петыр вомнае ворсö,

Кекур Надö овзö—восö,—

Шогöдöма,

Шогöдöма.

Куран Марја чильö яра:

Окавны кыjödö Ярö,

Топöдöма,

Топöдöма.

Ласеј-Мöееј вомгорулас

Сылö кылö лабич-улас,

„Тутуругу,

Тутуругу“.

дарја ojгö: oj-oj, уеа!

Oj, ог вермы,oj-oj уеа!

Oj, вај кутöј!

Oj, вај кутöј!

Ласмунисны војшөр-гөгөр...
 Сөмын өтнас Семө гөтыр,
 Војбыд оліе,
 Војбыд оліе.
 Онөз-өмөј көчөс кыјө?
 Көни бара морөн лыјө,
 Часлы волас,
 Часлы волас!

Тутуруту-Семөөс,
 Көч кыые мужикөс,
 Гөтырыс адзіе,
 Мөс віқан давјые,
 Гөра јывсаң четчыштөма,
 Став лыеөмсө крөшітөма,
 Öгрө-Марпа кураліе,
 Кірө-Кузма кокаліе..
 —Со морө свада!

Подувсаң јурвылөз.

Шыр ме војдөр овлі чөв,
 Төдлі өтї тор:
 „Көбыла-пө—абу вөв,
 Баба—абу морт“.
 Ныв-дырјї-на уна пөв
 Батө шырліе борд:
 „Көбыла-пө абу вөв,
 Баба—абу морт“.
 Велөдчыны кад ез вөв:
 Тед-пө сее һемтор—

„Кöбыла-пö- абу вöв,
Баба—абу морт“.

Верöс-сајын гаж ез вöв,
Доліе мужік морт:

„Кöбыла-пö—абу вöв,
Баба—абу морт“.

Ѕік мед шыаём ез вöв
Мужік дела-дор:

„Кöбыла-пö—абу вöв,
Баба—абу морт“.

Скодјас-вылын шыһитöv,
Ен лыет лезны гор.

„Кöбыла-пö—абу вöв,
Баба—абу морт“.

Пыжö бöжавны ен сöв,
Тöд-пö сынан-тор:

„Кöбыла-пö—абу вöв
Баба—абу морт“.

Ескö öтi мужік морт
Бабатöг оз ов:

Буракö-тај колантор
Нывбаба-улов!..

Öнi пöлтö долыд тöv,
Оз-нын некод сорт:

„Кöбыла-пö—абу вöв,
Баба—абу морт“.

Öнi мiјан Сöвет власт
Олö баба-дор;

Оз-нын мужік тупјöd даст
Тупкыны кыв-вор.

Баба—абу кöбыла,
Баба—человек,

На собранияе ја была—

Уна тōдi сeк.

Воō мiјан прaґнiк лун.

Кывзы, баба јорт:

Леґнiн тужōд збоја мун—

Те-ōд—мезмōм морт!

Мај 1-за лунга гiмн.

(Кiрiллов-сертi).

Ошкамōј Ыґыдлун—Мај Первој-лунōс,
Прaґнiклун Уґдыe да мездыeан лун!

Ошкамōј Ыґыдлун—Мај Первој лунōс,
Вōлалыe, тулыслыe, зорiґлыe лун!

* * *

Чојјасōј, пасталōј веґчајтчан плаґтō,

Алōј-гōрд чветјасōн мiчмōдōј сaд!

Сывтырjōн кутчыeōј вокјаскōд батјас,—

Колōма шогeōмлōн-бōрдōмлōн кад!

* * *

ґiмкoдa петалōј прaґнiклы паныд

Пабрiкыe-завoдыe, eктјасыe jōз;

ґажaa гажōдчōј ѓтвылыe ставныд,—

Шoндыe југјалō, јeнeжыe лōз!

* * *

Гoрaґык—сылыeјас! Вылōґык—плагјас!

Ошкамōј Ыґыдлун—ѓтувтчан лун!

Нем-кежлō тōвзiсны oзырјас-враґјас.

Ошкамōј Ыґыдлун—Мај Первој лун!

„Сені көмтөг олас“

(Дҗеман Беднөҗ-серти)

Аржавыв кулөма гөлінік морт,
Колөма сы-бөрын дөва да семја.
Суседјас вөчисны шонјанлы горт.
дөвалөн грөш абу җебнысө сөмыс...

Поц-ордө, коңөрөҗ, муніс зев шог;

Кікарсө окаліс, кевмысө—полө:

„Те-дінөҗ, батүшко, зев-ыҗыд мого:

Мужікөҗ кувсис да гуавны колө...“

— „Төдөмыс гуавны лөб морт шоҗ,—

Небыдік гөлөсөн батүшко шуө:—

Вічкын, колөкө, уҗтөдам воҗ,

Колөкө, колөтөдам сылөмөн гүөҗ...“

— „Ғерт ескө колө-да, сөмсө ез кол...

Кыҗкө уҗөнсө оз-ө поҗ җебны?..

Уҗала мөдыс лун куҗім-ө-һоль...

Өні җік һинөмөн ма-куҗта һөбны...“

— „Сөм-понда весшөрө норасан те,—

Кытыс-нө гөл јөзлы суреҗассө чөжны?

Сөм-јылыс кыв ег шу весіг і ме,

Поҗө-на мыҗөнкө мөд торҗөн вежны.

дөваөн оліҗад сытөг-һін шог,

Сесса-өд тенад: челаҗыд уна...

Кыҗі-нө сөм бостны?.. Избаві бог!..

Сірөта челаҗлыс ог-жө кут гуны?!..

Повһитчө, мужіктө дарҗаліг-моз,

Көщассыд адҗылі, сін-пыр мем муніс,

Быҗтөкө вөлі сен выл сапөг роз...

Сөм-вөсна ен шөгөы, һинөм і шуныс...“

Аскінас мөдөдчис шлачкыны слөт¹⁾).
 Кулыёс гуавны кольёны һајтөд;
 Воэвылас, выль кучік сапөга, пөт,
 Шавкөдө поп да быд „буреіөм“ кајтө..

Горт-бөреа, сөнікөд көмтөгныс,—ок!
 Келёны челаҗас, һакөд щөң мамныс,
 Гусөһык бөрдөны... піјалө көк...
 Көдҗас і жалёежык: аеныс-ө, бағныс?

Лебедев Мікулај-Мікајлө.

Лебедев-јорт коміөн
 пондіс гіжны 1913-д
 воаң. Сіјө воас А. А.
 Тсембер мојдан-сылан
 һыгаын печатајтөма вөлі
 Лебедев-јортлыс 8 ы-
 ланлыҗ-дан. Секи сарыд
 јона вөлі топөдө комі
 јөз-көд посһі јөзтө. Вөлі
 еөкыд војас. Комі јөзсө
 дорҗыыс һекөд ез вөв.
 Велөдчыштөм комі јөз
 вөлі јандыёһны ас кыв-
 ыс. Мікулај-Мікајлөыд-
 лы сек-һын вөлөм муса
 комі јөзыд, комі кывјыд.
 Вот сецөм еөкыд воја-

сас сіјө шыөдчас аслас „Ғажажык, комі јөз олөј“ ы-
 ланлыҗ-даннас—уна комі мортлыс еөлөмсө лептас
 сіјөн. Лебедев-јорт комінас гіжтөз-на гіжавлас комі

*) Слөт—шлака.

олөм-жылые роч ыгајас. „Последние дни Перми Великой“, „Бур аң“, с. в.

Револютсия-бөрын Микүлај-Микајлө гижалас уна мича ыланлы-дан, кујим ылөмөн ворсан пјеса (оперетта), с. в.

Өни Лебедев-јорт олө Шојнатын (Кулөмдин карулын), Нарсудас секретарын.

Комі му.

Комі му-куза ме муна,

Гөгөр сулалө еөд вөр.

Вөрыс вывті, вывті уна,

Сыые унаыс оз төр.

Адза: сені шылыд пожом

Лептө ылө асые јур.

Сылы өткод төв көт гожөм,

Сещөм пуыс тајө бур.

Сені бытө пөрыс пөчө

Ҷормөм кыпөдчөма коз.

Сіјө увјас-костын вөчө

Вөрса пөтка шоныд поз.

Сені вашкөдчөны гора

Піпу чојкөд жежыд кыз.

Мыкө еорнитөны нора,

Корјөн лапкөдөны сіз.

Сені суспу гөгрөс бока,

Сені пелыс, сені лөм;

Тані бадјас вөснө кока,

Зев-на жеңыд налөн нем...

Вөрыс помтөм. Тујыс көні?

Зонмөј, јаг-ціын ен воц!

Адза сени, адза тани
 Ыжыд тапкасө ош.

Ветлө көјин, шңсө јирө,
 Корсө аслыс кынөмпөт.
 Најан ручыд гуө пырө,
 Бурөн һекодлы оз шед.

Көчыс эебө лапјас-сајө,
 Виэө ассыс дона јур.
 Ödjö-ödjö пуө кајө
 Паскыд бөжа ічөт ур.

дозмөр пувсө зила сојө,
 Гөгөр гыө сөла, тар...
 Турі кокнас һурсө лојө;
 Абу муса сылы ар.

Адза: пішцаљјасөн муно
 Сөла кыјны комі морт.
 Гортса олөм сылөн вунө.
 Ылө колөма-һин горт.

Туттөг өтнас ветлө сјө,
 Вөрын һинөмыс оз пөв.
 Уна вөрса пөтка кыјө,
 Уна эверлыс бостө лов.

Комі мортөс ошкыд төдө,
 Төдө көјин, төдө руч.
 Сөла, урјас сылы шедө,
 Сјө кыјсыны оз муз.

Муна воэө, муна ылө,
 Оз і помае пемыд вөр.
 Көнкө гора сорһи кылө,
 Көнкө јона клонгө чер.

Адза: сортовкајас леэө
 Том і пөрыс комі јөз.

Керјас берег-дорö теçö,
Заптö вузöс-вылö нес.

Ужыс пуö најö кiын:
Керлөн, пeслөн содö лыд.
Быд морт мыреö тола пын
Кытчöз оз во пемыд рыт.

Уна пöсыс сeнi кiсeö,
Уна мортлөн тырö лов.
Кодi сортовкаö гiжeö,
Сijö кокныда оз ов.

Паскыд туж-вылö ме пета.
Адза: мунö ноцја морт.
Кожмөд, һолөд... Тöда, тöда,
Мыјла еновтинныд горт.

Ез ло гортад тiјан һинөм,
Щыгjөн овны абу шаһ.
Быдлун еojны корö кынөм.
Корсны мөдөдчинныд һаһ.

„Сiзи, сiзи“, öтiк шуис:
„Мөдiм заводјасө мi.
Көт i сөккыд сетчө тујыс,
Щыгjөн семјатö он вi“.

Муна воçö... Тулыс воис.
Лымжыд сылө. Кiсeö зер.
Көзид јисө шонид еojö,
Ojdö уналатi вөр.

Ваын сулалöны пујас.
Ваыс вiçөдчан-код лөн.
Ежва, Сыггыв, комi јујас.
Быгтö паскыд езыс вөн.

Адза: воeсö берег-пөлөн
Уна керка, уна горт.

Керка-сајен ветлө вөлөн,
 Мујас гөрө комі морт.
 Јешцө муна возө.. ылө...
 Воіс гожөм, ыцкандыр.
 Коса брингөм рытөз, кылө.
 Тајө брингөм дыр оз быр.
 Көні помыс комі мулөн?
 Ег ме адзы пом-һи дор.
 Коди лыдеө төдө пулыс?
 Коди төдө сижө тор?
 Комі му-куза ме муна—
 Гөгөр судалө еөд вөр.
 Вөрыс вывті, вывті уна,
 Сыыс унаыс оз төр.

1918-d во.

Ыцкандыр.

Локтіс гожөм, шонид гожөм.
 Војјас жеһыд, лунјас, куз.
 Пемыд һекор оз і овлы,
 Пемыд му-вылө оз ус.
 Лунјас мунө, лунјас колө.
 Вот і страдна—ыцкандыр.
 Кодлы мича турун колө,
 Ыцкө, куртө пырыспыр.
 Шонди петө, шонди летчө,
 Вијјас-вылын гыө јөз.
 Быдеөн турун аслыс вөчө,
 Щыг оз кувны вөв-һи мөс!
 Коса ыцкө, куран куртө...
 Кымын зорөд? күјим, һоль?

Комі жöзлөн еёлөм бурмө,
 Некод көрымтөг оз кол!
 Ештіс турун, вундан воіс,
 Оз поѣ шуны ужды: шаң!
 Вөла-мөслы көрым лоіс,—
 Ковмас војтырлы і һаң!
 Лоас төв-кежлө быдсеһлөн
 Озырлун да шоныд горт.
 Тілғы, ужав кызі верман,
 Кызі кужан, комі морт!

1914-d во.

Озыр морт, купеч морт.

Озыр морт, купеч морт,
 деңга аслыд те чөж,
 Ме көе гөліңік ныв
 Веекыд тујыс ог кеж!
 Мыјла ме-бөрса те
 Ветлан руч-моз быд лун?
 Мыјла гөліңік ныв
 Тенад некор оз вун?
 Мыјла ыстылан те
 Меным быдсама тор?
 Дона коѣнјас ме
 Ег-на те-ордыс кор!
 Тенад деңга џеп тыр,
 Менам абу і грөш,
 Век-жө сы-понда ме
 Ассым дүмөс ог веж!
 Мыј те корсан—оз ло,
 Шуа веекыда кыв.

Дона коҗин оз бост
 Тенсыд гөліңик ныв!
 Уна һөбавлин те,
 Купеч морт, сөла-ур,
 Һөбны нывлыг бур һим
 Теныд һекор оз сур!

Мед те озыр, ме—гөль,
 Ассым тәда ме дон...
 Вещы мун, озыр морт,
 Менам ем муса зон!..

1914-d во.

Туж-куҗа ме муна.

Туж-куҗа ме муна
 Көлөкөла вөлөн.
 Көлөкөлыг сылө,
 Оз і тупкыв вом.
 Вөрыс вывті уна
 Југыд Ежва-пөлөн,
 Виҗөдлан-кө ылө—
 Абу сылы пом.
 Җескөдчөны сені
 Коз да миҗа пожом;
 Быдмө накөд сора
 Һебыд јема һыв.
 Пемыд вөрсө өни
 Ловҗөдөма гожом.
 Кылө сені гора
 Төвлөн сыланкыв...
 Керөс-вылыг летча,
 Ежва-дорөд муна.

Вөрыс шочмө, југдө,
 Вөсөө паскыд виҗ.
 Чукөртчөма сетчө
 Көмі војтыр уна;
 Быдөн турун пунктө,
 Гажа-пырыг сиз:
 Коса ыщкө-ворсө,
 Куран зіла куртө,—
 Шојтчөг оз і төдлы
 Ыщкыг-куртыг јөз.
 Кодкө, кылө, горзө:
 „Вајав татчө јуртө!
 Терыбжыка ветлы!
 Җик-жө-һин те мөс?..
 Муна, тужыг кежө
 Бара пемыд вөрө.
 Зумыштчөма шувгө,
 Оз і лаңтлы вөр.

Вынсө сійө чөжө,
 Быдман уҗсө керө,
 Скөрмылас-кө—увгө,
 Ку-пыщкас оз төр...
 Сувтөдлөма сени
 Пөтка кыжан лечјас,—
 Тар-кө сетчө шедлө,
 Кыҗеыслөн оз вош!
 Аттө, со-тај көні
 Четчалоны көчјас!
 Гапкө матын ветлө,
 Тапикасө ош...
 Воҗө муна, муна
 Көлөкөла вөлөн...

Пыр-на локтө паныд,
 Оз і бырлы вөр.
 Вөрыс вывті уна
 Југыд Ежва пөлөн:
 дыр-на сійө тани
 Чер-улын оз пөр!
 Пујас-костын ыркыд.
 Оз-нын кессы пөеыд;
 Уналаын гора
 Жургө парма јол.
 Ыщ-вывті оз пыркөд,
 Сөлөмыдлы лөсыд,
 Көлөкөлыс нора
 Сылө: җол-җол-җол!..

Југдө-нын, вокөј!

Југдө-нын, вокөј,
 Матыштчө лун.
 Лептысө шонди...
 Уҗавны мун!
 Вынтө ен жалит,
 Воҗө ен виҗ.
 Уҗавны колө
 Јонҗыка сиз.
 Сој тенад зумыд,
 Мывыдыд бур.
 Морт-ногөн вермө
 думајтны јур.
 Адзан те ачыд:
 Помасис вој...
 Кыпөдчы, вокөј,
 Вескөдлы сој!

Му мијан паскыд,
 Вөчан тор ем,
 Ставнымлы тырмас
 Уҗавны нем.
 Мыј верман бурөс
 Сіјө і кер.
 Уҗөмсө вунөд,
 Зилҗыка вөр!
 Шојтчытөг тилҗы,
 Кытчөз те том.
 Пөрысман—воас
 Уҗјаслы пом...
 Југдө-нын, вокөј,
 Матыштчө лун,
 Лептысө шонди...
 Уҗавны мун!

Ғима-Вең (Ғисталов).

Ғима-Вең Куломдин карува Помосдин грездеа крес-
таңин пи. Велодчылма сыктывдин карса Городскөј
школаын. Сы-бөрын сесеа уңителавлөма.

Ғима-Вең важисаң
-һин коми јөз-понда да
коми кыв-понда төждыө.
Сар-дырјид-на нөшта
јона вермаелөма чиновник
чукорыдкөд да рочмөм
коми јөзыдкөд. Револут-
сия-бөрын јона сјө пес-
еис коми школары ыгајас
ләөдөм-вылын.

Ғима-Вең зев матын
сулалө коми ужалыс јөз
олөм-динас. Сы-понда і
сылыс гижөдсө лыд-дигөн
кылан коми јөзлыс ужа-
лөм шысө, коми-му —
ывлавывлыс чөскыд
көрсө.

Ғима-Вең өни олө Помосдинас, велөдө школаын.

Тулыс воөм.

Ульөв-код һебыд төв лунывсаң пөлтө, вайөдө
чөскыд көр, лөсыда чужөмад өвтө. Јенежын шондыс
выли-һин ветлө, қирдалө југыда-југыда—сінјастө јорө.
Сывны-һин вөрчөма лым—муцкысө топалө кок-улын
сыв. Гож-воғын лөзөдө, сөникө пөрө. Толајас лапкалө,
һинө. Гөгөр қик мчалө-прөстмө.

Өзөсөсү тулыслөн паскыда воегө.

Ывлаыс гораммө, бытөкө вьл мыкөм пелкө-
дөм керка, гудырыс идрасөм сее. Гажа сен, гора і
кышыл, кокныда ветлөдлө долыд. Ывлавыв торјыс
ылыстчө кытчөкө ылө. Јенежыс кывтө зев ылө. Кы-
мөрјас качөны.

Воегөма вөр-пу јыв — мезмөма лымјыс. Гылалө,
шупкысө ув-вылыс тукта¹⁾. Лымвайн мысөма-е лысјас,
бытөкө долыда асывоз четчөм, сөстөм зев чужөма-е
сувтөма-е пујас. Топкө вјјалө вевт-вылыс војтва... Со,
тонө, гож-возө петөма курөг, лажјалө ветлөдлө щапа.
Петуклөн чуксаөм прөста зев кылө, јурјалө сјет-куза
ветлө.

долыджык кажитчө ракалөн кравзөм. Ыліөз ыв-
лаын еорнјјас кылө.

Зил јөзлөн керасөм, чер шыјас камгөм термөдлө,
уж-ылө ыстө.

Керкајасын дугдывтөг швачкөны, кыөны дөра.
Шаргысө завјан²⁾ шы, быдмасан тымгө...

Со, тонө, сөтөна керкаыс ывлаө петис (мынөма
кагаыс, керкаын тулысын гажтөм). Визөдліс өтарө,
мөдарө, сөлөмгыс горөдіс: „е-еј!“ Сесе-тај садтөгыс
котөртис кытчөкө возө... Буздөны өдөбөн шетөма шор-
јас. Гөгөр зик ловзөма, нумјалө, сьлө...

Нја.

(Бурөіа-віза Жан-Морөслы)

Жужыд, ізја слуда-јылын

Быдміс ыжыд нја пу.

1) Тукта—пу увјас ывса лым пласт.

2) Завјан—завјысан, сурі быдмалан.

Лылыс кымөр-пөвсын, вылын,
Вужыс кореіс пыдыг му.

Некод-ез вөв сыыг вевтыр,¹⁾

Некод-воңын кос ез еін.

Кыза сылөн—кујим сывтыр,

Лывсө мортлөн оз суз еін.

Увјас— бығтө көртыг дөрөм,

Ылө шевгөдөма сыв.

Кырсыс—чорыд еера дөрөм,

Бығтө пастасөма ныв.

Вөлі тыдалө зев ылө

Сылөн јосмөм туган јыв,

Јурсө кыпөдөма ылө,

Быд пу-вылын вөлі вев.

Аслыс сылы јывсаң төдчис

Ылі парма ју-јолъ віғ...

Шонді петіг, шонді летчіг

Лывсыс југөр ез кус дыр.

Пыжөн ветлыг сіјөс төдліс,

Төдліс кыјсыг понја морт;

Урыс сылы уна шедліс,

Лыјліс сетыг сөла-тар.

Кырејас-костыг шонді гөжјөн

Пычкіс сылыг зарні выј:

Уна-е сувтліс сіјө гажјөн

Тыла ректыг комі ныв...

Шувгіс лыснас лечыд војтөв,

Мыскіс арға көзыд зер...

Некор ез і керсыв којтов,—

¹⁾ Вевтыр, вев—вылын (ыжыд, јон).

Аслас ещнас¹⁾ вöлі сар.
 Некод сылыс ез тöд арлыд,—
 Гашкө, во лыд тыртö сурс...
 Туша сылөн быдөн војмөм—
 Ројөн тошсалöма, зор...
 Сізі оліс-выліс, быдміс,—
 Уна сулаліс морт нем.
 Кыпыд сөлөм јөзлы сөтліс;
 Төдны мојвіліс щöщ мем.
 Уна төв і гөжөм воліс,
 Уна-е вежліс сіјө лыс...
 Куза сізі һја оліс,
 Кытчөз олөмыс ез кус.
 Вылөм сылөн вöлі кыпыд;
 Олөм, венчөм—гажа, јон!..
 Сізі кулө быдја кыпөд,
 Коді төдө асөыс дон...
 Öтчыд сы-вөст вөщјіс кымөр,
 Јона чардаліс гым-чард,
 Шувгіс муніс ыжыд төвныр...
 Ез-тај ковмы сылы чер.
 Вөрыс тырі ыжыд зыкөн:
 Вөрлөн төвкөд панөіс тыш.
 Јона тышлајтчісны кыкөн—
 Пујас волсасіс, кыз пыш.
 Төлыс пујас јона лөтис,—
 Увјас лајкјалісны дыр,—
 Гырыс вөрсө уна чегіс:
 Вөр-пу шојыс водіс тыр.
 Һја өтнас јона венчіс,

¹⁾ Ещ—вын.

Вензис, кытчöz сүззис вын.
 Мед-бөрти-нө уеи выныыс:
 Кыткө пыщыыс ори сөн.
 Нѣја рущ-ращ шөри чегі,
 Гора кылө лыјіс... шкоов...
 Ылі вөр керкаө кыліс,
 Кызї ештис... петис лов.

Тувсалөм.

(Пурјасан инын)

Вој-төла. Көзүд. Кымөра рудіңік лун... Јаг öзын¹⁾
 слудасаң ју-куза тыдалө ылöz. Төла зев. Вөр-пуыс
 бөр-вылын копрасө, шувгө. Воң-вылын кок-улын буалө
 Ежва, скөрмөма кодикө-вылө: гызөма, веж быгјөн ты-
 рөма зөңөн.

Воңынжык—запаң²⁾. Помөма Ежвасө вомөн. Сој-
 кыза гезјасөн гартлөма керјас. Сывтырја сурјаө дома-
 лөма помјас, куталөма слудабок сулалан пујасө, көр-
 тавлөма зумыда медым оз нөбав. Тронкылө зевтөма
 снаст! Керјыс сен, керјыс сен мыјда! Сүјөма зев уна
 вевөөн уна сүрс кер! А воңыс пыр локтө і локтө...
 катыдын тыдалө уна-на. Вој-төвнас ласкөма кузала
 дорас. Оз-нын төр чајтан да, көт вель паскыд лөңө-
 дыс-да. Сарвізө мічаа волөм пожөм кер. Сарөга кыр-
 саөе козпујас өткымын тыдалө. Емөе і нѣјас сыв-
 тырја јылаөе сен,—бөчка-код кызөе. Вөлөма-тај кад!
 Вөлөма-тај кодикө ужалыс-вөчыс!

¹⁾ Öзын—пыжөн сувтан ін.

²⁾ Запаң — ва-вомөн зевтөм гез, керјассө кутө
 кылалөмыс.

Посјома вомёныс Ежвасё керјөн. Ветлөдлөны ужалөны сен кос-вылын-моз кер-дорын ужалыс војтыр (оз-бара повны усёмыс-вөјөмыс). Коэувкот мында, коэувкот вөраса—зіл, коэувкот гыра-жө тыдалө вылісан жую сен јөз! Мыреё сіз комі јөз. Усёны, четчөны і воэө-нын бара. дојмөны, көтасёны, кымөны јона.

Со, тонө, кер-вывті түкөдө мунө пурјасыс морт. Жежд нөј лазја, гөрд кыса кока—оз-өмөј пелька зев воэлав! Керјасыс кок-улас өтторја (быд воэков-бөрын) түлскыелө вөјлө, бытөө эік гүдөкөн муніг-моз ворсө (лапөдјас вошавлө муртса), клөныштчө воча-берд ва-шын кер...

Со, тонө, мөд: кер-вылын сулалө багыра, куталө, чукөртө плытаө кер. Мукөдыс шывина¹⁾ кыскөны ваыс, лөөдлөм кервылө вомлала төчөны.

Воэынжык, кыр-јылын, сурјаяс уна: кыщлалө гө-гөрыс нывбаба уна. Нывјас сен песөны помөл... (Анјасөј, тіјанлы вичмөма тајө щөц ужыс!) Шеныштөны, кыщовтіг-моз өтшырјөн щөц песовтөны гартөны. Пыэрасө һукласө помөл, гартчө эмеј-моз сурја-гөгөрыс, һуэ... Код-сурө помөллыд і чегө... да мед! Бара-на ем. Вылөс-өд боэтам дај. Ставыс оз чегјас, кодікө сетчас-жө.

Катыдын лөнтасын мужікјас јітлөны кер. Кык-куэа помөлөн керјасө вөһөдлөны ва-шыс, көртавлөны (клячавлөны) вомлала шывина-бердө. Зелөдөны зорјөн. Сујөны тув. Камгөны тувјалөны чорыда токмарөн.²⁾ Зуцкысө зумыда ул пуыс вөчыштөм нөш. Топыда вурыштас кер-бердө кер, бытөкө өтлаө пуэас. Артмө-тај! Оз-тај ков зев уна көлуј. Чер да куэ пуа ба-

¹⁾ Шывина—рөмша, тасјас.

²⁾ Токмар—нөш, јура нөш.

гыр, ул пуыс өтпомса воропа кыз јура токмар, пель-
киңик кивевјос зор да коңыдҗык, сыв кујима, зіб—со
теныд і пурјасан көлүј. Мыј сесса? җерт ескө ем-кө
бурҗык көлүјыд, бур-да, кыс сижө бостан.

Төла. Оз лөңлы. Чер шы да сорһи шы төв-сорыс
вајөдлө пельөз. Слуда-бокас төв-сајын шыналө бі.
Чом-дорын кодеурө пукалө, шонтысө ужалыг-кост.
Локтөны бі-дорө уңҗыкөн. Паскөмныс, көмкотныс бы-
дөнлөн ва. Нырвомныс кынмөма, лөз. Кіјасныс ва-шың
виқөмла вартчөма, потласө быдөн...

Сувталісны, пукеалісны бі-гөгөр; шонтысөны, ку-
шеңчајас костөны. Сорһитөны пурјасөм-јылыс, тулыс
пом көзыда сулалөм-јылыс...

Төлыс оз лөңлы, пыр өтарө јонҗыка өдзө. Зев
јона зевтөма еурөса гез, төв-сорыс сетчө содтөд щөщ
лычкө да еүјө зев уна-вевөһ кер-вылө кер,—пөлтчөма
быдөн.

— Орөдас көнкө... Оз терпіт еурөсыс...

— Разөдас став керсө Ежва ју куҗаыс. Мун да
сек кутав Вој морө пыдөсыс...

— Орө-кө, мыјда сек ујҗассө вөчас!

— Колө ескө домавны мөдвевса снастөн!

Кутісны сорһитны крепітөм-јылыс. Шүісны—вө-
чісны. Бостчісны козувкот-моз: кутчысісны, кыскөны
сој-кыза со сывја снает вајамас һајт-куҗа... Ныльөг...
Усөны, четчөны і... воқө-һын бара. Төла пыр... Ка-
лајас ју-куҗа лебөны, төв-паныд һөжјөһик чивлөны.
Ужалыс горзөм „но-о-о“...—сорыс нораа клөвзөны,
најөјас јур-вестті лебіг-моз—рувјалан, довјалан ко-
лөһны...

Слуда жы вөр-пуыс шувгө да копраеө, муöзыс еінеө... Кок - улын, кыр-улас, буалө Ежва: гыжасыс мөдарыс лыасө пожжалө-һулө, таладор зөм кыркөщас еөласө быгјөн. Кодлы-нө копраеад сізі ті, пујас? Мыјла-нө шувганныд сещөм ті нора? Мыј-јылыс, код-јылыс ыланнныд? Кодөс-нө вөјпаннныд, гашкө-нө ош-канныд ылөмнад ті? Кодөс-нө?—дөрт, көнкө, најөс, ва-вылын ужалыс вөјтырсө, најөлыс мыреөмсө ылан-нныд! Көсјаннныд виставны мукөдлы... Кывтөмөс ае-ныс-тај најө: олөны, мыреөны, чөвөс; оз төдны ае-нысө куцөмөс емөс...Оз-тај кыв најөөс һекөд, оз адзы ужнысө налыс...

Сөмын ті, вөр-пујас, калајас лөбіг-моз да Ежвалөн гыјас, адзылід, вөліннныд сен...

Дорысјас.

Камгөны дорөны дорысјас.

Вылісаң еөкыда

Уеөны көрт-вылө мөлөтјас.

Бпкөны пөлтөны пушканјас,—

Тырөма ловныс.

Өгыр-моз доналө

Горһыын көрт.

Ламалө пычрасө

Нөш-улын гөрд.

Бі зерөн савкјөдлө

Гөгөрыс кың,

Зарһөн мічаа кісөө.

Кашкөны муздыны дорыејас.

Зожгысө-војталө

Көрт-вылө пөс.

— „Вачкыштлы!“

Горөдлө јортыслы дорые.

— „Јонжыка, вокө!“

Шуыштли мөдыс.

Med бур лос гөр!

Пыди мед муркөдас,—

Лукыртас му!

Med дорыекөд гөрыс

Өтвылыс олас!

Med чарлакөд мөлөт

Өтлаө кысас!

Кер пөрөдөм.

Волинныд-ө коркө ті куз пожом вөра јаго? Адзы-
линныд-ө кызі кер пөрөдөны, кызі ыжыд пу пөрө?
Төдлинныд-ө ті коркө сјјө гажсө?—Ок! Асылын четчан
воз, југыд асја кыаыскөд щөщ. Көмасан, пастасан, нур-
јыштчан-сојан. Сееа доддасан да мөдөдчан рөдјөн
јагө. Пемыд. Сөмын козувјасан муртса југөртор
ушышті. Шоныд керкаыс петмыст унзіл. Сіктыс
ерд-вылө петөм-мысгө вөлыс палалан. Көзыдыс өвтыш-
тас чужөмад, лчыд төв орөдө нырвомтө. Сажөдчан
(төвөыд), бергөдчан төв бөр, јонжыка јөжгылтчан
парка-піө. Он вөрзөдчы, пукалан доддад, вугралан.
Сөмын вөлыд-вылө корсурө горөдыштлан.

Вөр тужө пыран. Пемыд-на, зүрс,—һинөм оз ты-
дав. Шуштом. Туж-пөлөн вөр пуыс судалө щем сөд.

Нинѳм оз тѳдчы: пожѳм-ѳ коз. Пујас быгѳѳ вугралѳны: оз вѳрѳыны корјѳн-нѳ лыскѳн. Лѳн. Кулѳма, унмовѳма ставыс кыз унмѳн. Увтас-вылѳ кыза ѳшјѳма тукта. Тубралѳма, тѳбѳма лым тѳбѳдѳн лапја козјасѳс јывѳањныс да кокулѳзныс. Оз шыѳдчы, оз вѳрѳѳдчы, сулалѳ, вугралѳ вѳр.

Воѳѳ мунам. Коркѳ дыр-мыет лѳз тѳдчыны кутас, југдыны. Пујас јансалѳны мѳда-мѳдыс.

Јѳрмѳг лѳѳ доѳѳын пукавны. Четчан, котѳртан доѳ-бѳрѳа—шоныѳ перјан. Шупѳда тужѳд усан да четчан. Музан да бѳр доѳѳѳѳ сѳлан. Бур вѳрыѳ дыр оз во. Пес-керас ѳн колѳ. Чпасјас сен еѳктѳн-еѳктѳн сулалѳны. Куѳа-на сы-бѳрѳѳи мунан. Коркѳ сѳсса ѳ вѳны кутас буржык вѳр—куѳ пожѳма јаг. Гарвиѳѳ сулалѳны пујас, быгѳѳ зев щѳкыда еурјас сывтѳдлѳма. Увјасыс пујаслѳн зев вылѳз абу.

Воан. Вѳвтѳ кежѳдан туж-бокѳ. Ачыѳ лампаасан да мѳдѳдчан вѳдласны, буржык вѳр корѳны. Ветлѳдлан пуыс-пуѳ, шывкјалан лампаѳн. Виѳѳдан миѳа-код пу тыѳдалѳ, вескыѳ, шылыѳ. Матыгчан, лѳсыштан кырсѳ суѳзмѳн. Сѳсса чертышнаѳ клѳнган вартан, вѳдлан абу-ѳ шака. Јонтас-кѳ черпуыѳ кѳтѳ—сѳјѳ бур, да ѳ шыыс вѳсталас.

Сывјыштан пу дѳнсѳ, тѳдмалан кызтасѳ. Виѳѳдлан пучер¹⁾ пѳлѳн вывланѳ кущѳмжык вескыѳдыс. Шогмѳ. Сѳсса пу гѳгѳрыс лымсѳ јуждан, мед зумыѳжык кокулад керасныс. Воѳын щупан ѳтар боксѳ кодарѳ колѳ пѳрѳѳны. Сѳѳдан, кералан кын пугтѳ. Чаг пѳлѳм сѳѳѳ-ѳѳѳ

¹⁾ Пучер—ствол.

савкјö гөгöрыд. Кынмöмыд бырö: сулык пöсалан. Шыблалан кепытö, шапкатö. Сізі öтареаңыс кералан өмöсöңыс, сесеа мöдарсаңыс, муртса вылітјык. Сір дүкөн öвтыштас нырад. Коркö і орны кутас пуыд. Рацкысас öтчыд і мöдыс... Шковкылö, чегö орöдöм өмöс шöрыс. Сыркмунö пуыд став тушанас вуж-бердсаңыс да туганöңыс... Мөдöдчас нөжжөнүкөн норны... Сесеа вочасөн öдңас да öдңас... Зев ыжыд шыөн (шувгöмөн) вөр пу-пöвсті пөрö. Пöриг-мозыс гырыс пујаслыс увјассö подулöңыс саркöдас, посні пујассö ас-улас чегјалас. Сесеа-тај кыз пурскысас лым-пö, жмуткысас муö. Гөгөр щын-буе кыпöдас. Кос увјас зев вылö качаласны, ылö шыблалас резувјас, лөсјас. Лым бус-пыр пурга-дырјі-моз нінöм оз тыдав: сін-ні пел Ачыс зев пыдö лым-пö мөртчөдчас, бердö. Шеввізан көлö лым-пін, сөмын туганыс тыдалö. Лым бус дыр оз пуксы муö, сулалö вестас. Јөлöга бөрвылас вөр-пасталаыс чард гым-моз разалö. Ортчөн сулалыс пујас дыр довкјаласны төвнас öвтыштöмыс. (Кодсурö нора çуртыштлö). Гөгөр шемöс лолö.

Керыштан сыв-куза шаç. Пучер-вывтыс мунап мурталіг-тырјі. Пасјан да орöдан јывсö. Кыз зорјөн бертыштан öтарвыв кертö. Öдöбтöмөн петкөдас сіјöс вöлыд толаыс туж-вылö. Лолыштан. Көртавлан буржыка гезјөн кертö. Сöлан кер-вылö да мөдöдчан вөр туж-куза гортлаңыд. Пукалан бур еöлöмөн кер-вылын, шөјтчан. Лөсыд. Усыштö пакта¹⁾. d. od-улын çурыд. Кер гораа брунөдчö, трөңөдчö. Кывзыны кулан да çік бытöс ылö. Кор зев вылö лептылас тонсö, кор лөңлас мед үлі октаваöңыс. Бувгö, муракылö зев сещöм улса, нөбы-

1) Пакта—кос лым.

da... Мукöд-дырји зев вылö тронкылö катöдлас тенор.
 Сецöм лөсыд-нораа, быд ворсанногыс кылö кер-пыщ-
 кын, бытö сiгүдök зуртыштö-ворсö. Пукалан кер-вылын,
 кывзан вугралiг-тырји сылыс шысö.

Чужан мулы.

(Том жöзсаң).

Чужан му, мусаöј мiјан!
 Донаöј, сөлöмным-шөрöј!

Мыјы-нö видчысан

Öнi те мiјансаң?

Олöмтö панiгөн,

Бiпуртö пестiгөн?

Мыјы-нö шыбитам

Öзjöдан бiас?

Мыјы-нö пуктам мi

Öтласа ујас?..

Гашкö-нö сөлöмным,

Томјасным, колö?

Кöртöдтöм вежөрлөн

Лебчöмыс вылö?

Гашкö-нö мiјан тед

Мывкыдным бур?

Ошкыштан кывјас,

Сөлöмлөн шыјас?..

Гашкö-нö еща-на сiјö тед лөö?

Буракö, сыыс тед унжык-на колö.

Сөлöмыд öтнассö

Тыдалö еща!..

Сылöм шы мiјан

Муртса-на кылö...
 Вежөрным том-на,
 Абу-на јон!..
 Теныд ми, чужан му, сетам
 Аенымöс зоннаным ставнас!
 Сетам тыр сёлöма
 Томдыреа олöм.
 Ембуртö кыпöдны,
 Морт-ногса олöмтö вöчны
 Вирнымöс, ловнымöс сетам,
 Став выннымöс сы-вылö пуктам!
 Уж тенад: зиллун да комилөн туж!

Васильöј-Јогор (Колегов).

Васильöј-Јогор Ыбса
 (Сыктыв карув) кресча-
 нын пи. Школаас велöд-
 чöм-бöрын волоснöј писа-
 равлöма. Револютсја-бö-
 рын бостчöма гижны
 коміөн. Гижалис сјö уна-
 нын комі ыланлыд-дан
 јас. Аслас ыланлыд-дан-
 јасын сјö комі јöзлыс
 лок олöмсö сералö, вое-
 талö попјаслыс ылöдчöм-
 сö.

Васильöј-Јогор гижалö
 щöщ комі ыланкыв-
 јас.

Пӧс пывган.

Пывган-жылые уна тӧда,
Кызи ӧтчид тажкӧ пӧда
Ичӧт-дырји ме.

Пывган вӧли луныс-лунӧ,
Мамыд сӧреыс пыр-нын нуӧ,
Век кӧт горзы те.

Талун мижан, аски мӧдлӧн...
Мед-тӧ пывган, кӧт-нын кодлӧн,
Быдлун петӧ щын...

Баба чукӧр сетчӧ зильӧе,
Быд вежаун корӧе вылые...
Ем-таж налӧн вын...

— Матрен-тӧтка, даржа, ӧда,
Пывган ломти—чӧскыд ӧджа...
Он-кӧ локтӧ—нӧр!

Мижан-динын сещӧм мода,
Баба шӧтас, ме-нын тӧда
Пукыны он тӧр.

— Наталь-ичин, ӧдсӧ кожышт!
Кодӧ бӧрдӧ, горјас тожышт,—
Сени сылы туж...

Кунва уна—јуртӧ мыскӧј,
Пывсӧ жона, мыштӧ кыресӧј,
Коскад-ӧд оз еуж...

Васа, јурјывсӧ те тупкы...
„Ојја, сотӧ... мамӧ, дугды.“...

„Он-ӧ јешцӧ бӧрд!“

Сизи жона пывсӧм-бӧрын,
Ичӧт мортыд муртса вӧран,
Јажыд би-код гӧрд.

Куласны кор өтi-мөдөс,
Горһи-баеһи налөн мөдас—

Варовмасны пыр.

Мукөд баба жождө водас,
Сеега гөллөс налөн содас...

Сорһитасны дыр...

Өтi шуө: „Тавој вөтөн
Мырғи мiетөм сура сөтөн,

Чужөмыс—зiк са...

Кызкө ез-өд вермы вiныс...

Сеега вөтыд пыр i iнiс:

Садми—бокөј... ва“

— Ыжыдвiзыс таво кузө?

— Тонө Натальяыс узө...

Аттө, коңөр морт!

— Ыжыдлуныс куцөм лунө?

Пөрыеыдлөн пыр i вунө.

Колө гу-да горт...“

Кывзы, моңыд толкө кули,

Төрыт пiтө гөзјөн сули...

Коркө сiјөс кыј!

— Корасө-пө Стакөј-Петыр,

Сылы-өмөј колө гөтыр?!.

— Мiјанлы-нө мыј!

— Сiјө мыј-на, ме вот төда:

Өльш гөтыр пiөн рөда—

Вајис вiтөд пi...

Јенлы кевмө, јенмыс сетө,

Мужик прамөј,—кыңөм пөтө,

Сiңкө ескө мi...

— Гашкө, чајтад, меным лубө?

Өтчыд касөитчiс, кыз буба...

- Воча кі ме—швач!..
 Сің-пө колө, шуліс төдые...
 Буба вөлөм полые рөдые—
 Котөртис без гач...
 — Јенма муын быдтор овлө:
 Мітреј пывсаные-пө повны,
 Повны колө нем;
 Сетыс каҗавлөма уна
 Пастөм мортөс җик-өд луна...
 Гажтөмыд сен ем...
 — А со, кывзөј менсым сесса,
 Төрыт висталис Педөсса,
 Чурка-Ғима ныв,
 Кущөмкө-пө страҗһик ветлө,
 Бабајаслыс шева вөтлө—
 Лыддө бур һимкыв;
 Кодсурөлыс чаҗјас коҗө,
 Олөм-јылыс төдө воҗө...
 Паскөмыс-пө ку...
 Му вежөм-пө, шуө, матын...
 Ылалуныд җик-һин татөн,—
 Сек-пө вежас му...
 Аһҗикрист-һин-пө-өд ловја...
 Оз-тај щөкмун, вежа војја...
 Сінмас ескө—тув...
 — Сіңкө збыл-жө... Ме-тај шулі...
 Шонди ветлө таво улі...
 Он-өд со і кув...
 — Мөскыд кукјасис-һин, Пекла?
 — Чөв те, тыртөм сіјө век-на:
 Ылөдіс выль сват...
 — Он-тај кинад сіјөс көлышт...

Міжан курөг ваяё гөлыш,
 Гөгнрбок ео мат.
 — Мыжкө-таж-нө жүрөј виеб...
 — Муналам вая, енө уеб,
 Колмөмыд-өд лок...
 — Бжыд ағтө, Зөҕиковна,
 Лен тед еетас дыржык овны...
 Рыттө пукны лок...
 Со і пывсан. Мыјјас кывлі—
 Мед-бур еорні баба-нывлөн
 Менам оз вун нем.
 Горҕитисны уна тор-на.
 Адтө, рајтө, дөрапома...
 Мыј төдө јур вем.

Леҕин.

(Каҕтылан тор)

Пөратөг, кадтөг мијанөс коліс,—
 Ужаліг-костіс кулі Ілјіч.
 Ембуртөм јөзлөн јуралые бырі,
 Ужалые јөзыс коліны сіҕ...
 Кыҕи-таж челаф колөны бағтөг:
 Томіҕік нывјас, ічөҕік пі...
 Кыҕи-таж најө шөгөоны јона,
 Сіҕі і өні зугласам мі...
 Леҕинлөн ҕимыс мијанлы дона,
 Сіјөн і кутам еөлөмын шөг;
 Сецөмыд немнас уна оз овлы,—
 Вөлі дај бырі,—бөрлаң оз лок...
 Му-вылын өтнас кыпөдіс јөзөс,
 Індаліс тујјас, велөдіс бур;
 Ембуртөм јөзлы ужаліс немсө,

Ассө ез жалит—жугөдиc жүр...
 Вөлин-дај бырін, ыжыд бур мортөј!..
 Мыјла-нө дыржык јөзкөд ен ов?..
 Тенө ми төдам... Нөкор оз вермы,
 Донаөј, тенад помасны лов...

Тенөыд ми тугтө нуөдам возө!
 Тенад бур ужыд нөкор оз вош!
 Чукөртчам тенад Партіја-динө,
 Тенад ем вына том Молод-ож.

Вічко служба.

Затреңна-кө муртса тонгас,
 Батко сывны пыр і доңгас.
 Бөрөыс саломшик оз уз,
 Журөі-паскөм кузые куз.
 Кевмые вічко-пыщкө пырас,
 Кырлөс сылыејасөн тырас,
 „Аллујја“ пырые-пыр
 Горөдасны вічко-тыр.
 Стөрөж Пома делө төдө:
 Ладан каділөө лөдө,
 А старөста, вок-Өһіе,
 Зіла-зіла вөзјө өіе
 Скаөн каділөөн ветлө,
 Іөзлые „пез дум“ локые вөтлө,
 Јен кыв кісө, ој-ој-ој,
 Мыј он вунөд лун і вој..
 Вічко пыщкөс щынөн лөзмө,
 Өтө мөдлөн шева дөзмө,
 Мукөд копыртөма жүр,
 Вөталө пу-јылые ур.
 Вескыд-вылас мужік чукөр,
 Паскөм пылыд—абу чукыр.

Журғи мича—сүлік выј!
 Оз пов шырые, көт те мыј.
 Нывбабајас мөдар бокас,
 Журбитөны пізі-кокнас,
 Чөвталөны пернапас,
 Шөпкөдөны ыж пел пас...
 Віқөдөны улө-вылө,
 Сумнас мунөны зев ылө,
 А кык-костас мича ныв
 Зонлы шуө: „Он-мөј кыв?“
 Војтө пукны талун волы.
 Он-кө толкө... Нолы-нөлы!...
 Онја пөра абу важ—
 Нывјас вөчам гажа-гаж“.
 „Бур јөз“ унжык прағнык лунө,
 Вічко паскыд—төрө уна.
 Батко сы-вылө і рад,
 Налы вісталас рај-ад...
 Служба мунө—асја ештіс,
 Батко занавеска вештіс,
 І өбөдһа бостчіс пыр;
 Јөз век содө—вічко тыр.
 Вот і „верују“—һин ғывсіс,
 Сегса „тебе појөм“ кывсіс,
 „достөјно“ і „отче наш“...
 Быдөн чөлөс куц һі каш.
 Служба мунө—быд кыв воғө,
 Стөрөж Пома шөјтө жөғө.
 А сек-кості міјан поп
 Вөлтар-воғө петіс стоп,

Кіас гижөд чукөр кутө,
 думнас: „часлы талун тута*“.
 Сесеа востіс лөсыд вом,
 Проповедлыс боеіс пом:
 „Во імја отса і сына...
 Төдан, јенмыд јона вына,
 А сы-понда ен веж дум,
 Тіјанлы ме пыртчан кум.
 Ыжыдвіздын гректө мынтөј,
 Ульлунја тор секі кынтөј,
 Вістав, гашкө шулін „маѣ“,
 Гректө прөстас тіјан баѣ;
 Сватөј празніктө ен вунөд,
 Челядјастө татчө нуөд
 І јен думыс те ен кеж
 (Сещөм мортыд зев-һін пеж!);
 дај ен вунөд факөс-попөс,
 Лыд-дөы кыңи асыд вөкөс,
 Колө најөс төдны век,
 Секі тіјан оз ло грек;
 Јајтө, выјтө налы візтөј,
 Руга пудовһатө кістөј—
 Секі адқас тенө јен,
 Он кут вісны—лоан јон.
 Төданныд ті—быдөн вокјас.
 Вајө міјанлы јур-кокјас:
 Мыј ем тенад—быдтор сет,
 І те јенсаң лоан пөт.

*) Тута—бурөщ векала, ладма.

Быдтор жүкөј микөд шөрі*),
Велічәјтөј пөтка-чері:

Сетчө оз мун уна сов—
Весалөј ті асыд лов...

Вәјөј пуктас, вәјөј вотөс,
Ставыс ладнө—скөтлы пөтөс,
дөра, чувкі, кепыс вәј—
Кулөм-бөрын лоө рај!

Сыјанһөыс абу прөстө:
Грека мортөс сир-бі өзтө,
Мөдар жүгыд зикөз ем,
Сені овны лоө нем.

Поп-даклы ен жалыт һинөм.
(Чөскыд торјөн бурмө кынөм!)
Налы колө сетны рад,
А то... мөдарын вөд ад!

Рөдітелјастө ен вунөд:
Гу-дорөз поп-дакөн нуөд,
Колө сөмын өтеі ыж—
Прөстмас сылөн мувыв мыж.

Сесеа субөтлунјас төдөј,
Вічко пызан-вылө лөдөј:
Шаңга, блын і мукөд һаң—
Рөдітеллы (?) ставыс шаң.

Кодраснытө**) колө частө:
Сојны секі налы чөстө.

*) Тајө гіжөдвічөсө (грапасө) лоі менам содтөма,
„Гөрд пөланын“ вунөдөмаөе-да.

**) Кодрасны — казтывны рөдітелөс.

Гетөј сөрөкуснөј мөс,
 Мед оз сібав муғна бес...
 Тајө кывјас енө воштөј,
 Јен бат-воғын јона ошка...
 Кодыр служба—бара лок.
 Öнi—амiн, муса вок“.

Ок ти, јөзөј—пемыд војтыр,
 Палөд асөыд сөкыд ојбыр!
 Сағмы, пыркыт уған јур,
 Шыбит немөвөјса дур,
 Шуган-кө јен дума мортөн,—
 Јурбитнытө колө гортын:
 Лыдди јевангиллө, зик
 Квајтөд јурые квајтөд евик.
 Сені Матвеј сизі шуө,
 Вічкөын-пө енө жуө:
 Литсемерјас толкө сен.
 Быдлаыс-пө адзө јен.
 Кулөм мортөс енө вердө:
 Төданныд вөд—муө бердө.
 Кулөм бөрын воө пом.
 Оз-нын вөрөд сижө вом.
 Субөтлунө кодi вошјө?
 Рөдiтелјас секи—„вещјө!“
 Кiтө һағ-динас ен лак!
 Рөдiтелыс поп да дак...

Крам празьнік.

Міжан гажа грездын коркө
Вөлі ыжыд празьнік „крам“.

Пелкөдісны бура керка;

Відчыісны лок і рам.

Аттө, нывбабалөн мыреөм!

Колі уэтөг уна вој...

Сені мыскасөм і вуреөм,—

Јона музіс налөн сој.

Лөөдісны сојан-јуан,

Лоө востөз вина-сур.

„Крамыд онас абу уна.

Мед і шедлас кынөм дур.

Вістала-на возө, енлы...

Рытын көтісны һаһ шом.

Јурбітісны бура јенлы,

Лөөдчөмлы воіс пом.

Со і празьнік асыв воіс,

Колө кутны „бур јен дум“.

Паскөм вежіс быдөн нојөс,—

Вічкоө сек, мыјөн „бум“.

Луншөр-кежлө служба ештіс.

Керкајасө шөтіс гөст:

Батө пызан мөдөс вештіс.

Өзөс қір-јыв—сецөм пөе...

Сесеа пызан-сајын мөдіс

Сојөм, јуөм, еорһи „бур“;

Коді кыці вермө—лөдіс

Медса уна вина, сур.

Өбөд-бөрын ывла-вылө

Быдөн петіс—ныв і зон.

Гудök-бöрыс mödic ылым,
 Јона увтны кутіс пон.
 Рытја-вылөз јöz век codi,
 Гөгөр лыбіс „ыжыд мат“.
 Косө пырө медеа kodі?
 Быдөн сувтіс—пі і бат.
 Гөгөрвоны он і вермы:
 Пыр і воші „бур јен дум“.
 Чегө мајөг kodі вермө...
 Зев-һін ыжыд лоі шум.
 Віна ödзіс, mödic шырны,
 Поғө шуны: лоі „страм“.
 Кыклы гүө лоі пырны...
 Со мыј вајіс „ыжыд крам“.
 Сецөм пез тор вөлі важөн
 Вајө прағһык, муса вок.
 Колө овны сада гажөн.
 Важсө еновт, мед оз лок!

Илля-Вас (Лыткін).

„Ме чужлі Теңеуков грездын (Сыктывдін карсаң 3 кілометр). Бат-мамөј крестанаяс, батөс ескө ог повнит-да: сы-өрые кык арөсөн коль-былөма. Асланым грездса школа-бөрын велөдчи городскөј школаын, сесеа Тотмаса Учителискөј Семинаријаын (помалі 1916-д воын). Ме ас-серғи вөлі төда кущөм муса комі челадыдлы ас кывја гижөдыд. Важ правитель-ствоыд личкис комі кыв-

тө. Комі [школа-понда некод вөлі оз төждые. Ме вөлі сижө гөгөрвоа-нын, сы-понда мем зев вөлі забеднө. Сижөн і ме велөдчигөн-на (1914 воын) понди гижны комі сыланлы-данјас...

Сесеа Семінарија-бөрын ме вөлі важ армијаын. 1918-өд воын велөді школајасын да комі гижөд лөөд-ны отсаеі. 1919—1921 в. вөлі Гөрд Армијаын. Сесеа во-мынта ужалі комі ыга лежанінын да комі кыв велөді Сыктывдін карса школајасын...

Револутсија востис гөл јөзлы велөдчан туж—ме щөц муні сижө тужөдыс: 1922—1925 војасын велөдчи Мөс-куаса Университетын (Велөді кывлые законјасө, ме-са јона—комі кывлые)“.

Арга вој Ежва-вылын.

Көзүд зев. Војвывеаң лечыд төв пөлтө.

Пыдөстөм Ежваті ветлөдлө гы.

Містөмөс, пывсаң-код ғырыеөс ставыс...

Төкөтө кылыштө парокод шы.

Женежеаң дугдывтөг көшыс-моз зерө.

Чөскыда уэоны еіктјасын јөз.

Ежваыс скөрмөма, пыдөснас вөрө.

Пемдөма. Абу-һын важ-мозыс лөз.

Парокод сајалі, көж-сајө муніс.

Чорыда уэоны комі јөз сен.

Вадорын тірэоны вөрөны пујас,

Кынмөны. Најөс онмыс оз вен.

Уэоны гөрајас. Уэоны еіктјас.

Шыһитөв сулалө Сыктывдін кар.

Лантөма-с пөткајас, оз сывны һекөн,—

Быдөнөс јөртөма керкаас ар.

Оз лантны пыдөстөм Ежвалөн ғыјас;

Увгөны, мунөны воэөжык пыр.

Песеөны Кумөлга визывкөд најө,

Катөны ва паныд косасіг-тыр.

Сап-пемыд. Ғыјаслөм тышкасөн кылө;

Најө оз адрзыны аслыныс ін:

Увгөны, кајөны берегө вылө...

Садмөны комі јөз, востөны сін.

1918-өд во.

Ас мулы.

Комі му, чужан му мијан те!
 Зумыштчөм, жугылтчөм му!
 Бур олөм сөлөмсаң ејам теd...
 Повтөг і вескыда пијантө
 Сувтлытөг воғө пыр ну!

Жугылы јөз олан ін, көзид ін,
 Лун і вој ужалан ін!
 Гөльлуныд олөмтө көзөдө,
 Сінватө пычкөмөн сөзөдө—
 Он вермы востыны сін...

Јөртөма-е пармаө лок јөзид.
 Көзид сен, вөрпуыс—щем.
 Луныс-лун содөма-е шоғјасыd...
 Өтнадөн колөма-е воғјасыd
 Сөд вөрын коллыны нем...

Пондывлін корелыны лөбид ін,
 Лептывлін сы-понда зык.
 Көсјылін бур олөм лөөдны.
 Весшөрө сөлөмтө пөөдлін,—
 Өнөз-на пыр вөлін щыг.

Помтө ез адзывлы уж тенад.
 Унаыс позавліс сој.
 Озырјас пессөмөн-ружтөмөн
 Ембуртө, пөе теневыд, куштисны...
 Сек вөлі сөд-пемыд вој.

Өні-нө чөв мыјла олан те,
 Зумыштчөм, жугылтчөм му?
 Мөвпыштін гашкө важ олөмтө?
 Гашкө-нө мыјыекө полан те?
 Мыјыс-нө?... Нтинөм он шу.

Куз тујо ӱтнадӱн петлывлӱн,
 Ен повлы некӱдые те:
 Куш кӱӱн ош-вылӱ ветлывлӱн.
 Мукӱдлы шенчантор сетлывлӱн.
 Теныд-ӱ повнысӱ, тед!?

Јӱ-пыщкын быдтӱн те пӱантӱ,
 Вӱр пывсан вӱлӱ тед рај,—
 Јонмӱдӱн, чорӱдӱн сӱжӱн те...
 Комӱ му, чужан му мӱжан те,
 Петкӱдлы јонлунтӱ вај!

Југдӱма... Шондӱыс петӱма,
 Зӱрдалӱ, пӱртмаеӱ, гӱрд,—
 Комӱлы вын-ебӱс сетӱма.
 Мездлунлӱн вороныс шедӱма...
 Јон лоӱ кӱ-кокным, кӱрт!

Щыглунла вынјасным ез чӱнны,
 Мывкыдным важ-моз-на бур.
 Сувтлы вај гӱльлункӱд венчыны—
 Јӱзыс мед кутасны шенчыны...
 Чатӱртчыв, пыркытлы јур!

Коккӱдны олӱмтӱ-вылӱмтӱ
 Зумыда, вескыда пет!
 Пузӱдлы еӱлӱмтӱ... Кылан те
 Том јӱзлыс гораа еылӱмсӱ?—
 Вых олӱм вӱзжӱны тед.

Комӱ му, чужан му мӱжан те!
 Зумыштчӱм, жугылтчӱм му!
 Бур олӱм еӱлӱмсан сӱјам тед...
 Повтӱгӱ вескыда пӱантӱ
 Сувтлытӱг вӱзӱ пыр ну!

Гажөдчөм.

Луншөр дај луна
Туж-куча мунө
Лөзыс зев уна.

Паскөмныс міча,
дөрөмныс еітеч,
Сапөгныс ічөт.

Гажөдчан кывјас
Сылөны нывјас.
Сікөщјас сывјас.

Гажаа сьлөм
Горөдчө ылө.
Гудөк шы кылө.

Јенежеаң шондi
Мувысө шонтө,
Ывласө ломтө...

Керкаө тырыс
Гөет-гөета пыріс—
Пуксанін бырі.

Корөоны наңјас,
Вајөны паңјас,
Сір черінаңјас.

Перјөны нурјас,
Јуөны сурјас,
Гажмөны јурјас.

Нулөны паңјас,
Навзөны каңјас,
Горзөны аңјас.

„Енө-на четчөј!..
Сојөмө лезчөј!..

Кылө он сетчөј!..“

Буса туж-вылын
Матыні ылын
Гажөдчөм кылө.

Посні јөз горзө.
Став јөзыс ворсө,
Колөма гортеө.

Пошөсејас-пөлөн
Арміја чөлөј
Пукалө чөла.

Шондiыс летчіс,
Кодсурө четчіс,
Гортланае сетчіс.

Пырісны гортас,
Пөрысжык мортјас,
Олөма јортјас.

Локтөны мөсејас.
Көчајка көсјө
Лыстыны өдјө...

Кодзісны затјас,
Варовөе баејас.
Кылөны маејас.

Увтөны понјас.
Сылөны зонјас.
Палалө онјас.

Вунөма шогыс—
Јөктөны локыс,
Оз музлы кокыс.

Кыа со петө,

Вижӧдӧ сеті—
 Гаж бара еетӧ.
 Пелӧсын гозјас
 Вӧчӧма-е позјас.

Гӧлӧмныс ӧзјӧ.
 Вошны номјас,
 Сарајын вонјын
 Уӧӧны зонјас.

1921 во.

Јур-студентјаслы.

Муным мјан кӧзид,
 Јӧзным мјан еӧд;
 Немыс керӧ-вӧчӧ—
 Пыр щыг-ныӧ пӧт...
 Гӧлӧмсаӧнныд кӧзӧј,
 Томјӧз, бикӧн, ӧд!..
 Зев вӧд муным кӧзид,
 Зев вӧд муным еӧд.

Југдас комі муыд,
 Вежсас—лоас мӧд:
 Сізі томјӧз шуӧ,
 Сізі лоас, тӧд!
 Томјӧз локтӧ уна,
 Гӧлӧмјасныс—бі...
 (Комі кыв-пӧ вунас,
 Фобјас*), шулід ті!!!).

Пышјӧ код ас муыс,
 Коміӧн оз кыв—
 Мышкас еӧвӧам, шуам
 Ыжыд јортчан кыв...
 Кыштам, јонмам, ӧдӧам!—
 Абу тајӧ вӧт...
 Ӧні муным кӧзид,
 Ӧні јӧзным еӧд.

1925 во.

*) Фоб—рочӧ пукыс морт, комі кыв мустӧмтыс.

Лым.

Ывлаыс жежыд,
 Ывлаыс југыд,
 Усөма небыдик лым.
 Небыдик—гөн-код,
 Кокнидик—төв-код.
 Төкөтө му бердас инмө.
 Сіпожјөн мамө
 Октаблун-кежлө
 Шердынө пожнавлө пыҕ.
 Гырыежык празникө
 Сөд пызан тупкыелө
 Бур пызан дөраһн—
 Јежыдөн...

Рамінік байдөгјас
 Лебҕисны
 Јенежеаң муө...

 Ывлаас празник,
 Југдөма, кышыд,
 Му-вылыс ојбыртіс,
 Онмовсис, лөнис,
 Узө.
 Шојтчө.
 Ешкыныс небыд,
 Ешкыныс шоныд...

Шојтчышт щөщ, комі јөз!
 Кер лезны ковмас,
 Толаөд собавны.
 Ур кыјны,
 Лампаһн лебавны!

Әәдәһын.

Пәәкыд... Тујыс пома?

Кыскы, вөлөј, ну!..

Тажө, јортјас, дона

Ыжыд Көмі му.

Шувгөны куз пујас.

Лысјас мјртуј дор...

Шывгөны сөд јујас.

Жургө јоль да шор.

Вөжжі турдөм кјам...

Кыскы, вөлөј, ну!...

Тажө, јортјас, мјјан

Ыжыд Көмі му.

1925 во.

Пожөм.

(Жан-Морөс кулөм-куза).

Вөј-төлыс шутлалө, пармаыс шувгө,

Ежва берд кырјылын лөкмөма увгө.

Нужөдлас, горөдлас быдеама ногсө,—

Тыдалө палөдө кодлыкө шөгсө.

Муртса-на төдчыштө асылын кыа.

Ывлаыс олө-нын. Ежваыс гыа.

* * *

Кыркөщын көз-пөвсын сулаліс пожөм.

Төлыскөд вензис пыр—тулыс і гөжөм.

Косагис—довкјалис, туганнас шувгис.

Ез сетчыв некодлы косагис, увгис.

Вөр-вомөн чуксаеіс, југыдлаң коріс...
 Вој-тöлыс кывјассö быд ноғөн соріс...
 Отарас еöд парма... Помтöм сен вöрыс.
 Мöдарае југыд-ңін Ежва дор нöрыс.
 Ез еетчыв вој-тöвлы, чардöбілы, гымлы,
 Тöвнырлы, пургалы, көзыдлы, лымлы.
 Кутіс пыр öтмоза јурсö зев вылын.
 Матыса вөр-пуыс шенҗіс сы-вылö.
 Сöмын-тај венҗігад ез тöд мыј вöчөö
 Кок-улас: сы-понда ез тöждые һөтчыд...

* * *

Ежвалөн візулыс јағ-бердті швучкө,
 Пожөм-вест кыркöщö зев јага кучкө.
 Пожөмлые подувсö буждöдіс быдөн,
 Гыјаскөд öтвылыс жіріены пыдöз.
 Ежваыс пожјаліс ыжыд ва-дырјі
 Тыдовтчөм вужјассö песлаліг-тырјі.
 Візöдны кок-улас пожөм ез көејы,—
 Нурјаслы, пармалы југыд пыр вöзјіс
 Візулыс гыскөд швачкө кыр-бердö,
 Ызгігтыр уеласö—јон вынсö бертö.
 Сулалö пожөмыд, вужјасые ортысн,
 Важ-мозыс пармасö сакмөдö горзö.
 довкнйтчіс пожөмыд... вужјыс щöщ вöріс...
 Кыркöщсаң... Ежваö... шувгігтыр пöрі...

* * *

Пармаыс лантöма Коми му-куҗа,
 Нінөмсö оз тöд җік: чорыда уҗö.
 Сöмын-тај матыса вөр-пуыс увгö:
 Каҗтылö пожөмлыс југыдлаң шувгөм.

Кыаыс петө-һин... Пармаыс ловзас.

Пождөмлөн шувгөмыс сылы щөц ковзас.

Вој-гөлыс шуҗлалө, пармаыс шувгө,

Ежва дор кыркөщын лөкмөма увгө.

Һужөдлас, горөдлас быдсама ногсө.

Тыдалө, палөдө кодлыкө шөгсө.

Јенежын паскыда петөма кыа

Бывлаыс олө-һин. Ежваыс гыа.

1923 во.

Нывјас вадорө...

Нывјас вадорө ворсны летчисны.

Вадорын кылалө јі.

Ломзө-зирдалө шонді јенежын,

Ломтысө быггөкө бі.

Ортчөн пуксисны гажа кырјылө

Акаң-моз пастасөм нывјас.

Міча шушуна-е, дона чыщјана-е,

Сікөщјас өшлөма-е сывјас.

Ежва садмөма. Ежва лөкмөма:

Чепјассө жүгөдлө вывөыс.

Һімкод нывјаслы, гажа том јөзлы:

Пондисны өтвылыс сывны.

Кіссөм көмкота, дөра аржіа,

Лөкінік чыщјана ныв

Шога зумыштчөм, жүгыл пукалө,

Нывјаскөд гажа оз сыв.

Мыјла, ныланөј, чепјас жүглігөн

Лантөмөн, донаөј, олан?..

Гашкө озырые, уна төдыеые,

Јоные да тырыеые полан?

Ен пов, бур нылөј! Вөла быдөнлы
 Ломзөдіс еөлөмас бисө.
 Нуис быд вожыс, вөтліс быд јуыс
 Ежваным көртөдсө—јисө.

1920 во.

Револютсіја.

(Удморт поет Герд-серті).

Те—бі:

Лок олөм пазөдыс,
 Пемыдсө разөдыс,
 Зірдалан, југјалан бі...

Те—чер:

Паныдөн сувтысөс кералыс,
 Важыса вежатор сералыс,
 Мед-југтыд, мед-лечыд чер!..

Те—жыңған:

Буржүсө повзөдыс,
 Комісө ловзөдыс,
 Узөмыс садмөдыс жыңған!

Те—шонді:

Выл олөм лөсөдыс,
 Сөлөмјас пөсөдыс,
 Гөл јөзөс шонөдыс шонді!..

Те—багатыр:

Көртөдјас орјөдлыс,
 Пырігө торјөдлыс...
 Мездунсө шедөдыс багатыр.

1925 во.

Выл олӧм вӧчыҗас.

(Роч-вылые).

Адза ру-пыр рытын еор—
 Ылын ломзӧ кыа тор.
 Тујӧј ылын, векныд, лок...
 Возӧ муна ме, бур вок!
 Гӧра-вомӧн, еӧд вӧр-пыр,
 Кӧт i музi, муна пыр.
 Сӧлӧм-пыщкын ӧгыр—дон,
 Менӧ щӧктӧ: мун, ло јон!
 Адза возые ео во саж—
 Выл ног олӧм: југыд рај.
 Адза: сені јӧзые мӧд—
 Ставые мезмӧм, ставые пӧт.
 Сені ужалӧ быд морт,
 Мӧда-мӧдлы ставныс јорт.
 Петӧ заводјасые щын.
 Шемӧс¹⁾ вӧчӧ мортлӧн вын!
 Кӧсјам сещӧм олан сам—
 Пессам, мырсам, вермасам!

1925 во.

Шапкатӧ пӧртчалӧј...

(Роч-вылые).

Шапкатӧ пӧртчалӧј,
 Пӧдлавлӧј вом—
 Уеӧма гӧрдлыјые²⁾,
 Гӧрдлыјые том.

1) Шемӧс—чудо.

2) Гӧрдлыјые—красноармејетс.

Кос-вылө петіс—
 Ез бара пов!
 Гөл-вөсна сетіс
 Ассыс том лов.
 Винтовка кіас
 Топөдіс зон,
 Уекөдчис біас...
 Кос вөлі јән.
 Муз-понда, щыгла
 Ез төдлы шог...
 Нем-кежлө лаңтіс
 Өні бур вок.

Шапкатө пөртчалөј,
 Пөдлавлөј вом—
 Уеөма гөрдлыје,
 Гөрдлыје том.

1925 во.

Јенмыд ловзөма.

(Семјан Беднөј-серті).

Батушколөн, Семен поплөн
 Вөлі сөмтор, мыжкө поп-мөд.
 Абу дівө, ен ті шензөј, ен:
 Кевміс јона—сетіс јән.

Кодыр кыптіс ыжыд вензөм,
 Мырдалисны озырјаслыс-сөм,
 Попыд повзіс: боетасны щөш менным—
 Кола пас-ні көм.

Сесеа пыдөжык мед зөбны сөмсө,
 Өті пемыд војө
 Сөңга јашцік кыскіс

Алтар-пыщкӧ.

Јашщӧк-вылас гӧжӧс мелӧн:

„Тажӧ дозјас јенлӧн телӧ“.

Пӧнӧмарыс вӧлӧм еус:

Сӧјӧ ректас јашщӧк кущӧз,

(Ӧтӧи вој оз утӧ!),

Сесса гӧжӧд-дӧнӧ содтас:

„Танӧи јенлӧн абусој—

Сӧјӧ ловчӧс колан вој“.

1925 во.

Мукöd гижыҗас.

Комі нывлы ¹⁾).

Міча нылөј, жежыд нылөј!

Ен те сещөм нора җыв;

Мед ми том јөз огө кылө

Тенсыд јона шоган кыв.

Тед мыј өні бөрдан тор,

Гажөдчыны колө кор?

Ен-на шогы ај-ең-динад.

Јона сорнит зонјаскөд.

Ас бур гортса вокјас-шын

Он-на гудыр ваын пөд.

Ен те шогы, ен те бөрд:

Синмыд абу-на мед гөрд.

Удтан-на пөрыелаңыд

Кіетны ассыд енва тор:

Кор те лоан верөссајын

Ғывны лоас сек некор.

Гажажыка, нылөј, җыв,

Муса нылөј, комі ныв!

1904 во.

Габө-Педөр-Өлөксан-ші, Өлөкҗеј нима

(А. А. Чеусов).

¹⁾ Тајө ыланлыд-дансө печатајтөма вөлі Лыткін Степан-Јогор відлалөм бөрын 1904 воын.

Выл туҗ-вылө.

Суежыка, вокјасөҗ, четчөҗ!
 Кос-вылө мунамө пыр!
 Озырлы, локлы ог сетчөҗ,
 Комілөн вын ез-на быр!
 дыр-һин ми енвајас кіетам,
 Јона-һин јукалө мыш.
 Кабакөд ветлычы піетам.
 Төдам роч суҗлые јог гыж!
 дыр-һин ми уҗытыр олам,
 Јен-вылө ыстысам пыр,
 Керысые, шеваые полам;
 Јөҗлунөн олөмным тыр.
 Төдлытөг дорөма-е јона
 Міјанөс щыглун да шог...
 Велөдчөм, вокјас, мед-дона!
 Велөдчам—адзам ми мор!
 Вөліе сек енваоңным воевас,
 Адзам сек озырлые леч;
 Жөвкһитам ставсө, мыҗ кутө,
 долыда овны оз лез!
 Кыпөдчөҗ, комі јөз, четчөҗ!
 Сөлөмын пуө-һин вір,
 Озырлы, локлы ен сетчөҗ,
 Кос-вылө мунамө пыр!

Варыш (А. А. Мајегов)

1913-өд во.

Ежва.

Ежва, Ежва! Төв і гожом
 Кытчө ватө ассыд нуан?
 Кымын шорөн, кымын вожөн
 Вөрые, луджые зертө жуан?
 Кымын морт те-вывті ветлө
 Пыжөн гожом, төлын вөлөн?
 Кымын морт те-дінын пөтлө?
 Мыјта овмөдчис те пөлөн!
 Төлын шылыд туж те вајан,
 Гөгөр кыцлалөмые чінтан,
 Тулыс візјас-вылө кајан—
 Турун пөткөдан да вынтан.
 Тулыс тенад пом оз тыдав,
 Тупкан гөгөрыд те лы,—
 Төвлы ворсны секи гыда:
 Бытө саріз—вылын гыа!
 Кымын морт те-дінын вердчө!
 Пурјас помтөг лунвој кывтө...
 Быдөн уж Ежваын бердчө,
 Кынөмпөт шедө те вывті!
 Воас шөјтчөг,—өні-дырји!
 Көт і гортө нем ен пырлы!
 Шоныд рытјас Ежва кырјын
 Сылөм, гажөдчөм оз бырлы.

Вундӧм.

Лунтыр копрасам ми муӧз:
 Чарла вӧрӧ, чарла ворсӧ,
 Сени шӧрсӧ ректе кушӧз,
 Сени куштӧ сижӧ дорсӧ...
 Јӧртӧд зарӧи ӧаӧӧн тыртам,
 Сӧмын из да шомӧс вӧч!
 Вӧвлы-мӧслы изас пыртам,
 Выја рокӧн пӧтае пӧч.
 А кор бырӧ, јӧртӧд чышкам—
 Гӧллы уна оз і ков!
 Коркӧ щыгјалам, кор вишкам,
 Корсам уж—бара ӧаӧ-сов!
 Вундӧј зила! Чомӧр вӧчам,
 Рытын ӧебӧӧдам ми кос.
 Чумалјас, сорӧм течам...
 Терыбжыка пужӧј сос!

1914 во.

Міт. Јак. Попов.

Том војтырлы.

(Ӧикітін - серті).

Овмӧс воеіс вылые-вылӧ,
 Важлӧн тупласӧ-на шуј...
 Јонмӧј, вежӧрмӧј, том војтыр,
 Паскыд воеӧ воӧын туж.
 Вӧлие гажа шонді петіе,
 Петім паскыд тужӧ ми...
 Кулӧм кујлас мед ас гуас,
 Олӧм воіс ловјалы!

Көйдис көзлөма со воён,
 Пыдө пырөма-нын вуж;
 Кокни керавны вөр черөн,
 Вужсө бертны—сөкыд уж.

Гартлис пөлясөс вуж зикөз,
 Кутлим сөтчаны ми щөщ...
 Кулөм кујлас мед ас гуас,
 Олөм воис ловјалы!

Јанзим сылы, коди пыкөө,
 Кодлы олөм колө важ!
 Бур ним сылы, коди корөө
 Јөзлы шөгөм-пыдди гаж!

Сыр ми сіннымөс ег востөј,
 Щөщ уж-вылө петам ми...
 Кулөм кујлас мед ас гуас,
 Олөм воис ловјалы.

Чорыд муыс небзис бура;
 Көзөј, кор мытчыгис гож,
 Бура көзөмлөн, бур кывлөн
 Некор көјдысыс оз вош.

Кутам көзны! Коркө шуас
 Том јөз „аггө“ мијанлы...
 Кулөм кујлас мед ас гуас,
 Олөм воис ловјалы!

1919 во. Сандрик-Микол (Шахов).

Гөрд окъаб-кежлө.

Коди сен уэ?

Четчы!

Ассыд шоглунтө вөтлы—

Локтис гажмыны пөра.

Код ем-на ловја,
 Паччöрыс летчöј.
 Гөрд чышјан ывлаын öзјö.
 Петöј!..
 Петö ставный, пöрыејас, томјас,
 Ужалыс шјан,—
 Талунја прачныкыс мјан...
 Важ олөм вöтлöј.
 Локыс ен полöј—

Бур олөм вöчны
 Колö.
 Мед шондыс кыптас
 I гөгөрбок жүгдас.
 долыд мед лоас тед овны,
 Öтвывтчöј...
 Гөгөр-на мјанöс кыјöдö чераң,
 Көсјö гартыштны везјөн.
 Ен сетчöј!
 Гөрдзалöј топыда кулак.
 Петкөдлöј ассыныйд вынтö,
 Зевтчöј!
 Талунја лунö,
 Лортјас,

Кар-вывса ужалыс вокјас
 Бостчысны
 Öтвылыс тышкасны воча
 Бур олөм-вöсна.
 Ез повчыны немые...
 Нї вірыс.
 Топыд вынөн вермісны путкылтны
 Важ олөм.
 Ез вöв налөн нїöтї полөм.

Векыда тувтчалөј,
 Мунөј век возө,
 Бур долыд гажлуннас олөј!
 Шондые өзө,
 Југөрсө сөтө,
 Јөзыслыс шоглунсө вөтлөј.
 Бостчөј,
 Пөрыејас, томјас,
 Нывјас, і зонјас!
 Туж-куза мунөј,
 Ен музөј,
 Ен кежөј
 Векөдөм, шылөдөм тујые!
 Ен сөтөј гөрд знамја
 Лок јөзлы!
 Ен сөтчөј гартыштны везјөн!

1924 во.

Ічот-Іван (Сажін).

Талаңө!..

Талаңө, талаңө, вокјасөј матыетчөј,
 Талаңын тіјан-дор сулалыс вын.
 Талаңыс бурлунсө аслыныд відчысөј,
 Талаңын гөльјаслыс востөны сін.

Талаңө, нарта-јөз, сыныштчөј, сибөдчөј.
 Талаңжык, долыдлун коді оз төд.
 Талаңжык локтысјас өтлаө өтувтчөј.
 Талаңө гөль локтыс—лоө зік пөт.

Талаңо, мустөммис кодлы важ олөмыс!
Талаңо ставныд ті, код төдліс шог!
Талаңо локтыејас, локтөј-жө еөлөмыс,
Талаңсаң чегамөј важлыс кок-лек.

Парма-Зон.

Комі-пермјак поеттезвөн
Сыванвыдданнез.

Піту-Оңө (Андрей Никіфоровіч Зубов).

Піту-Оңө Веркінваіе крессаңін зон. Начальнөј шкова-бөрын вевөтчөма Журлінскөј Городскөј Учлішщевн. Сетөн быдөс вевөтчевыс вөвөм роч, нїа севавөмае комїезвын. 1916 годын Піту-Оңө Городскөј Учлішщеве кончітөма. Советујтөны вөвөм оқө вевөтчывны. Ајыс пондөм корны сыгаң отсавөм, сывө вөвөм сы-понда телеграфїстө пырны. 1919-22 годезын вөвөма арміяын.

1922-ј годын овөма сыктывдін карын: ужавөма Комїнґа веванїнын, вевөтчөма Комї Інститутын. 1922-23 годас төвнас овїс Кудымкарын, ужавїс Рабросын, II ст. шковаын вевөтас комї кыв. Сөкі-жө уна комї сыванвыддан (етїк) гїжаввөма, комї рытвын выддывөма. Арнас пырөма вевөтчывны Перемскөј Унїверситетө. Оніна вевөтчө. Піту-Оңө сїз-жө гїжавїс шковавө нїгајез.

Комїез-воннез.

Комїез-воннез,
Уль вөрвөн зоннез.

Тырмас-нї жугыла овны!...

Оннытө чапкө,
Журнытө вептө,

Ковö-нi бур вунсö вöтны.
 дыр тiјö овiт—
 Југытiе повiт,
 Јöзкöт ед выетö пантасны;
 Кiн көр i чужјö,
 Кiн көр i сөвзö—
 Ед выетö паныт шывасны.
 Лок нiмөн пореөн,
 Понөн да көчөн
 Быд тенö оґiр пыр шуис;
 Мыватö гыркeйт,
 Пым вiртö јажeйт
 Чераґ-моз ој i вун јуис.
 Öнi, көр вола
 Шондiөн воктiс,
 Кi-коктö раґис көр теныд,
 Öнi, көр тенад
 Сiн оґыт осеис
 Повтöг мун шондiван паныт!
 Јур тенат морт-код,
 Выeиныт көрт-код—
 Вермö быд ужсö нуötны,
 Кымöра вунсö,
 Лок пемыд ојсö
 Вермö куснастöг чувöтны.
 Так комiјез-воннез,
 Ул вөрвөн зоннез
 Тiјанвö ковö-ја повны;—
 Јурнытö вештö,
 Öтваö öксö,
 Нурie тi бур тужвö петö!

Комі мортвö.

Комі оґір тырмас уґны,
 Порє-моз наґын боккез пöжны;
 Четчö, сувтам кок-јывö,
 да чукöртчам öтвaö!
 Öта-мöдвö кiјез сетам,
 Кыщ паскытжыкö ми керам,
 Сувтам муввö вескыда!
 Талтчам кокөн чорыта!

Кiни көркö мијан оґын
 Овöм естөн Комі муввын,
 Пемыт вöрсö ректöма,
 Вовсö ассєс пуктöма?
 Мијан ајјез, мијан геддєз—
 Нија естөн овöмас,
 Кöґајиннас выд-дiсöмас!
 Öј, Мiков, те дугды бöрдны,
 Бöрдöмөн һекiн оз вермы
 Ассєс овансö кокһöтны—
 Ковö мыкö мöд-һöж керны...
 Вок-кö вущє öтвaö,
 Китö мытчы мијанвö;
 Öни кывзы—јурат варт,
 да ен шу, што кiнкö враг...
 Асват грекын мыжа те—
 Тöда едö тенö ме!

Оґ те мöдiн јöзö петны—
 Комі мортiє рочö пöрны;
 Вєє пышшавiн сы-дырна,
 Кывтö чегiн сы-бурна.
 Те думајтiн—мыјвö-пö

Рочыт пѳтас комісѳ!
 А сіја аззан кытчѳ пѳріс—
 Комі кыввас нѳга петіс—
 Аззан кызі том і пѳріс
 Оз і колтчы мїжан-сѳріс,
 Мыжкѳ сетѳн віднѳ ем,
 Мыј те керан, керны нѳм!
 Кывзы, Міков, пѳртчы мортѳ,
 Вок-кѳ вущце асват гортѳ,
 Рочвадорас ен кежѳт.
 Комі мортсѳ ен вунѳт.
 Мунам вущце ѳті тужѳт,
 Керам ѳтваса мї кыјѳт—
 Нѳтїс комісѳ петѳѳтам,
 Бур ован сывѳ вајѳтам.

КОМІ ВЕВѳТЧИГВѳ.

Ован вѳван бур мортїнѳј—
 Комі вевѳтчисїнѳј!
 Сѳвѳмсаң теныд ыста јор,
 Мед быщѳм воас сакѳј тор;
 Высїныт мед оз кусїнтчы,
 Сѳвѳмыд ас оз жугылтчы!
 Ул вѳр шѳріс — сѳревнѳїс
 Ужавїс немыт вѳр-пыщкїс.
 Те воктїн татчѳ шковаѳ,
 Јонмѳтны асїт мывкыдто,
 Вевѳтчыны, гажѳтчыны
 да тѳдіс мортѳ пѳртчыны.
 Чувавас во, чувавас кык,
 Те воан секї кық мѳдік —
 Пыдѳжык пондан вїзѳтны.

Унажык пондан адчыны.
 Быд ованвөн еöd гыжувтыс,
 Лок jöзвөн сакöj падежыс
 Тыдавны пондас еін озын,
 Кыз мажеа рытөн ва-дорын,
 Сек кык түj озат водасö —
 Кыкнанныс корны пондасö,
 Мед мунін бы öтiквöттiс,
 Мед мунін бы мöдiквöттiс.
 Öт туjыс волькыт, чветтеза
 А мöдыс һата, же лнöга...
 Öт туjвöт озыр *) морт ветвö,
 (Möдiквiс köda вiр jyö),
 А һата туjвöт куш мунö —
 (Möдiквö köda бур керö).
 думаjттöг те ен кiнiтчы,
 Мед сыбöрын ен кaјiтчы —
 Што мунсöм-пö һе сетi-тај —
 Ег адчы муvвын асвым рај.
 Ен вунöт асеiт чужöмтö,
 Ул вөр коvасiе петöмтö,
 Göd мыррез-шöрын быдмöмтö!
 Ен вунöт, што дeревһаын
 Бус-пыщкын да һат-пыщкын
 Тенат воннез колiсö,
 Текöт-жö köda быдмiсö.
 Щын-бус шöрас да һат-пыщкас.
 Баксаvом чорыт һаң дорас
 Кыз щаккез вöрын рушмöны,
 Кыз гуттез, нiја кубöны...
 Вот ем-кö тенат мываыт

*) Озыр—богат.

да пічö гыргат пым вірыт —
 Мун вескыта куш туј-куза,
 Ен кеж мөдіквас чветаввас —
 Ед чветтез ніја каямае
 Ужавіе отір шојјезвө,
 Ніја чорыт выјезвө (коскајезвө)!..
 Так, комі морт, вевөтчіе морт,
 Ен вунөт-жө те асеіт горт!
 І јонмөм, бурмөм мывкыдтө,
 І асеыт довыт овантө —
 Быдөс сет асват воннезвө,
 Каяөт ніјө те керөсвө,
 Мед дугдасө-ні пөднытө,
 Мед дугдасө-ні кувнытө!

КІН МЕ?

Не өтпыр — размөд сөрна
 Мунікөн — воктікөн,
 Көр і уж нуікөн
 Морт шөннез тенчіт
 Јуасөмөн тыртасө:
 «Кін-нө-пө те»?..
 «Морт мыса, сетцөм-жө,
 Кіјеза, коккеза,
 Мывкыда, сөвөма
 Кыз вот і те»!..
 — «Мыла-нө чужөмыт
 Зев мыјкө мөдкөд-пө,
 Сорныт зугөө-көд,
 Корнаыт кын»?..
 Сетчө вөліс тенат
 Сөвөмыт ыжмітчас,
 Пым вірыт пічыштас

Жур вемыт оссаас-код,
 Вывтырат коҗыштас
 Җик көҗыт ва.

Бөгөн-моз гораа
 Мужытчөҗ говосөн
 Сөвөмсаң, жүрсаңсаң
 Нывө те рҗакөстан;
 «Мыса ул вөр шөріе
 Комі морт ме»!..

Көр-нө міҗан-кодвө
 Тіҗанө пөртчыны
 Көр-нө вевөтчыны
 Сорһиас, локвірас
 Чорту-инас!?

Ег поді пелд-ed ме
 Лүштыр-пел пон-бердіе,
 Пелді мужык-бердіе,
 Міетөм кувак-бердіе.
 Чужі ул вөр-бердын,
 Учөтсаң уҗ-бердын,
 Вексө нужда понын,
 Ови ме морт.

Ег адзыв учөтсаң
 Кыҗ бур јөз овөны,
 Мыҗ ніҗа бур туҗас
 Ассіныс пунктөны —
 Ег адзыв һем.

Төді пыр өтікө:
 Сөкыт роботаын
 Шондітөм асывсаң
 Пыр асҗа оҗ шөрөҗ
 Со өтмоз пессыны
 Шедтыны һаң.

Ајсаң Һе мамбсаң,
 Мортсаң Һе вбріссаң
 Ег кыввы сбз, кывсб;
 Учбтсаң вердісб
 Тышшезбн, дојјезбн,
 Сбткисб-маткисб,
 Јортчисб пыр.

— Так кые-нб мјан кобвб
 Тјанб пбртчыны,
 Кыз-нб тјан-шбрб
 Бтваб инмыны?..
 Мунб тј бтнанныт
 Асваныт туж-куча,
 Ме колтча ас коббн,
 Мед кбт і умблбн,
 Комі мортбн.

ТЫРІ-ЈОРІ.

Тырј-јорј, тырј-јор —
 Ем дбревна Косогор;
 А дбревнаас дас керку,
 Шбрас бвб дбва Перку.
 Сывбн тавун мунб шр,
 Пірыс ыжыд — на вес Мір.
 Пызан шбрын сакбј ббраса —
 Керку шбрас мыј і кербб:
 Ката мон — траш мон —
 Чочком кока, мјча вон
 Брага тубсбн удасб,
 Басбк коккезнас мытчасб.
 Пітуок-петушок,
 Соцјаок-курбжок —

Паныт паныт тус мастоны,
 Сорвыв чербарон ветвоны.
 Быздыл Јогор — төвзыр тош,
 Капут Валу — гона ош
 Порог увтын веснасоны, —
 Ош мыгорнас ошјасоны.

А каб — Піла
 Чужмөр Ілла
 да Проніка-атапа,

Чукрејовна ікота
 Мырдасоны гобеч-дорын
 Ведро төрік брага дозон.
 Сөд Піла-Мішка,
 Пілика-татавка,
 Öрін-Öрін — бекөр өм,
 Сулы-Палі — торга өм,
 Ком вабічө кыщ керөмас,
 Кііе кіјө кучіөмас —
 Öміс-өмө візөтөны,
 Важеа піења нужөтөны.
 Вун чувавіс — ој чувавө,
 Перка-ордын пір кывавө;
 Только кывө тырі-јор...
 Вот дєревња Косогор!..

УМӨЛЬ МОРТ.

Ем мїјанын өтї морт
 По прозванњу ложобок:
 Лакөс ныра, мыкыр јура,
 Јуреї шшынөн — бытте сура;
 Öмас тапкөм гормөтчан,
 Ачыс сөд, кызі чїган.

Шабуржуг выввас кышавом,
 Кыном гезон асыкавом;
 Вескыт кокас кос коті,
 А шулгаас — отопкі.
 Мунө беддөн зурликасо,
 Ота-мөдөрө шентасө —
 Кычө талччас — сетчө «парс»
 Горон петас умөл газ.
 Сіја овө по сиротскі,
 Зыкјө учө по господскі;
 Кызі шедө кыном пөт,
 Сіја оз сіјө і төд.
 Нужвасөмөн гортеіс петас,
 Кулік нырсө вонвань вештас —
 Кысань воктө брага дук,
 Сетчө мунас пырас тук.
 Гобеч бок гөгөрө сувтас,
 Умөл басні гынды кутас,
 Сесеа көт те вовтө сет —
 Кычөз он үд оз і пет.
 Гоајс-јуас вөліе петас,
 Мунас гортас бөра водас;
 Саркјө учө куз вунтыр,
 Только сыв, бата, ныр.
 А көр коран бы отсыштны —
 дод турун порој вајыштны,
 да дак вуцце ен вөрөт, —
 Настояшщөј ед кыз көрт.
 Шуас: «тавун -пө шогава,
 Вітчієышт вот көр вескава»!..
 А то гарјас праչнік вун,
 Нөтө гедыевіе нїмвун.
 Вот сіз бокон пыр і петө —

Век кыщомкө немтор көтө; —
 Сывө уҗыс вөрйе ош —
 Гөрөдавө тупкө горш.

ГАВРИВ-ПЈОДОР.

(Тараканов Фјодор Гаврилович).

Гаврив-Пјодор Кудымкарие. Сіја јона пеҗеис комі пермјаккезөс да комі зырјанаөс өтваавны. Пеҗеис сіја (мөдіккеекөд өтвыивіе) уна во-чөж. Комі јөзөс өтваавны ез вермыны—вөчисны торја Комі-Пермјатекөј округ. Öнi Гаврив-Пјодор җемельнөј өтделас заведүјушщөј. Гаврив-Пјодор јона пеҗеис сиз-жө комі шкова-понда, комі кыв-понда.

БОРДТӨМ ВАРЫШ.

Ок, көбы вермі ме
 Јөзсө сажмөтны,
 Ок, көбы кужі ме
 Сіјө четчөтны!
 Ок, көбы шөнді-мөз
 Асвам ме басөиөн

Лөзысвие сөвөмсө

Кужи сывөтны —

Сек бы ме чепөсөи,

Лонжыка горөти,

Быдваие өтвәө

Лөсөө гурдити;

Шапкаөс чапкi бы,

Сувти вивөжык,

Синөн, кыз жүгөрөн,

Лөзвө виңөти.

I сек бы вистави ме

Мыла сиз сөкыт,

Зубыт да курыт

Лөзысвө овны....

Сек бы вевөти ме

Асвам бур сөвөмөн

Кыз ковө дугдыны

Лок лөзие повны!

УдМОРТВӨ.

Бур Удмортөј,

Өтик вужис

Көркө муввын

Текөт чужим;

Орсны, сывны,

Бурсө шуны

Өтик кывөн

Мижө кужим.

Өтик гортын,

Сариз-сајын,

дыр мижө текөт

Гажа овим;

Ассіным нiмсö
 Сiја муввын
 Мijö jöзвö
 Тöдны колiм.
 Сарiз-сајсаң
 Ојвадорö
 Öтик тужөн
 Көркө мунiм;
 Öтик дозјис,
 Гажа-дырјi
 Текöt, вонö,
 Гојим-јуим.

Но, тыдавö,
 Сöкыт тујас
 Выныс мiјан
 Невна бырис,
 Тöдтöм jöзыс
 Ојвадорö
 Сек мiјанöс
 Бөгөн иңдис.

Пемыд вöррес,
 Паскыд нуррес
 Ребны кужисö
 Мiјанöс.
 Öд-дөн сöкыта
 Вiл муввас
 Мiјан аркмöма
 Ованыс!

Пемыд вöрас
 Öта-мöдöс
 Мijö, вонö,
 Текöd öптiм;
 Кöда татөн,

Кöда сетчин
 Пемыд вөр-пыщкас
 Жансөтчим.

Кыв вунөтсис,
 Вир сорвасис,
 Увтыр мөдөрө
 Пиңөвтчис.
 Öтик отир
 Сакөј нимөн
 Пондис муввын
 Ассө шуны:
 Кöда — Көми,
 Кöда — Уд,
 Кöда — Мари,
 Кöда — Чуд.

Секі воктис
 Ыжыд пыжжөн
 Міјан муввө
 Рытсаң роч,
 Воктис, вермис,
 Уна вiс —
 Јөзыс коліс
 Муvвын шоч.

Перво Новгород
 Ыжмитис —
 Öктис сija
 Сакөј тор,
 А сыбөрын
 Москва доріс
 Кыз некін ешшө
 Ез дор.

Ован воіс
 Зубыт, сөкыт...

Көр норасан —
 Роч серавіс
 Пыр міжанвө,
 Кызї чудвө
 Сакөј локвірыс
 Мытчавіс!

Нужда костіс,
 Страм төждөтіс —
 Пондім щыкны текөт,
 Вонө.
 Вөгөн сөвзім,
 Аенымөс чужјім,
 Мөдім рочө
 Чожа воны,

Кыв вунөтім,
 Паскөм вежім —
 Рочыс ез пет —
 Толкон өшім.
 Муса вонө,
 Міјө бөбасім —
 Пөртчөм-понда
 донөн вештім!..

Рочыс рочөн
 Ed і чужө,
 Oz вөсөтчы
 Німсө вежны,
 А міјө — піннез,
 Піннез чужам,
 А термасам
 Рочө кежны.

Рочө кежам,
 Нім міјө вежам,
 А бур міжанвө

Оз-на во.
 Міжө вунөтiм
 Мыј роч төдө —
 Рочыс кывын-пө —
 Роч вов.

Көр мiјө пондам
 Етө төдны,
 Секi дугдам
 Рочө пырны;
 Секi мiјө аснымөс
 Ог сетө
 Смеквын вiзны,
 Зель-моз шырны.
 Сек нуждаic
 Чожа петам,
 Сек ог пондө
 Шыгјөн кувны.
 Сек мiјанөс
 Мортө пуктас
 Сакөј отiр
 Паскыт муввын.

Төдны аетө
 Ешишө јеща,
 Öтi кывнас
 Ывө он мун —
 Етөн гажсө
 Он суз, вонө,
 Оз мiчаммы
 Мiјан веж му.

Ковө, вонө,
 Öтвасны,
 Бур овансө
 Чожа керны,

Öti dozjie,
Gojny-juny,
Ötik görön
Muscö görny.

Med бы mijö
Вермim муvвын
Вилie текöt
Бура овны,
Med некин
Мiжанöс ез вые
Кувтöз жмитны,
Кöртөн дорны.

Te, Ud морт,
А ме комi
Öта-mödvö
Кiјез сетам.
Југыд тujвö
Пемыд вöриe
Ассiным отiр
Mijö петкöтам.

1916 год.

Лікачов М. П.

Лікачов-жорт шогомма 1901 годын Коми-Пермјатскöй округын, Уралскöй областын, Јог-севоын. Аймамыс комијез (пермјаккез) — кроссана. Началнöй шковабöрын вевöтчöм Городскö шковаын (1913—1917), сыбöрын öтик год педагогич. курсын (Кудымкарын), Учительскöй Семінаріаын пöд-настöзыс (1919 год). Вевöтчöмыс öддөн кокня сетчöм. Вевöтчикас уна ныга выддöм. 1919 годын поступитöм учительöн деревенскöй шковаö.

1921 годын ветвöм Гөрр Арміјаö, сыбöрын бöра мунöм шковаö. Тувыснас 1925 годсаң боетöмас ужавны Отдел Народн. Обр. (Кудымкарö).

Лікачов öддөн бура расејтö Коми-пермјатскöй література. Сіја коми стікотвореңнејезіе öтдор гіжавіс учебніккез (букваррез).

КУДЫМКАР...

Ул вöррез-пыщкіс, ојвадоріс,
 Сінва-код жүгöдöс, кыка,
 Öддөн-ед візыва котöртöны
 Вөр вајез Іньва да Кува.
 Уна чувава віззез, вöррез,
 деревнајез, посадdez ме...

Гөвөмө потмунө, радејта,
 Бура радејта нијо ме.
 Кыз соја-вона, нија кыкөн
 Кыщвавөны өд-дөн бура,
 А сыбөрын өтваө үсөмас
 I воом ные өтик ва.
 Вот сija местын, вун покатын,
 Шонди морөсвас, кытөн жар,
 Гажөдчө, вөјө caddez-пыщкын
 Коми посадыс Кудымкар.
 Өд-дөн-ни важын сija көркө
 Пондөтчөм овны, вебнытө,
 Коми отырыс Иңва-doreic
 Зорөтом, быттөм посадеө.
 Кудымкар бура мijө радејтам,
 Кудымкар мijан шөр посад!..
 Гөвөмө өзjө, понда гижны,
 Кытчөз оз быреы менам сад.
 Посад гөгөрас көзөм ыббез
 Вөзөтө вонно оса му,
 А визвын сакөј зориз быдмө, —
 Радејта тенө, коми му!
 А рытваң-дынас, керөс-dорас
 Суваван дорөм кызи те,
 Кок-увтат пруд паекавөм омөн,
 А озваң вөрыс вөзвизө.
 Кудымкар шөрас емөе caddez,
 Ветвөтө jөзыс, котрасө,
 А рытнас сорөн, ојшөр кадө
 Том пара чупкө окасө.
 Базаррез гырисөе оввөны:
 Сөвјата, төвса Микова,
 Уна отир сек татчө воктө,

Гуляйтö, жүө сур-брага.
 Чуваваc гожум, воктас төвыс,
 Кудымкар сиз-жө гажөтчө,
 Стовајез-пыщкин, Инва-дорас
 Сувавö, тувыс видчисö.
 Ојтөвыс увгö, піења сывö,
 Бергөтö, һещкö, туж тыртö,
 Кок-увтын вым муркөтөм кывö,
 Ысваены челад котөртö.
 А төвса көзыт, міча рытсö
 Нардомын отір чувөтö,
 Візөтö сетчин вежмасөмсö,
 Серавö, боккез квонөтö.
 Кудымкар овö да гажөтчө,
 Кудымкар озван со мунö,
 Кежөтны городö вөсөтчө,
 Культурнөј јөз-сөрö вөтчө.
 Кудымкар муса, теныд інда
 Ме бур сөвөмсаңам привет,
 Радејта тенö, тенчыд һимтö
 Каҗтывö быдөн Коми морт.
 Чвеҗит, мун озван, шөр посадöј,
 да Инва дорсö гажөт те,
 Вептис, бергөтчы ыжыт карö,
 Бура радејта тенö ме!

ЛҜҜҜҜҜҜ.

Ок һе шондi ветчис мiјан
 Ыжыт вөр-сајö рытнас:
 Кувис ЛҜҜҜҜҜҜҜ, кусис мiјан
 Дона морт бур сөвөмнас.
 Сiја пезҜҜҜҜҜ, вовсö пунктис,
 дорис јөзвö бур ован,

Ужавіевö тујсö оетіс.
 Пондам мунны југытвањ!
 Міјö керам, мыј пондöтін,
 Југыт тујвö петкötіс,
 Пондам овны кыз вевötің,
 Міјан дона вевötіс!

ГÖРД АРМІЈА.

Асным арміја зорötім,
 Њекінвіс сіја оз пов.
 Сарвіс троннесö пörötім —
 Ован керамö мöd-пöv.
 Њіга выдöдö, көр пукавö,
 Міјан дона гөрд герој,
 Көр вінтовкаөн сувавö
 да візötö вун і ој.
 Кыз, помешнік пондан вокны,
 Кыз кынöm те ојј-јеј-ој!
 Јур гөгöртö пондам кокны,
 Куван штык-увтын, кыз тој!
 Міјан арміја советскöј
 Ез-ед поввы њекор-на.
 Віт пельöса сывөн сотчö
 Јурвевдöрас гөрд звезда!

ВІЛЬ ОВАНВАН.

Тілсім міјö вуніс-вунö,
 Овім умöла öдöдөн,
 Öні ован озвањ муно —
 Важыс абу њекытөн.
 Отір пезсö, мöd-њож керö,
 Ассіс ован бергötö,

Коператсіјасө дорө
 да көҗайтвосө вештө.
 Өнi бура пондам овны,
 Мыла мөд-нож керимө,
 Нем мијанвө виліе повны
 Аграномөс корамө.
 Сіја мијанөс вевөтас
 Клевер көзны ковө кыз.
 Бура ованө петкөтас,
 Өтваавам му i вiз.
 Сөвет влае вевөтө бурө,
 Мусө вил нож вөдiтө,
 Җемотдөвө мунө пырө
 Агрономөс тiјө кывзө.
 Өтик оз вермы вештiены,
 Ковө уна кi да жур,
 Тырмас теныд мыва кiены
 Коператсіјаө пыр.
 Пондам овны кыз вевөтө
 Комi мортөс Сөвет влае,
 Многопольловвө кежөтам —
 Воас пода, воас пас.

MÖDİK GİJIGGEZ.

ПЕРВӨЈ МАЈ.

Міча празник первөј мај!
 Быд уҗавіе јөзвөн!
 Бур ован мијанвө вај,
 Сөвөм бiөн өзјы!
 Өтiр сајмы, пваттез бое,
 Мун те паскыт туйөт,

Бур ован ыбөссө ое,
 Өтваса кер кыјот!
 Те ен колтчы отір комі
 Асват воннет-сөріе:
 Паскыт муввын јөзыс өні
 Сајміс том і пөріе!
 Міча праҕһік первөј мај!
 Отірвө те дона.
 Бур ован мјанвө вај,
 Выл ован кер јона!..

Федор Зубов.

1905-т ВОГА 9-ј ЈАНВАР-ЈЫВИГ.

(Сывеө роч шіеңа-сөрті «Раз полоску Маша жала»).

Куҕһеч черрез камгө дорө,
 Ачые шіеңа кокјө сывө:
 Бур ован, вок! Ек, бур ован, вок!
 Ег вунөтө мј январвіе,
 Кыҕі ветвім корны сарвіе
 Бур овансө! Ек, бур овансө!
 Бур ован мј корім сарвіе,
 Көдө мырҕәсісө мјанвіе
 Локвір јөзыс! Ек, локвір јөзыс!
 Сарыс мјан-дынө ез пет,
 Бур ован мјанвө ез сет. —
 Асвыс оз кол! Ек, асвыс оз кол!
 Ыстіс отірвө гөһечөн,
 Көдө шуоны евіһечөн —
 Натө сојө! Ек, натө сојө!
 Сы гөһечеан умөль воіс,
 Уна отір муввө водіс,

Кувіс-вантіс! Ек, кувіс-вантіс!
 Кык вун сыбөрсаң кыскавіс,
 Покоңыккесө җебавіс,
 Сарыс муо! Ек, сарыс муо!
 Ок те сар те-пө сарочік,
 Умөл те воан дружочік
 Беднөј јөзвө! Ек, беднөј јөзвө!
 Кыз те отір-дор суваван,
 Ог вунөтө, дыр гыжјавам
 Мі јурбөрсе! Ек, мі јурбөрсе!

Федор Зубов.

КАРТОВКИ, КЛЕВЕР ДА РУҢӨГ.

(Инстсеңировка)

Стсенаввас мөдөтчөмөн петөны картовки, клевер да
 руҗөг. Көсҗуммесө тујө керны гумагаге.

Руҗөг:

(«Науки юношей питают» — мотивөн):

Ті, комі отір, менө кывзө
 Пөріссез кыз овөмас,
 Мунда вермөмас еөд мусө
 Пашнасө бергөтвөмас.
 Петас комі паскыт ыбвө,
 Сіннас омөн віҗөтас,
 Гөрас вунтыр оз і дүгдыв,
 Менө омөн којавас.
 Арнас өзім сінмө четча,
 Омөн муввас вежөта,
 Тувыснас мајөг-сөр вөтча,
 Шепсө туснас ме тырта.

Комі отір вөвөм һаһа,
 Һаһ сусекын кујвөма
 Суз-Миков да Пила-Ваһу
 Шуч менө вөдтвөмас.

Картовкі:

(«Кто не знает букву ять» — мотивөн):

А те мекөт
 ен вермас (З-іе),
 Менө важын
 көзөмас (З-іе)
 Ме сојан кресеанскөј, да, да кресеанскөі...
 Ме карч Американскөј
 I граждаһин ме муввын шоч!

Клевёр:

(«Отречемся от старого мира» — мотивөн):

Менө умөла төдвिसө татөн,
 Клевёр көзвिसө јеща отір.
 То везөт кыз картовкі ошпасө
 Кин і ем: кызөм-полдөм, гаф јур!

Вонну сетөн рузөг шеп сувавө,
 Өшөпек-коф косыһик гола,
 Сыкөт отірыс важсаһ вевавөм
 Весіе пессыны, песны мыва.

Но вот агроном менө вајис,
 Міјө вил кутчам дорны ован.
 Е-е-к! трокпольловөн овөм чувавис.
 Отір, мунны пондам југытваһ, југытваһ!

Совет властыс вевөтө отірөс
 Кыз-бы буржыка керны ован.

Клевер көзһытө щөктө быд-пырие:
 Көзат клевер, дак воас і һаһ.
 Ме ог понды еівеј ед вөзјіены
 Қаһаватө аеныт быдөс,
 Өта-мөдһытвө пондат кејміены.
 Бур ованваһ ме оста ыбөс

Прішев

Картовкі:

Менчым донсө
 Те он төд. (3-іе).
 Ыжыт сета
 Ме соттөт (3-іе).
 Кін менө вөдїтө
 Уһаждык ыбвын пыр сасїтө
 Сїја і щыгјөн оз-һі кув.

Рузөг:

Еһ опшае картовки бурһат,
 Поресезвөн-ед те сојан.
 Чуһ он қаһав — ыжыт јурһат
 Һатөз шучкөп те сіеман.
 Сетөн һамаван туруһыс
 Ед вермасһы кутөма.
 Сакөј лөквір — мөс сојанһыс
 Мекөт лөбһы пондөма.

Клевер:

Менө көзасө јөз ізөр муввө,
 Ме-ед мүсө һаһміта өсдөһ
 І туруһсө вөв, мөс менчім улөһ
 Марскө сојө — оз пөдһаввы өм.
 А көзһыссө раһ менчім вунөтїт
 Мыј доһаждык ем тіјан, бур јөз?

Вон Макарыс Іллінскө нөбөтис,
Червоңечөн веңөм быдөс.

Прицев.

Картовки: (клевервө:)

Мыј те өңдөн
вештан ныр

Јөзсө те
ывөтван ныр.

Гожумбыт чвештан.

Көзысө поровитан

А виңөтан — гагјөс јур.

(руңөгвө) Тесан абү
уна прок;

Овны теныт

женыт срок.

Кыз-бы те ен ошшае.

Теныд не вердны сизі поресеа

І не босны сымда сөм.

А ме шогма

Муын ныр,

Менам сас

Некөр оз быр.

Сөвава тіјанвө,

Менам местаыс пызанвын.

Ме-ed töda асеім дон.

Руңөг:

Ті раз менө одө төдө,

Ме-ed татөн ыңыд морт.

Немаван турунжуг мөдө

Ныр үвтіе пышиөтны горт!

Ед ошшаеө асват донөн

Поре еојан да мөс еојан.

Муввын отір төдө омөн
Кыщом ме віза ован.

Клевер:

дак чашкө-жө важмозөн овны,
Рузөг отнас оз вај ед коң-от.
Вил ованисе мјанвө нем повны,
Ме көзајствоын ыжыт пыкөт.
То-ед сіја і нырсө һужөтис,
А картовки, кыз-мал, чут оз пот!..
Но дак кывзө: ме ован коң-өтис,
Менө көзө уна годис-год.

Припев.

ВӨСІТӨ КЛЕВЕР!

То естөн өні мјан-озын
Картовкі, клевер да рузөг,
Бура спорітисө быд һөжөн.
Рузөг өс-өһ-һи мыјкө вөг.
Бур отір, мјө вот думажтам,
да вештам бокө важ ован,
Су туссө һатас ог валајтө,
Вөдітам клевер — воас һаһ
Важын-һи власыс мјан-понда
Вөсөтө дорө вил ован,
А мјө узам мыјкө воннез
Ыбөс ог остө југытваһ.
Һекөр вентісны ми ог вермө,
Һекөр оз тырмы мјан һаһ,
Кытчөз ог пондө көзны клевер —
Көзајство вебө клеверсаһ.
Важын мүкөд јөз етө төдө,
Турунсө, клеверсө көзө,
Көзајство һывөн чожа вебө,
Пода картаввас тыр візө.

дак мiјö, дона комi оѳир,
 Мед вермiм вебны овöмөн
 Унажык клеверсö кöзыштам, —
 Сек овны пондам сывöмөн.

Ми-ed вот кывзiм естөн öнi,
 Вештыштам бökö важ ован,
 Пондöтчам мöd нож му вöдiтны...
 Сапöг быдөнным кöмавам!

Вöдiтö клевер — быдтор воас:
 I нaн, i пода, i сiтeч!
 Мiјанöс секi кажнöј ошкас:
 Народ -пö комi моводeч!

Гiжiсö: Ф. Тараканов, М. Лiхачов, Ф. Зубов.

ВЕВÖТЧÖМ JÖЗВÖ..

Комi муын чужiм,
 Мiјанiе морт аркмiс;
 Роч ковасын быдмiм —
 Комi мортыс вунiс.
 Мунны ковö гортö,
 Пемыт jöz сажмöтны:
 дыр сiја -нi бöрдö,
 Сiр нaтeic петкöтны.

Уна мiјö тöдам,
 Сiныс мiјан оссiс.
 Мыj вевöтiм — сeтам —
 Жураным мыj боeтiм.
 Öнi jöзыс сажмö,
 Жугыт сiја корö.
 Нiга, гижöт важны
 Регыт нывö ковö.

Мiјö татөн овам,
 Гортнымöс вунöтiм,

Гортö мунны повам
 Пемыт jöz сажмöтны.
 Кыңи ог ми мунö — —
 Jордас Коми муыс;
 Сijö бур jöz töдö,
 «Кöчөн» быдыс шуас!

Вас сҕерҕабин.

КОМИ СЫВАНКЫВ.

Ови ме — төждиеи пыр,
 Бур овансö ег адзыв;
 Гажа вуннез ез вöвö,
 Мича оjјез ез оввö.
 Шонди петас — коквын ме,
 I кымöссим ва ветчö;
 I ужаван сiң вунтыр —
 Асвыт места он адзыв.

Гортö воктан — иң видö:
 Вее овиеөн пыр шуö,
 Чельас ккез горзöны —
 Соjны-јуны корöны...
 Ок те менам не ован,
 Көр те ме-дыниэ мунан?..
 Мун-жö чожжык, умöл вун,
 Кол менö, кымöра оj!..

Töda-ed — те ме-дыниэ
 Кың гöглан тарöвтчыптан
 i сүсөддес ме-jывиэ
 сүгдасö севарны сек,
 Iңка дүгдa видчыны,
 Зоннез, ныввез горзыны...
 Гажа пиена керкуиэ
 Оз понды петаввыны.

Казансов Петра.....

Комі-пермјак гижöd кыв-јылыг (Иъва горњи).

1. Комі-пермјак гижöd кывјын-шы л абу. Сышыдѣ быдлаö пуктысё в, сїз: тувыс, зыр. тулыс; öтвaö, зыр. öтлаö; вокта, зыр. лонта; ован, зыр. слан, с. в.

2. Зыран гижöдын-кö кывјыс заводітчö во,-пермјакын — унжык сещöм кывјас мед-воzza в — шыыс абу, сїз: перм. оz, зыр. воz; перм. оj, зыр. воj; оссыны — воссыны; орсны — ворсны; ож — вож; ол — вол; ороп — вороп; оча — воча; ославны — вославны; öтїр — воjтыр; öн — вон; öм — вом; öс — вос; öр — вор, с. в.

3. Кыв јывјасын зырана d-шыдѣ пермјакјаслөн т, сїз: пемыт, зыр. пемыд; тенат, зыр. тенад; чорыт — чорыд; сöкыт — сöкыд; гажöt — гажöd; вöсöта — лöсöда, с. в.

4. Кыв помын-кö (јїтöдантöм воz вылын-інö) кык јїтöдантöм (согласн.) шы, бөрвывсаыс пермјакјаслөн мукöд кывјасаc шыбїтчывлö, сїз: бос, зыр. бост; ен выс, зыр. ен лыс, с. в.

5. Зыраналөн мукöд-дырјї jt, jd, пермјаклөн сы-шыдѣ т, d, сїз: перм. њат, кват, матег, баdег, модны, удервун; зыр. њajt, кваjt, маjtöг, баjdöг, моjdны, воjdöрлун.

6. Уна лыда суффиксыс (суф. мн. ч.) јїтöдана шыбöрын пермјакјаслөн јез (зыраналөн пыр јас), сїз: комїјез, пујез, зыр. комїјас, пујас. Јїтöдантöм (согласн.)-бöрын-кö тајö суффиксыс сулалö, «j»-ыс пöрö јїтöдантöм шыас, сїз: көн армö кык јїтöдантöм шы, сїз: зон+јез=зоннез, (зыр. зонјас); морт+јез=морттез (зыр. мортјас); шыр+јез=шыррез (зыр. шырјас), с. в.

7. Зырана кыв бöртас (послеслог) «вылö»-шыдѣ пермјакјаслөн — ввö (јїтöдана-бöрын-кö), сїз: перм. муv-вö, зыр. му-вылö; перм. муvвын, зыр. му-вылын. Јїтöдантöм-бöрын-кö сулалö — öтї «в»-ыс шыбїтчысö, сїз: перм.

тујвö, јöзвö, зыр. туј-вылын, тујлы; јöз-вылö, јöзлы; перм. тујвын, зыр. туј-вылын, с. в.

8. Kodöc-мыј јуалана (Вин. пап.) јыв суффиксыс пермјакјаслөн — ö (зыр.öc), сиз: паскытжыкö, зыр.паскыджыккöc; перм. öтикö, зыр. öтикöc, с. в.

9. Пермјакјаслөн унаыс «i» зыран. «ы»,-пыддi, сиз: вил, пиз, миссыны, зыр.виль, пыз, мыссыны. Соцтаз «с» воэвылын пермјакјаслөн «ы» абу, секи пыр «i» сиз: гижис, Ыма-живис, муис, вачкисöны, с. в.

10. Зыран — са суффикс-пыддi пермјакјас шуöны ис, сиз: вöрис, Иьва-döрис комi морт, зыр. вöрса (леший), Иьва-döрса, с. в.

11. Пермјакјас щöкыда шуöны чiнтана суффикс—ок, сиз: челад-ок, шырок, с. в.

Зыраналы гöгöрвотöм пермјак кывјас:

Басңи — сорңи.

Бöбасны — ылавны.

Вон — вок.

Вöтны — вöтöдны.

Высiн — ебöc, выщjör.

Вежмасны — јöзкодасны (представляться).

Весңасöм — мөгтөг ветлöдлöм.

Етö — тајö.

Естöн — тани.

Зубыт — дојмö.

Ҷель — бала.

Иңдыны — лöсöдны.

Иңка — гöтыр.

Јор, јуөр — јуөр.

Јордны — јорны.

Кiн, көда — көдi.

Кöр — кор, кодыр.

- Кайотны — катодны.
 Карч — градвыв пуктас.
 Котрасё — котралё.
 Локвир — видчан кыв.
 Мыва — вын, вын-ебёс.
 Мөд-нож — мөд ног.
 Мөдик — мөд.
 Мыкыра — гөрба (морт, скөт).
 Опшасны — опшыены.
 Омөн — гөгөр.
 Оса — idкөза, гожа көза (яровое).
 Оксыны — чукөртчыны.
 Öддөн — зев.
 Пода — скөт.
 Сажмөтны — сасмөдны.
 Сусек — jөртөд.
 Сыбөрсаң — сесеа.
 Сы-бурна — сещома.
 Төждөтны — шогөдны.
 Удасны — вердчыны, јуктасны (угощать).
 Увтыр — екас, пөлөс (порода, отродье, поколение).
 Чапкыны — шыбитны.
 Чувөтны — коллыны (kad).
 Чожа — — ödjö.
 Шучкөп — (насквозь).
 Шентасны — шыбласны, шенасны.
 Шпынөн — сувтса, чурвиçö.
 Шогавны — виены.
 Ысвасны — іславны.
-

ЈУРИДАЛЫГ.

Љистбок

Возкыв 5

1. Комі гижод-јывыг

Важисан-ө комі гижодыд? 7

Лыткін Степан-Јогор 9

Кураров Олексеј-Іван 25

Проф. Жаков Палалеј-Калё 27

Револуцсја возывса комі гижод 29

Револуцсја-бöрын 30

КОМИ-ПЕРМЈАК ПИЖОД-ЈЫЛЫГ.

II. Комі зырян поетјаслөн ыланлыг-анјас.

Куратов Олексеј-Іван. 41-46

Выл ыланкыв 41

Грездса ныв карса барінлы —

Пемыд 43

Зарғы 44

Комі кыв —

Том ныв 45

Рака 46

Отчид рака зев мем —

Жан-Іона Морөс (Чістальов Ыма-Іона) 47-54

Мај төлыг *возра-лун 47

Јансөдчөм 49

Сылаңкыв 50

Кодјома көртзырјөн —

Жужыд слуда учө... 54

Вас-Педөр Попов 51-56

Комі том вөјтырөј 52

Ҥаңтөмдыр. —

Вотчөм 55

Лок гөжөм-бöрын 56

Нобдінса-Віттор	57-82
• Шонді банөј	57
Җозөгјас	58
Кодлы өны овны долыд	59
Бөв кутөм	68
Кыдја роч	69
Гажа лун	70
Ғіјук	71
Тутуруту-Семө	77
Подувсаң-јурвылөз	80
Маж 1-за лунга гімн	82
«Сені көмтөг олас»	83
Лебедев Миклај-Микајлө	84-93
Көмі му	85
Ыцкандыр	88
Озыр морт, куөч морт.	89
Туж-куға ме муна	90
Југдө-һин, вокөј!	91
Ғима-Вен (Чісталеv).	92
Тудыс воөм	92
Ғіја	93
Тувсалөм	96
дореыејас	99
Кер пөрөдө	100
Чужан мулы	102
Васілеј-Јогор (Нолегов)	104-115
Пөе пывсан.	105
Кык празһнөк.	108
Леһн.	108
Вөчко служба.	109
Крам празһнөк.	114

Ильа-Ваг (Лыткін).	116
Арса вој Ежва-вылын.	117
Кс мулы.	118
Гажодчөм.	120
• Жур студентјаслы	121
Лым	122
доднын.	123
Пожом.	—
Нывјас вадорө.	125
Револутсіја.	126
Быль олөм вöчыяс.	127
Шанкатө пöртчалөј	—
Јенмыд ловчөма.	128

Мукөд гґтыяс.

Комі нывлы. Габө-Педөр-Öльөксан-Öльөксеј.	130
Быль туј-вылө. Варыш (А. А. Мајегов)	131
Ежва. Мит. Јак. Попов.	132
Вундөм. Мит. Јак. Пспов.	133
Том војтырлы. Сандрик-Микол.	—
Гөрд окґаөб-кежлө. Ічөт-Іван (Сажін).	134
Талаңө. Парма-зон	136

III. Комі-пермјак петтезвөн ғыванвыдґаннез

Піту-Уңө (Андрей Нґікіфоровіч Зубов).	140
Коміјез-вөннез.	140
Комі мортвө.	142
Комі вевөтчівө.	143
Кін ме?	145
Тырі-јорі.	147
Умөль морт.	148

Гаврив-Пјодор (Пјодор Гаврилович Тараканов).

Бөрдтөм варыш.	—
Урдмортвө.	151

Лікачов Мјкаів.	157
Кудымкар.	—
Леңинвө.	159
Гөрд армја.	160
Віъ ованваң.	—
Мөдік гіжісез.	
Певвој мај.	161
1905-т воіс 9-ј јанвар-јывыс.	162
Кадтовкі, клевер да рузөг.	163
Вөдітө клевер.	167
Вевөтчөм јөзвө.	168
Комі сыванкыв.	169
Комј-пермјак гјжөд кыв-јылыс.	170
ЈУРИНДАЛЫС.	173
